

[Formanden.]

Udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om uretmæssig konkurrence og varebetegnelse har afgivet beretning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, torsdag den 3. juni, kl. 9 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 1 medlem til Rask-Ørsted Fondets bestyrelse* (i stedet for undervisningsminister K. B. Andersen).

2) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1964 til 31. marts 1965.

Mødet hævet kl. 16²⁵.

102. møde.

Torsdag den 3. juni kl. 9.

Formanden: Udvalget angående forslag til lov om indskud på etableringskonto, forslag til lov om ændring af lov om beskatningen af renteforsikringer m. v. og forslag til lov om ophævelse af lov om skattelettelse for visse indskud m. v. har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer vil blive omdelt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til Rask-Ørsted Fondets bestyrelse (i stedet for undervisningsminister K. B. Andersen).

(Jfr. tidenden sp. 5990).

Valgt blev: *Orla Møller*.

Den sidste sag på dagsordenen var:

Tredje behandling af forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1964 til 31. marts 1965.

(Anden behandling af lovforslaget (nr. 166) findes i tidenden sp. 5960).

Der var ikke stillet ændringsforslag.

Lovforslaget sattes til forhandling.

Carl Petersen: Efter tillægsbevillingslovsforlaget tilbagesendelse til finansudvalget har udvalget holdt et møde, og jeg kan på udvalgets vegne meddele, at et flertal bestående af venstres, det konservative folkepartis, det radikale venstres og socialdemokratiets medlemmer af udvalget indstiller lovforslaget til endelig vedtagelse, mens et mindretal, socialistisk folkepartis medlem, ikke kan medvirke til lovforslagets vedtagelse.

Peter Nielsen: Det er skik på mange store arbejdspladser, at man, inden man skilles for at tage på sommerferie, samles for at sige nogle pæne ord til hinanden, takke for samarbejdet i den forløbne tid og mindes det, man har haft med hinanden i den forløbne sæson, samt måske tale lidt om, hvad man skal arbejde med, når man atter mødes. Således også her i folketinget, og vi benytter jo traditionelt tillægsbevillingslovsforlagets tredje behandling til dette kammeratlige samvær.

Da valgets resultater var kendt og den nye socialdemokratiske mindretalsregering var dannet, var det ikke egentlig så mange gode ord, den fik med sig fra oppositionens side. Mange mente, at hverken regeringen eller det nye folketing var arbejdsdygtigt, men ville forgå i indbyrdes splid, at man snart kunne vente, at regeringen var kørt træt og vi atter skulle til valg. Såvel regering som folketing har dog gjort alle sorte spådomme til skamme. Landet har været regeret, og der er udført et omfattende lovgivningsarbejde, selv om mange vigtige problemer endnu venter på deres løsning; men dette er der også lagt op til i denne folketingssamling.

[Peter Nielsen.]

Der har været udvist megen interesse for mit parti. Vi har hørt om, at vi har været fumlende, ikke vidste, hvad vi ville, at vi havde tillidskrise og indre krise, at vor statsminister var uværdig o. s. v. o. s. v. Alle bekymrede, der således har vist omsorg for os, kan jeg berolige. Vi har det godt med hinanden inden for socialdemokratiet, og vi har ingen indre kriser af nogen art. Jeg håber det samme for alle andre, thi det er nu det bedste med fred og fordragelighed. Hvor dyb interessen og omsorgen er for os, kan man bl. a. se af, at når en københavnsk DsU-afdeling har drøftet lidt teoretisk politik, kan det blive til flerspaltede overskrifter i de såkaldte borgerlige blade. I tilknytning til dette, om man så kan sige, er det måske på sin plads at fremdrage de ord, det ærede medlem hr. Erik Eriksen fremkom med under åbningsdebatten den 20. oktober i fjor. De står på sp. 78 i tiden den og lyder bl. a. således:

„Hr. J. O. Krag havde et positivt flertal, nemlig det flertal, der bærer regeringen oppe. Til dette flertal hører jo de folkesocialistiske stemmer, som statsministeren under valgkampen har fraskrevet sig. Tiden vil så vise, om denne bemærkning var henkastet i kampens hede, eller om den er udtryk for en praktisk politik — for regeringen kan jo køre løbet med en trojka med socialdemokrater, folkesocialister og radikale som forspand.“

Det var udtryk for praktisk politik. Regeringen har ikke kørt med trojka, det er sådan en slags russisk køretøj. Alligevel kunne den gode danske vogn køre støt videre, idet man lånte et par heste i en anden stald, heste, der var villige til at tage deres slæb med at holde vognen, det danske samfund, på ret køl.

Den socialdemokratiske regering har fritstet en mindretalsregerings lod og har derfor måttet — samt også ønsket at — tage hensyn til oppositionens ønsker og tanker, ofte med større eller mindre glæde. De udvalg, oppositionen har ønsket nedsat, har man fået,

såvel investeringsudvalget som udvalget angående inflationens årsager.

En overgang kunne befolkningen få det indtryk, at Danmarks skæbne afhang af en ændring af brugsforeningsskatten, når man hørte på oppositionens talsmænd. Nu kommer en sådan ændring. At den har trukket ud, skyldes ikke regeringen, men at oppositionen ikke kunne finde ud af, hvad den egentlig ville. Det ved den nu, idet de konservative til en afveksling har bøjet sig for venstre. Når visse tekniske ting er klaret, får vi så den ønskede revision, og det må vel så betyde, at vi undgår yderligere politisk splid om dette spørgsmål. Nogen syndelig betydning for statskassen får det ikke, idet man nok vil erfare, at Kooperationen under aktieselskabsbeskatningen ikke vil blive stort mere beskattet end i forvejen. Det bliver et spørgsmål om dividendeforment. Man vil erfare, at Kooperationens store vækst ikke har skyldtes skattemæssige fordele, men den dygtighed, hvormed denne form for varedistribuering finder sted.

Man kan i øvrigt gå de love igennem, der er vedtaget i denne samling, de fleste stort set i enighed. Regeringen har været de gode viljers mænd og også forstået at omsætte denne vilje i handling. Befolkningen kan ofte få det indtryk, at folketinget blot er en samling splidagtige menesker, idet det vel ofte er uenighederne, der påkalder sig mest offentlig interesse, men sandheden er dog, at det væsentlige arbejde herinde er foregået på saglig måde i udvalgene og her i salen, og resultatet har da også været en forsvarlig lovgivning, selv om vi fra socialdemokratiets side mener, at meget kunne have været lavet bedre, vi har jo ikke magt, som vi har agt, men folketinget kan dog ikke tage på ferie med følelsen af, at alt arbejde er gjort, og at vi nu kan klare os med den nuværende lovgivning. Vel er dagens arbejde gjort, men det, der skal pege ud i fremtiden, sikre det velstandssamfund, den danske befolkning har opbygget, men ikke færdigbygget, alt dette har vi ikke kunnet enes om.

[Peter Nielsen.]

Det er jo ikke fattigdom, der har skabt problemerne, men velstand eller vel rettere den del af den, vi har taget på forskud. Der havde vel ikke været synderlige samfundsmæssige problemer, hvis der havde været stagnerende produktion, hvis vi blot skulle vedligeholde og ikke investere, hvis vi derfor havde stor arbejdsløshed, hvis vi undlod at hale ind på bolignøden, og hvis folks levestandard var konstant og ikke som nu stigende år for år. Socialdemokratiet vil nu hellere have de mange problemer, vi nu har for at få cementeret vort velstandssamfund, skabt grundlag for yderligere velstand og få udryddet de sidste rester af fattigdommen og bolignøden. En sådan overgangsperiode giver vanskeligheder; der skal tages ansvar, ikke mindst for ting, der i øjeblikket kan synes upopulære.

Vi er vel alle enige om, at velstanden skal holdes ved lige og yderligere fremmes, men der er jo mange forskellige meninger om, hvordan vi bedst kan gøre dette. Vi prøver i fryd over politisk kamp og strid at dele os i kunstige ideologiske lejre.

Der tales om liberalisme og socialisme; der tales om at danne en liberalistisk samling mod socialdemokratiet. Hvad er liberalisme for noget? Er det noget med indmalmingspligt, rapsordninger, tilslutning til fællesmarkedet, tvungen voldgift, og jeg ved ikke hvad, og har vi egentlige liberalistiske partier her i folketinget?

Ja, nu er det konservative parti også udnævnt til liberalister, så kan vi vel også komme med, og så er vi jo sådan set liberalister alle sammen, og der er vel heller ingen, der dogmatisk tror mere på de frie kræfters spil. Det var vist Christmas Møller, der sagde, at vi sådan set alle var socialister, og sådan set skulle altså politisk dogmatik ikke skille os ad.

Hvorfor fik vi så ikke forårets store forlig, hvor vi skulle blive enige om at løse de overgangsvanskeligheder, der er til det faste velstandssamfund? Fordi vi herinde repræsenterer forskellige interesse- og erhvervsgrupper og navnlig forskellige indtægtsgrupper. Alle vil have del i velstandstigningen, og det må være en selvfølge, men de byrder, der skal til for at skabe den konstante velstand, vil man helst overlade

til andre. Vi må kunne enes om en retfærdig fordeling af samfundets goder og byrder. Det var der oplæg til i den socialdemokratiske forligsskitse, men man kan ikke forvente, at en socialdemokratisk regering, selv om den er i mindretal, blot skal sidde som administrator for en VK-politik. Vi kan skændes til dommedag over, hvem der brød forligsforhandlingerne; sandheden er vel, at de simpelt hen gik i stå. Til sidst sad vi kun og så på hinanden, og det kan også blive noget ensformigt.

Vi er stort set enige om, hvilke opgaver staten skal tage sig på. Vi er enige om, at staten også må føre finanspolitik. Omfanget heraf kan der være delte meninger om, delte meninger om, hvor stort et kasseoverskud der skal være, men når venstres økonomiske ordfører i tirsdags her i salen nærmest bebrejdede regeringen, at dens forøgelse af kasseoverskuddet ikke betød noget, skulle der vel være mulighed for at komme til enighed herom.

Som alternativ til kasseoverskuddet mener man, at man hellere må fremme den private opsparing, men det er vi enige om alle sammen. Jeg tror ikke, det morer den højtærede finansminister at skulle opkræve mere i skat end lige til statens udgifter. Det får man ikke vælgertække på — på kort sigt i hvert fald. Vi har stor privat opsparing her i landet, men altså ikke stor nok til den enorme investering, der finder sted. Vi vil gerne fremme denne private opsparing, og vi har også vist vor gode vilje. Der har aldrig været lavet så mange opsparingspræmieringer som under socialdemokratisk ledede regeringer. Så sent som i går viste vi igen en fornyet velvilje, selv om vi vel kan have vor skepsis med hensyn til, hvor meget en sådan præmierung ad skattevejen er værd; men vi har villet imødekomme oppositionen, så at man ikke skal sige, at denne vej ikke også er forsøgt. Men der må også være grænser for, hvor langt vi kan gå ad denne vej. Eksperter har jo skønnet, at når der hensættes 200 mill. kr. på kapitalbindingskonti, er blot 50 mill. kr. egentlig nyopsparing, og for dette gives der så en skattelettelse på 60 mill. kr. Sådanne skattelettelser — og de kan jo også gives ad anden vej, f. eks. ved at hæve proportionalgrænsen og ved alle mulige og umulige fradrag — skal så ind ad anden vej; den

[Peter Nielsen.]

samlede befolkning skal betale dem på den ene eller den anden måde. Ingen kan anvise en måde, hvorpå den samlede skattebyrde, såvel personskatter som vareafgifter, kan lempes og staten så alligevel får de samme penge ind, men befolkningen må have krav på, at skatter pålægges så jævnt og så retfærdigt som muligt, så man ved, hvad man har at rette sig efter, og ikke gang på gang udsættes for ubehagelige overraskelser, hvor den personlige skat pålægges i besynderlige pukler og sjældent efter skatteyderens øjeblikkelige evne.

Man kan mere sig med at harcelere over den slingrende kurs, vort skattesystem har fulgt, med tilfældige buketter og et utal af skattelove, men det er jo ikke den højtærede finansministers skyld. Han er nødt til at arbejde under det system, vi nu altså har for øjeblikket. Vi er helt enige om, at der skal en reform til. Nogle mener, det er gjort blot ved at erstatte personskat med vareafgifter og hæve proportionalgrænsen til glæde for dem, hvis indtægt ligger over den. Vi er rede til at se på noget sådant og medvirke til det, selv om vi er mest interesseret i bundgrænsen. Men at dette skulle være en egentlig skattereform, kan jeg ikke se. Disse lapperier har vi jo foretaget så tit, og det er virvaret ikke blevet mindre af. De nævnte ting kan selvfølgelig indgå i reformen, men er jo ikke en reformering i sig selv. Den kommer nu socialdemokratiet med planer til i form af tre konkrete lovforslag, nemlig ét om merværdioms og to om kildeskat.

Det har været en travl samling med snesevis af skattelove for at lappe nødtørfigt på vort nuværende system. Det har været en stor arbejdsbyrde for vor højtærede finansminister. Alligevel har det også været muligt at komme med forslag til en skattereform. Der er grund til at takke såvel ham som hans hjælpere for deres store arbejde i denne samling. Det må gælde, hvad enten man nu kan lide forslagene eller ej. De er et solidt grundlag for de videre forhandlinger til efteråret, og vi kan alle tage megen sund sommerlæsning med hjem, ligesom der også er noget at tage vare på på de forskellige bladredaktioner, når de nu skal til at skrive sagligt om kildeskatten.

Et blad skrev efter fremsættelsen: alt

det indviklede stads kan man godt undvære og al den administration o. s. v. o. s. v.; man kunne blot oprette flere interessekontorer; det ville være det samme. Med sådanne enkle sætninger kan man på fyldestgørende måde fortælle, at man ikke har begrebet et kuk af det hele. Et andet blad skrev, at hvor man i andre lande har indført kildeskat, var den alle steder blevet en stor fiasko. Det må have været et hjemstavnsblad, som aldrig har beskæftiget sig med begivenheder ude i den store, vide verden; det bliver der måske tid til til sommer, så man virkelig kan informere sine læsere, når lovforslaget til efteråret kommer til behandling.

Så er jeg mere glad for det tilsagn fra mere ansvarlig side, som det ærede medlem hr. Poul Møller gav under åbningsdebatten, hvor han sagde, at man naturligvis ville underkaste kildeskatteforslaget en saglig behandling, hvis det fremsattes, hvilket altså nu er sket. Får det blot en saglig behandling, er jeg ikke nervøs for dets skæbne.

Men foreløbig er altså dagens arbejde gjort på det skattemæssige og finanspolitiske område, og der er også vist vej til fremtidens mere retfærdige og enkle skattesystem. Den egentlige behandling kommer jo til efteråret, og jeg skal ikke forsøge at lave en art første behandling i dag, men kun henstille, at man nu studerer lovforslaget, så løftet om en saglig behandling kan indfries i næste samling.

Selv om det altså har været så som så med enigheden om det indenrigspolitiske, kan det kun glæde, at et overvældende flertal i det høje ting er enigt om vor udenrigspolitik. Der er under denne samling sket begivenheder ude i den store verden, som har vakt vor harme og afsky, begivenheder, der er i afgjort modstrid med den demokratiske livsanskuelse, vi er opdraget i. Vi kan harmes, og vi kan undres over den menneskelige dårskab, og vi kan give udtryk for vore meninger, vi kan lave protestresoluitioner, vi kan lave hjælpeaktioner, og alt dette bør gøres, men er vi realistiske, må vi erkende, at det desværre er så lidt, vi kan udrette. Det gode eksemplens magt har dog sin betydning, og derfor skal Norden først og fremmest udøve det.

Jeg skal ikke genoplive den pinlige strid, vi i denne samling har haft om de islandske håndskrifter. Det er godt, at folketinget nu

[Peter Nielsen.]

er færdig med denne sag. Men jeg vil alligevel gerne have lov til at sige, at de motiver, man fra visse sider har skudt os i skoene, ikke er rigtige. Man har talt om, at socialdemokratiet kom som en samlet blok i dette spørgsmål, altså undergivet en art partidiktatur. Det er ikke rigtigt. Ethvert socialdemokratisk folketingsmedlem har frit kunne tage sit standpunkt. Enigheden skyldes ej heller, at vi er kulturignoranter — det er der dog andet i denne samling som modbeviser. Den nordiske tanke har imidlertid altid været stærkt fremherskende inden for socialdemokratiet. Jeg skal ikke med dette prøve at stille os op som bedre nordboere end andre danskere, selvfølgelig ikke, men i den udvikling, hvori en socialdemokrat kommer ind i DsU og senere i partiet, er det nordiske meget fremherskende. Det må være grunden til, at vi alle i vort parti var enige — og enige med det store flertal her i tinget. Man kan trække på skuldrene af det og mene, det har ringe eller måske ingen betydning i det store politiske spil, at vi leverer disse håndskrifter tilbage. Men Norge og Danmark gav under 30ernes Grønlandsstrid et eksempel på, hvordan kulturnationer løser deres stridigheder. Nu har vi givet et sådant nyt eksempel, og det kan kun være gavnligt. Jeg vil nødig have, at disse bemærkninger skal opfattes som et angreb på modstanderne af udleveringen; det har ikke været tilsigtet, jeg har kun her ved afslutningsdebatten villet give udtryk for vore motiver.

Men selv om Danmark i det storpolitiske spil kan synes lille og magtesløst, kan vi foruden det gode eksempel også lade vor røst lyde i de forskellige internationale forsamlinger, og der er kun grund til at glæde sig over, at de, der har været Danmarks talsmænd i det fremmede, har gjort det godt og rigtigt.

Det gælder også, når talen har været om markedsdannelse. Her er det, som om man på det indenrigske plan har kunnet spore nogen uenighed, som dog må siges at være af kunstig karakter. Selvfølgelig er graden af utålmodighed efter at komme ind i fællesmarkedet af forskellig styrke, men det faktiske er dog, at vi for tiden ikke har mulighed for at blive medlem, så uenigheden er nærmest af teoretisk karakter.

Vi må i dette spørgsmål være i agtpågivende venten, men ventetiden kan vi også bruge til at forberede os på den nærmere kontakt med andre lande. Det kan vi gøre på mange områder, og jeg har bl. a. nævnt kildeskatten her.

Vi må også, så længe den nuværende situation vedvarer, prøve at placere Danmark handelspolitisk bedst muligt, og det er godt at have for øje, at man sælger bedst til dem, man også køber hos, selv om der kan være tale om prisforskelle. Erfaringerne fra 30erne må stadig væk være gældende, selv om vel ingen ønsker den form tilbage, som det dengang var nødvendigt at anvende for at placere indkøbene. Vi må anvende former for at fremme samhandelen bedst muligt, og jeg skal for min part aldrig tale om forkludrede sager, før jeg har set resultatet.

Vi slutter nu den del af samlingen med mange løste, men også mange uløste opgaver. Vi kan somme tider synes, at de er uløselige, men de tanker må vi se at komme bort fra; det er kun viljen, det drejer sig om. Det nytter ikke at stirre sig blind på problemerne, vi har alle mulighederne for at løse dem. Det er ikke fattigdom, vi skal fordele, men øget velstand, og vi har alle muligheder. Vor produktion er i fortsat vækst, der er arbejdsfred i Danmark, skabt af de to hovedorganisationer selv; og som det ikke snart til være muligt at skabe den fuldstændige arbejdsfred også på bryggerierne? Den nuværende tilstand er til skade for mange og ikke til gavn for nogen.

Foranlediget af det ærede medlem hr. Poul Møllers artikel om, at vi ved folketingsårets begyndelse stod og stak tåen i vandet, tillod jeg mig dengang at bemærke, at vi skulle springe ud i det, såvel regering som folketing. Vi har vist, at vi kan klare os på det dybe vand, og der skal nok komme mange gode svømmesæsoner ud af det.

Poul Hartling: Det er jo blevet tradition, at vi i folketinget bruger den tredje behandling af tillægsbevillingslovsforslaget som en anledning til at se tilbage over den samling, som er ved at være til ende. Vi gør status. Det er rimeligt nok, men skal vi have nogen gavn af at gøre status, må det selvfølgelig også ske med henblik på, hvordan man vil handle i fremtiden, så

[Poul Hartling.]

jeg vil finde det rigtigst ikke blot at se tilbage, men også at vende blikket frem-
 efter.

Samlingen 1964-65 har i nogen henseende været en usædvanlig samling. Den har ikke været usædvanlig i den henseende, at folketinget har haft styrtende travlt i de seneste uger, mens vi havde bedre tid i begyndelsen af samlingen. Det er jo det sædvanlige; men det forekommer mig, at man nok kunne blive fornuftigere på det punkt. Det må være rigtigst at sige, at landets regering bærer et stort ansvar for den dårlige rytme, der er i arbejdet. Hvis regeringen havde overblik over tingene og plan i sit arbejde, ville det også være muligt at lægge folketingets arbejde bedre til rette.

Men i andre retninger har samlingen i alt fald været usædvanlig. Det er nu det første år efter en valgkamp og et valg, og regeringen kan ikke slippe for, at vi i oppositionen og også mange i vælgeres skarer sammenligner det, som socialdemokratiet sagde inden valget, med det, som den socialdemokratiske regering har sagt og gjort i dette første folketingsår efter valget.

Usædvanligt har året også været derved, at der aldrig noget år er foretaget så store opkrævninger fra det offentliges side. Alle ønsker sig indkomststigninger, men ingen har opnået en indkomststigning som staten. Der skal efter dette folketingsårs vedtagelser opkræves godt 3.000 mill. kr. mere end i fjor, og tallet i fjor var endda et rekordtal. Statens driftsindtægter var i 1961-62 8.000 mill. kr.; de beregnes nu, 4 år senere, i 1965-66 til 15.500 mill. kr., altså praktisk talt det dobbelte. Det er dog en stigning på kun 4 år.

Det er nødvendigt at sige et par ord om den økonomiske udvikling. Der er andre sider af det politiske liv, som efter mine begreber er mindst lige så vigtige, men nu er det jo finansministerens tillægsbevillingslovsforslag, vi går ud fra, og de økonomiske forhold frembyder i øjeblikket de mest presserende politiske problemer. Hvis man lyttede til de socialdemokratiske valgtaler, hvem skulle så have troet, at vi skulle igennem alt det, vi har været igennem? Før valget var alt godt. Fra oppositionens side foreslog vi, at man tog

valget i foråret 1964, således at den regering, der kom til, kunne få tid til at forberede lovgivningsarbejdet. Nej, regeringen ville have sommeren med, den var forberedt nok, og oppositionen måtte jo også være det, hvis den kom til. Jeg ved ikke, hvor forberedt den socialdemokratiske regering var, men jeg ved, at det eneste større forslag, der kom, da samlingen begyndte, var lovforslaget om de islandske håndskrifter. Det var helt uændret fra 1961, så det havde man parat. Andet havde man åbenbart ikke parat. Nu skulle man jo også først skridt for skridt væk fra valgagitationen. Jeg bebrejder regeringspartiet, at det førte en valgagitation, der ikke ville indrømme, at den økonomiske situation var yderst sårbar. Jeg bebrejder ikke regeringen, at den siden søgte at rette situationen op. Jeg mener, at den optrådte for langsommeligt og for valent; jeg mener, at forslagene afslørede ret stor mangel på overblik og plan, men det skal jeg komme tilbage til.

I grunden må det forekomme mærkværdigt, at regeringen ikke hurtigt fremlagde sin økonomiske politik. Mærkværdigt, indtil det går op for én for det første, at valgkampen helst skulle udviskes lidt af erindringen, for det andet, at vi havde overenskomstforhandlingerne indtil februar 1965. I hele perioden fra september 1964 til februar 1965 måtte en socialdemokratisk regering sætte sine poter uhyre varsomt til jorden for ikke at vælte nogle brikker for Landsorganisationen De samvirkende Fagforbund. Det er jo et spørgsmål, om det i virkeligheden ikke er uheldigt for landet at have en regering, der er så tæt knyttet til den ene af parterne i en overenskomstsituation. Ja, det er måske også uheldigt for LO, men det må jo blive deres egen sag.

Da regeringen endelig lagde sine forslag på bordet, viste det sig at være en samling af de sædvanlige afgifter. I november var der hos finansministeren et håb om at få merværdiafgiftsforslaget frem til vedtagelse inden april; men et par måneder efter var han blevet klar over, at det var det rene dagdrømmeri, og så fik vi en dusk af de sædvanlige afgiftsforslag. Så var det jo spørgsmålet, om regeringen kunne få flertal for sine forslag, altså om der kunne blive et forlig.

[Poul Hartling.]

Der er allerede sagt meget om forliget og om disse forhandlingens forløb, og jeg kan egentlig blot henvise til, hvad venstres ordfører, det ærede medlem hr. Henry Christensen, sagde, Folketingstidende sp. 3967 ff. Ved denne lejlighed kan jeg nøjes med at tilføje nogle få betragtninger.

I et folkestyre vil der ofte være brug for et forlig, et kompromis, og det gælder på næsten alle lovgivningens områder; det er noget af ideen i folkestyret, at man bøjer standpunkterne mod hinanden, at man ikke trumfer sin vilje igennem på diktatorvis, men tager hensyn og finder en rimelig middelvej. Der skal to parter til et forlig. En flertalsregering går ikke på forlig, i hvert fald gjorde den forrige det ikke, undtagen når den var nødt til det. Hvornår var den da det? Det var den, da dens flertal svigtede. Det var netop situationen, sidste gang vi fik forlig, i 1962. To af regeringens stemmer ville ikke være med til at skaffe den den omsætningsafgift, som den anså for nødvendig. Altså var regeringen med ét ikke længere nogen flertalsregering, og altså søgte den forlig. Det hjalp, det forlig. Året efter kunne det spores i statens økonomiske årsoversigt, at økonomien var blevet rettet op. Derfor blev 1963 et rimelig godt år, og det var i høj grad resultaterne herfra, socialdemokratiet levede højt på i sin valgkamp. Der var flere af de økonomiske kurver, som blev præsenteret for befolkningen i annoncer, der viste netop den gode fremgang i 1963. Det var den samme regering, der havde været letsindig i 1961, der nu viste, hvordan vi fik balance i tingene i 1963.

En del af forliget måtte dog vente halvandet år, til foråret 1963, og da fik piben en anden lyd, for nu havde regeringen sit flertal i orden, og så var der ikke længere tale om forlig, men om diktat. Den såkaldte helhedsløsning blev gennemført på en facon, der ikke tog meget hensyn til folketinget. Så blev det igen efter september 1964 en mindretalsregering, og altså blev det igen nødvendigt at søge forlig. Der blev ikke forlig med de konservative og os i venstre, og årsagen har man villet finde i, at de konservative ville have valg, og at vi i venstre bøjede os for de konservative krav.

Et forlig sluttes jo altid i sidste øjeblik,

ofte ud på natten. Sådan er nu engang vilkårene for den slags, fordi ingen af de to parter går med, før man er kommet til det punkt, at nu må det briste eller bære. Om der ville være blevet forlig, kan aldrig med sikkerhed siges — det sagde også den ærede foregående ordfører — fordi forhandlingerne blev afbrudt i den ellefte time.

Til belysning af sagen vil jeg dog gerne pege på to kendsgerninger. For det første, at venstre ganske tydeligt og i god tid havde tilkendegivet sin vilje til et forlig og sin pris for et forlig. Det skete bl. a. i tre artikler i Berlingske Tidende af fhv. statsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Fra den artikel, der stod den 26. februar 1965, altså inden forligsforhandlingerne rigtig var begyndt, skal jeg med formandens tilladelse citere nogle få linjer. Det siges, at venstre ville have foretrukket en anden regering, en liberal, og at venstre ikke har noget ansvar for, at den siddende regering kom til at sidde. Og så siger det ærede medlem hr. Erik Eriksen videre:

„På den anden side må vi erkende, at regeringen eksisterer, at den har sin parlamentariske basis i orden, og at Danmark står over for nødvendigheden af at sanere økonomien. Sker det ikke, kan vi have i en situation, som ingen kan ønske sig.“

Det hedder lidt senere, at venstres udgangspunkt er vort program. Jeg citerer igen:

„Ønsker regeringen venstres medvirken under de vilkår, skal den ikke kalde for-gæves på os.“

Lidt senere hedder det:

„Venstre siger ikke på forhånd nej til at medvirke til at genskabe sundheden i Danmarks økonomi, men vi vil gøre det klart for regeringen, at de foranstaltninger, der nødvendigvis må gennemføres, skal kunne nytte.“

Det ærede medlem hr. Erik Eriksen peger derefter på en række problemer, som må løses, hvis det skal kunne nytte. Først nævnes „en virkelig skattereform“ og senere i en anden og tredje artikel fra den 3. og den 6. marts 1965, at statens udgifter må under kontrol. En forfejlet økonomisk politik vil nemlig også kunne komme til at true vigtige offentlige investeringer. Kooperationsbeskatningsproblemet må løses, land-

[Poul Hartling.]

brugets problemer må der findes en fornuftig udvej for, og boligproblemerne kommer man ikke uden om at tage fat på.

Jeg nævner disse punkter som eksempler ud fra de anførte artikler for at understrege den kendsgerning, at venstre på forhånd havde sagt, at vi var rede til at gå positivt ind i forligsforhandlinger, og at vi på forhånd havde sagt, hvad det forlig måtte dreje sig om. Om disse betingelser var der ingen uenighed mellem os og de konservative.

Den anden kendsgerning, jeg vil nævne, er, at forlig, det får man efter erfaringerne fra 1962, når regeringen ikke ellers har flertal, og det får man efter erfaringerne fra helhedsløsningen i 1963 ikke, når regeringen kan skaffe sig dækning uden os. Nu blev der ikke forlig i marts 1965 med venstre og det konservative folkeparti. Det er min overbevisning, at forliget var kommet i stand, hvis regeringen ikke havde haft andre muligheder; og når det ikke kom i stand, var det, fordi regeringen havde andre muligheder, og det havde den vidst længe.

De økonomiske love, der blev gennemført, drejede sig stort set kun om at skaffe flere penge ind i statens kasse. Jeg siger ikke, at dette uden videre er forkert; jeg siger ikke, at det ikke var nødvendigt i øjeblikket at foretage sig noget i den retning; men når man væsentligst angriber sygdommens symptomer og ikke går til dens årsager, og når man altid kun kender det middel at forøge den offentlige andel af det, nationen frembringer, så kan man have stor betænkelighed ved udviklingen. Hvis alle disse kæmpeopkrævninger nu alligevel ikke rigtig bremser efterspørgselspres og inflationstendens, bl. a. fordi så store skatter og afgifter har den psykologiske virkning — og dermed også den økonomiske virkning — at så gælder det bare om at bruge pengene og at få anskaffet faste værdier og goder, selv om det skal være for lånte penge eller på afbetaling — og den virkning var jo netop den modsatte af den, man ville opnå — siger jeg: hvis alle disse kæmpeopkrævninger nu alligevel ikke hjælper, hvad så? Vil man så hitte på nye million- og milliardopkrævninger? Kan ikke efterhånden alle se, at man må gribe problemerne an, så at der bliver mere plan og sammenhæng i tingene?

Vi står ved udgangen af en folketings-samling, der har betydet større krav til skatteyderne end nogen sinde før, men det fik jo være, hvis det hjalp, hvis man kunne tro, at sygdommen var helbredt og alt ville blive godt. Men der breder sig jo netop efter disse økonomiske kraftanstrengelser en ængstelse for, at det måske slet ikke hjælper, at alle ofrene er bragt forgæves, at man slingerer af sted.

For os i venstre vil dette folketingsår især blive husket, fordi vi har oplevet, at fhv. statsminister, det ærede medlem hr. Erik Eriksen nedlagde sit hverv som gruppens formand. Denne begivenhed gav genlyd, og det var jo ikke mærkeligt. En avis karakteriserede det ærede medlem hr. Erik Eriksen som den største politiske begavelse i efterkrigsårene, og der er ingen tvivl om, at han har skrevet politisk historie i Danmark. Hvad der mislykkedes for Stauning, det lykkedes for det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Mere end nogen anden enkelt politiker har han æren for, at Danmark fik en ny grundlov og en ny tronfølge. I venstres gruppe var vi vel stillet med en leder, der virkelig havde politisk format, og hans viden og erfaring parret med ægte frisind og megen målbevidsthed gjorde ham til gruppens selvfølgelig leder. Han har efter 15 år som venstres formand nu ønsket at trække sig tilbage. Det skal siges ved afslutningen af denne samling, at dansk offentligt liv har meget at takke det ærede medlem hr. Erik Eriksen for. Om en leder vil der ofte stå gny, og både hyldest og kritik vil skylle op om ham. Urimeligt og uretfærdigt er en del af det, men det hører vel med. Man behøver dog ikke at være en stor spåmand for at sige, at det ærede medlem Erik Eriksens indsats vil blive stående. Eftertiden vil erkende, at han har øvet bedrifter i dansk politik. Det er uden videre klart, at det er vanskeligt og ikke særlig taknemligt at blive formand efter det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Det er en opgave, der let kan gøre én ydmyg; men derfor kan man udmærket være ved godt mod. Venstres skib er gjort af godt tømmer, det ligger godt på vandet og har et veludrustet mandskab. Der ligger mange opgaver foran os. Venstre har ikke skiftet kurs, og vi er parat til at tage opgaverne op. Vi bør som sagt ikke blot se tilbage over det år, der

[Poul Hartling.]

er gået, men også frem. Jeg tror ikke, vi i dansk politik kommer til at sejle i smult vande i den kommende tid; mange vanskeligheder vil møde os. De fleste af de store vanskeligheder, vi skal kæmpe imod i disse år, er selvforskyldte, men også udefra kommer der vanskeligheder til os, og ingen behøver at være i tvivl om, at vi i de kommende måneder og år vil se flere og flere uvejrsskyer tone frem i horisonten og kaste skygger også over vort land.

Der er talrige træk i den internationale udvikling, der fylder os med bekymring. Det har således været nedslående at iagttage, at en tiltagende magtesløshed har sat sig præg på FN. Selv om vi for øjeblikket er vidner til, at der i Vietnam føres en krig med dødsensfarlige og uoverskuelige perspektiver, selv om vi i Den dominikanske Republik har set en krise, der var så alvorlig, at USAs regering anså det for nødvendigt at bryde de principper om ikke-indblanding, som man i Latinamerika anser for hellige principper, og selv om vi i Afrika og mellemøsten har mange eksplosive situationer, har det ikke været muligt for FN at opnå en central placering i bestræbelserne for at sikre den mellemfolkelige fred og sikkerhed.

Med beklagelse må man give FNs generalsekretær, U Thant, ret, når han i en analyse forleden dag fastslog, at verdensorganisationen snart ikke er andet end en diskussionsklub. Skuffelsen over disse tilbageslag for FN kan dog ikke rokke ved den overbevisning, at FN repræsenterer det bedste håb om at få pustet liv i de høje idealer, som må lægges til grund for vore forhåbninger om at skabe en verden med fred og trykthed for alle nationer.

Også inden for NATO ser vi for øjeblikket vanskelighederne tårne sig op, og det er ganske åbenbart, at der inden for overskuelig tid vil blive fremført tanker og forslag, som vil pege frem mod ændringer i det alliancesystem, som i over 15 år har været grundlaget for Danmarks sikkerhedspolitik. Det bliver nok især fra fransk side, man vil høre røster om, at hele NATO-samarbejdet må laves radikalt om, men der er grund til at håbe, at USA som den ledende NATO-magt klargør sine tanker og planer. Hvis det skal undgås, at præsident Kennedys

store fremtidssyn om et virkeligt atlantisk fællesskab smuldrer bort, er det nødvendigt, at USA ofrer forbindelserne til Europa mere positiv interesse, end vi har set det i det sidste års tid. For Danmarks vedkommende vil de NATO-problemer, der begynder at tage form, stille krav om en levende og konstruktiv debat. Jeg håber, at regeringen vil give de impulser, som er nødvendige her.

Den europæiske udvikling bliver mere og mere betænkelig, og der er i dag ikke noget udenrigspolitisk og handelspolitisk spørgsmål, der er vigtigere for os end vort forhold til det europæiske samarbejde og de europæiske markedsdannelser. EFTA-mødet i Wien i sidste uge har på ingen måde overbevist venstre om, at den europæiske frihandelssammenslutning besidder en sådan indre kraft og en sådan klarhed i målsætningen, at man her har en brugbar erstatning for en rationel og tilbunds-gående løsning på vort markedsproblem. Selv om mange af de projekter, man arbejder med inden for EFTA, endnu er vage og, fristes man næsten til at sige, præget af en vis forvirring, vil jeg dog sige, at vi i venstre er noget bekymrede ved den stadige tale om at styrke EFTA. Da der i folketinget skabtes tilslutning til vort medlemskab i EFTA, skete det ikke mindst med den begrundelse, at denne frihandelssammenslutning skulle være et instrument, som skulle hjælpe de lande ind i fællesmarkedet, som af forskellige grunde ikke kom med fra starten. Nu aner man en tilbøjelighed til at gøre EFTA-samarbejdet til et mål i sig selv, men hvis det sker, fremmes splittelsen af Europa. Det bør efter vor opfattelse være en helt afgørende dansk interesse, at vi bruger vor indflydelse til at forhindre, at EFTA fremmer den nuværende faretruende udvikling frem imod en europæisk handelskrig. På baggrund af den nuværende forvirring i EFTA og i betragtning af, at England stadig nægter at give håndgribelige tilsagn om afskaffelse af den 10 pct.s ekstratold og eksportstøtten, må tiden være inde, da den danske regering tager de første skridt på de nye veje, som folketinget har vedtaget vi skal slå ind på.

Efter indførelsen af den engelske særtold den 27. oktober i fjor kom den højtærede udenrigsminister med bombastiske erklæringer om, at vi ville tage vor stilling op til

[Poul Hartling.]

prøvelse, hvis ikke den ulovlige engelske særtold blev af ganske kort varighed. Den højtærede udenrigsminister fastslog klart og utvetydigt, at han her kun ville tælle i måneder. Nu lader det til at være et spørgsmål om halve og hele år, før den engelske regering vil ophæve sin ulovlige forholdsregel. Tiden er nu inde, da vi må vente, at den højtærede udenrigsminister indfriede de forventninger, han selv har vakt til live, om at ville anlægge en helt åben og fordomsfri bedømmelse af vor markedspolitik.

Når vi i venstre har lagt så megen vægt på at tale markedspolitik, skyldes det ikke blot priser og afsætningsvilkår. Det gør det også, og hvem tør tale letsindigt om det, som er med til at betinge selve eksistensen for mange hjem og mange virksomheder? Man kan tale med stor overlegenhed om flæskepriser og fjerkrætold og kødmarkeder, når man ikke selv har direkte med de ting at gøre, og man kan jo være så åndelig, at man slet ikke vil høre tale om priser og markeder. Det er præcis lige så velbegavet som i den gamle historie om manden, der sagde: hvad kommer kornhøsten mig ved, jeg køber mit brød hos bageren. Men venstres tale om fællesmarkedet går nu ikke blot ud fra priser og told og afsætningsmuligheder, hvor afgørende de end kan være både for landet som helhed og for den enkelte; den hænger sammen med et syn på Europas helhed. Den fremtid, der tegner sig for os, kan ikke være en fremtid i isolation. Nordens lande, Europas lande, ja, alle verdens lande må i stigende grad indstille sig på et samarbejde, på, at den ene ikke kan undvære den anden, på, at der her er en helhed, som hvert enkelt land skal bidrage til. I denne store sammenhæng kan man ikke komme uden om det store europæiske økonomiske fællesskab. Bekrige det kan man slet ikke, undvære det kan man ikke i det lange løb. Det er jo det, der går op for flere og flere i England, i Norden og herhjemme, at der bagved de store markedsdannelse vel ligger en masse handelsgoisme, ja,

selvfølgelig, men også en tydelig nødvendighed og et stort syn. Det er i det perspektiv, vi skal anskue også vor europæiske udenrigspolitik, og i det perspektiv bliver den engelske industritold forkastelig og den danske regerings forslag om biltold nærmest latterligt.

Når vi ser fremad, ser vi mange vanskeligheder også på det økonomiske felt. Vi arbejder med en rente, der nu på obligationsmarkedet er over 10 pct., vi har truende valutavanskeligheder, afsætningsproblemer o. s. v., vi har en ansændt økonomisk situation, der også uden varsel kan slå ind på beskæftigelsen. Vi sidder ligesom fast i vore problemer, og det er, som om vi trænger til et nyt perspektiv.

Det er da værd at spørge, om vi kan fortsætte med den fordelings- eller misundelsespolitik, som socialdemokratiet i så høj grad har ført an i. Den ligger naturligvis lige for hånden hos os alle sammen. Som Storm P. udtrykker det: alle ville have det godt, hvis ingen havde det bedre. Man ser over hækken til naboen og sammenligner sig med ham, og så er man modtagelig for fordelingspolitikken argumenter; men der er meget mere perspektiv i at føre en politik, der giver mere at fordele.

En sådan politik går ikke først og fremmest ud fra, at der skal mere ind i statens kasse. Det er klart, at der er store og også stærkt voksende krav til staten, og alle kravene, eller næsten alle kravene, er såmænd berettigede nok. Men det er også klart, at al skat, al afgift til syvende og sidst tages af produktionen; hvad enten det er indkomstskat eller engros-, en detail- eller merværdiomsætningsafgift, så må den til sidst komme fra den produktion, som vi alle på en eller anden måde er med i. Det er også i sin orden, at en del af det, vi frembringer, skal anvendes af fællesskabet, af det offentlige.

For at sikre den økonomiske vækst må man sætte sig det mål at lægge produktionen, erhvervslivet, så få hindringer i vejen som muligt. Produktionens vilkår, dens

[Poul Hartling.]

investeringsmuligheder, dens konkurrenceevne skal vi fremme eller i hvert fald ikke hæmme. Vi har ret gode afskrivningsregler for investeringer — det skal erkendes — og hvad har de ikke betydet for den økonomiske fremgang i de senere år. Det er da også typisk, at socialdemokratiet i sin fordelingsiver nu går løs på disse regler. Vi lever her i landet af initiativ, opfindsomhed, virkelyst. Det er ikke mere indviklet, end at vi lever af at bestille noget. Det synspunkt, vi har brug for, er ikke, at vi er i kamp med hinanden, således at hvis der bliver mere til dig, bliver der mindre til mig. Klassekampens tid er forbi. Den passer ikke til et moderne samfund, hvor alle er afhængige af alle andre.

Men regeringen har i høj grad fulgt klassekampens og fordelingspolitikkenes mønster. Den velstand, som den stærkt udviklede teknik, den industrialiserede produktion har rakt os, og som den har rakt alle lande i vor kulturkreds og på vort uddannelsesniveau, den velstand sidder vi og bruger flere og flere kræfter på at fordele. Vi vogter på hinanden, vi sammenligner, vi laver indkomstpolitik, som det nu hedder. En indkomstpolitik — den drejer sig, sagde økonomiministeren i en kronik i oktober 1964 — jeg beder om tilladelse til et citat —

„om fordelingen af den samlede indkomstforøgelse mellem de forskellige indkomstarter og indkomstgrupper“.

Men forleden dag erklæredes det jo for resten fra højeste sagkundskab, eller hvad det nu var, at indkomstpolitikken var brudt sammen. Rationering og fordeling er i sig selv en kostbar foranstaltning; det koster på mange måder. Det lærte vi under krigen, hvor man på grund af mangel måtte sætte alt på rationeringsmærker. Rationering er dyr, besværlig, tidrøvende. Rationering giver en dårlig indstilling, et dårligt klima. Sådan er vi alle sammen; når man stiller os i kø til en rationering, får vi kun én tanke i hovedet: ikke at blive sprunget over og ikke at blive snydt for vor portion. Vi skæver til de andre, vi sammenligner os med de andre; det er ikke nogen særlig moralsk eller frugtbar situation, og den avler ikke lykke eller tilfredshed. Nu er vi i en situation, hvor der ikke er mangel, og

så er det alligevel, som om regeringen betragter det som den første politiske opgave at fastholde eller indføre en slags køsystem.

Det er altså karakteristisk, at nu må der ikke røres ved indkomsterne, uden at alle får noget med. Den, der siger disse ting bedst, mest lige ud og med mest talent for de dele, er vel næstformanden i socialdemokratiet, Hans Rasmussen. Det indbyrdes forhold, der én gang er opnået, må der ikke røres ved. Man kan ikke have, at nogen skifter plads i køen. Ifølge dagbladene referater sagde Hans Rasmussen for 6 dage siden på Danske Bankfunktionærens landsmøde i Helsingør netop, at alle skulle ind under indkomstpolitikken, og at vi ikke kunne løse samfundets økonomiske problemer, medmindre vi greb ind på den private ejendomsrets område.

Køsystemet gælder på boligområdet, hvor man alt for længe har fastholdt offentlig fordeling og rationering, og det gælder på kreditområdet, hvor der nu også skal rationeres. Det bliver kaldt forsvarlig økonomisk politik, og deri er der jo det rigtige, at når man har bragt sig i en anspændt økonomisk situation, må man gribe til forskellige dæmpende midler. Men det er, som når man giver en feberpatient feberstillende midler. De virker til en tid, de synes at forbedre situationen; men hvis man ikke helbreder den sygdom, der fremkalder feberen, er det hele dog omsonst og tjener kun til at tilsløre sygdomsbilledet.

Hvis vi bliver ved at se det som hovedopgaven at fordele, bliver folketinget interesseorganisationernes valplads. Dette er naturligvis til en vis grad berettiget; uretfærdighed skal bekæmpes, og en velstandsfremgang skal naturligvis også komme de svage grupper til gode. Derfor har vi her i folketinget, næsten hele vejen rundt, stemt f. eks. for forøgelser af pensioner og for at rette de tjenestemandslønninger op, der var kommet bagefter. Nu var det deres tur til at komme i niveau. Jeg siger, det er til en vis grad berettiget; det udspringer af en retfærdighedssans. Men det er også ofte vidnesbyrd om, at vi er svage over for de forskellige pressioner, som vi udsættes for. Det ene parti har vist ikke så meget at lade det andet høre på dette punkt. Men det er en stor fare, hvis hele det politiske arbejde går op i at fordele, og vi skader

[Poul Hartling.]

uden tvivl ofte derved den produktion, som vi alle lever af.

Mon vi ikke trænger til et nyt perspektiv i dansk politik, et liberalt perspektiv? Det må være et første mål, at vi ikke hindrer eller hæmmer produktionen, hele den økonomiske vækst. Vel går det fremad i disse år, men sammenlignet med andre lande har vi vist ikke så forfærdelig meget at prale af. Erhvervslivet trænger til at få arbejdsro. Derfor er det vigtigt med en stabil økonomisk kurs. Meget går i stykker, mange chancer går tabt, fordi man ikke kan disponere på længere sigt. Regeringens mangel på overblik og plan viser ikke blot manglende dygtighed, men betyder også en bestandig køp i hjulet for hele produktionslivet.

Vi trænger til perspektiv i vor markeds politik; vi har klamret os til noget midlertidigt, til en overgangsordning, men derved stiller vi vort erhvervsliv ringere end andre landes erhvervsliv, der kan lægge deres planer inden for mere stabile rammer. Vi trænger til en skattereform, ikke til flere blanketter og skemaer og regler, ikke mere indblanding og administration, som private skal udføre på statens vegne; det går jo ikke mindst ud over de mange små og mellemstore virksomheder. Vi trænger til en erhvervspolitik med mere perspektiv i. Dansk erhvervsliv kæmper på mange områder med store problemer. Jeg tror, det erkendes i alle befolkningsgrupper, at landbrugserhvervet i disse år har særlige vanskeligheder, ikke mindst fordi landbrugseskporten er i klemme mellem andre landes restriktioner og indgreb og statsordninger.

På længere sigt er der her brug for en jordlovgivning, der giver friere sammenlægningsmuligheder, således at landbruget ikke af selve lovgivningen skal hindres i at udnytte det tekniske apparat bedst muligt, og således at det til gavn for hele vort økonomiske liv får det bedste udbytte både af kapital og arbejdsindsats. Det vil også være en forstandig, langsigtet politik at støtte den rationalisering, der er i gang på forædlingsvirksomhedernes område. Mejerier og slagterier og mere specielle levnedsmiddelproduktioner kan i vore dage med fordel samles i større enheder, hvilket jo også giver større muligheder for, at de

kan specialisere sig. Fremfor alt må det være en dansk interesse at få så frie og lige konkurrencevilkår på de udenlandske markeder som muligt. På kort sigt må det være en klar samfundsinteresse at støtte landbrugserhvervet, således at denne overgangstid ikke betyder, at produktionsapparatet bliver slået i stykker. Det vil netop i det lange løb blive skæbnesvangert for landets økonomi, hvis vi griber forkert her.

Hvad jeg her har sagt om landbrugserhvervet, gælder erhvervet, men det gælder dermed også familierne, for dansk landbrug er i endnu højere grad end andre erhverv karakteriseret derved, at arbejdsplads og hjem er det samme. Har landbofamilien for lidt at leve af, går det ud over produktionsapparatet, men er der fremgang i landbrugets økonomi, styrkes netop det produktionsapparat, som er vigtigt for hele samfundet. Det ligger nemlig dybt i den danske bonde, at bedriften skal der først sørges for. I den økonomiske årsoversigts embedsmandssprog hedder det i marts 1964, side 11, at „de selvstændige landbrugere har en høj opsparingstilbøjelighed“. En høj opsparingstilbøjelighed, det er lige præcis det, dansk økonomi trænger allermost til. Alt, hvad vi kan gøre for at styrke og underbygge den, vil komme helheden til gavn.

En politik med det perspektiv, jeg her ridser op, vil også rumme en styrkelse af uddannelse og forskning. Heri ligger baggrunden for det enkelte menneskes indsats og virke. Jo dygtigere vi giver vore unge mulighed for at blive, jo bedre vil det gå os. Det kunne fortjene en hel tale for sig. Den kan komme ved en anden lejlighed, men det er et afgørende område i den politik, som vi vil føre.

Det hører videre til en politik med et liberalt perspektiv, at der føres en moderne tryghedspolitik, således at den, der mister erhvervsevnen, får hjælp ikke blot til, at han og hans familie kan eksistere, men også til, at han om muligt kan genvinde erhvervsevnen. Dette er ikke en fordelingspolitik, det er en menneskelig, værdig og positiv holdning over for den, som er i vanskeligheder, og sådan vil vi have det her i landet. Det er for øvrigt også økonomisk fordelagtigt. Så meget betyder erhvervsevnen, at det, at en mand kan gen-

[Poul Hartling.]

vinde den, medfører, at man indvinder store beløb rent bortset fra den sum af menneskelig lykke og tilfredshed, der her står på spil.

Vi trænger til en politik med det perspektiv, at der kommer det rigtige forhold mellem opsparing og investering, også de offentlige investeringer. Mange af vore økonomiske problemer bunder i virkeligheden i et spørgsmål om tillid. Så længe udviklingen i så høj grad giver de mennesker ret, der siger: hellere bruge pengene i dag, for i morgen er de mindre værd, så længe får vi ikke den opsparing, som er nødvendig, og som skulle betinge den lavere rente. Men jeg tror også, og dette være sagt med sigte på alle partier, at megen af de senere års diskussion om det offentliges udgifter og om besparelser er blevet forenklet i en grad, der er gået ud over det saglige indhold og sigte. Vi så det bl. a. her i foråret, hvor det var regeringen magtpåliggende at fastholde bevillingsforslag, som få dage efter blev gjort illusoriske ved et anlægsstop.

Der var i alt væsentligt tale om bevillinger til formål, som vi meget gerne så fremmet. Jeg tror, at der i virkeligheden er meget få mennesker, som ønsker, at vi ikke skal bygge alle de boliger, skoler, hospitaler, sociale institutioner o. s. v., som vi overhovedet har praktisk mulighed for, så længe vi står med udækkede behov på disse områder. Tænker vi alene i bevillinger, og glemmer vi at tænke på mulighederne for at omsætte disse bevillinger i praktiske resultater, så udvander vi ikke blot ansvaret og medvirker til en skæv økonomisk udvikling i vort samfund, men vi forringer i virkeligheden samtidig vore muligheder for overhovedet at tage reelt fat på disse opgaver. Meget ville være vundet, hvis diskussionen om de offentlige udgifter i stedet tog udgangspunkt i, hvor meget vi overhovedet har mulighed for at virkeliggøre, at bygge, at producere, og hvad vi bl. a. gennem den øvrige økonomiske politik, gennem bedre planlægning o. s. v., kan gøre for at øge disse muligheder.

For vi må ikke glemme, at det er jo ikke millionærerne, der rammes af boligmangel, af mangel på hospitaler, plejehjem, børnehaver, skoler, uddannelses- og om-

skolingsmuligheder o. s. v. eller af de voksende udgifter, som den høje rente og de stigende priser fører med sig. Jeg tror, at millionærerne endda klarer sig. Det er tværtimod alle os almindelige mennesker, der rammes, og det er først og fremmest dem, der i forvejen er vanskeligt stillet. Det er altid de svagest stillede i samfundet, der rammes hårdest.

En politik med perspektiv i — når jeg har brugt nogle minutter til at ride den op, er det, fordi det er, hvad man har savnet i dette land. Vi har set en regering, der var usikker og slingrende i sin bedømmelse og i sine handlinger. Det kan ikke give befolkningen tillid til en regering, at den få måneder efter et valg må se i øjnene, at den bedømmelse af situationen, som den lagde op til ved valget, var helt forkert. Det kan ikke give tillid til en regering, at den fremsætter de forslag, der skal rette en alvorlig økonomisk situation op, så tilfældigt og så stykkevis, som vi har set det i år. Det kan ikke give tillid til regeringen, at den fremsætter forslag, som den ikke kan stå ved, og som den siden tager tilbage. Dette er ikke løse påstande, men det er kendsgerninger. Jeg skal kort godtgøre dem. Det stykkevis kan ses deraf, at man i en alvorlig økonomisk situation først kommer med et afgiftsforslag den 19. november, så finanslovsforslaget den 27. november, som ministeren selv erklærede manglede væsentlige poster, så første buket den 3. februar, anden buket den 16. marts og tredje buket den 21. april. Ind imellem kom anlægsstop og nu først i juni et forslag om lånerationering. Sådan har dette folketingsår været. En stykkevis politik er en upraktisk politik. Det er en lige så uegnet fremgangsmåde som at ville sætte over en afgrund i flere spring.

Jeg resumerer. Vi har en regering, der i fjor forår ikke ville se sandheden i øjnene, men udskød valget. Vi har en regering, der i valgkampen ikke ville sige sandheden til folk, men malede med lysere farver, end det var rimeligt. Det bevises jo derved, at den siden har måttet foreslå indgreb til mere end 3.000 mill. kr. ekstra, og det var der ingen, der hørte noget om før valget fra den side. Vi har en regering, som gav sig i kast med problemerne langsomt og usikkert. Under overenskomstforhandlinger-

[Poul Hartling.]

ne var regeringen bundet på hænder og fødder og turde ikke gribe fast om tingene. Vi har en regering, der har ført en politik, der uden tvivl har været velment, og ud fra regeringens forudsætninger kan den heller ikke siges at være uforståelig, men man må have ret til at sige, at det har været en politik uden overblik og uden perspektiv, en politik, der har haft tilfældighedens præg. Man har prøvet at løse det lige i øjeblikket opstående problem, uden at der har været plan og sammenhæng i de foreslåede løsninger. Derfor har regeringen tabt terræn. Derfor er der om regeringen i dag en almen mangel på tillid. Regeringschefen kunne minde om Christian den Anden på Lille-Bælt. Han sejlede tvivlrådig frem og tilbage hele natten. Da solen stod op, var han tilfældigvis på østsiden og opgav kampen. Men det var ikke tilfældigt, siger Johs. V. Jensen, for der står skrevet, at den, der tvivler, altid, altid skal ende med at undlade, han skal ende med at lade den sag falde, der er genstand for hans tvivl. Hvis den højtærede statsminister gerne vil se det efter, kan jeg sige, at Johs. V. Jensens bog hedder „Kongens Fald“.

Vi trænger til en politik, der er stabil, en politik med sigte og perspektiv. Det vil give tillid, tillid til det politiske arbejde og tillid til vort pengevesen. Tillid kan ikke uden videre måles eller gøres op; men i det politiske liv, i hvert fald i et folkestyret land, er tillid uundværlig.

Skal vore problemer løses, må der være en tro på, at det nytter. Den tro kan regeringen ikke længere skabe, og derfor nytter dens mange opspring ikke. Der er velstand og fremgang på mange områder. Hvorfor har vi da så store økonomiske og politiske problemer? Fordi den nuværende regering ikke længere har befolkningens tillid.

Venstre har på mange måder været i søgelyset siden valget. Til tider har interessen for venstre næsten været så stor, at det var ved at tage pusten fra os, og der har inden for de seneste måneder været begivenheder af meget forskellig karakter og meget forskellig rækkevidde, som har berørt vort parti. Jeg kan også sige, at de har berørt os på meget forskellig måde. Nu spørger man, om venstre er blevet et andet parti efter dette. Dertil kan jeg med hele

venstres gruppe bag mig sige nej. Venstres politik og venstres politiske mål er de samme. Vi ønsker nu som før at virkeliggøre de tanker, som findes i vort program.

Venstres stilling til politisk samarbejde er også klar. Vi ønsker at fremme de synspunkter, venstre som et liberalt parti bygger på, i et samarbejde til alle sider. Det er klart, at samarbejdet vil blive særlig omfattende med dem, der er enige med os i de fleste af vore synspunkter. Derfor har vi også gennem årene haft et godt og solidt samarbejde med det konservative parti, og det skal fortsætte. Men venstre ønsker også et samarbejde med andre om en liberal politik. Vort mål er en liberal regering med mulighed for at føre en liberal politik. Vi rækker hånden ud til dem, der vil støtte os i dette mål. Jeg tror også, at venstre har særlige forudsætninger — både historiske og folkelige — for at formidle det nødvendige samarbejde. Jeg håber, at dette er sagt, så det ikke kan misforstås. Vi vil samarbejde for at styrke liberal politik, ikke for at svække vore muligheder.

Venstre er et stort, et rummeligt og et frisindet parti. Enhver, der med ærlig vilje vil gøre et arbejde i venstre, er velkommen dertil. Men vi kan naturligvis ikke have partier i partiet. Vi kan heller ikke knytte folk til os, der i den praktiske politik ønsker at støtte socialdemokratiet. Vort mål er at gøre socialdemokratiet svagt og ikke stærkt. Der er også politisk-moralske krav, som ikke kan fraviges. De folk, der ikke bøjer sig under disse krav, sætter sig udenfor.

Jeg tror, det er nødvendigt, at alle liberalt indstillede partier samarbejder i den kommende tid. Meget tyder på, at det socialdemokratiske tidsafsnit er ved at være forbi. (*Munterhed*). Ja, for den, der kan se! Derfor vil vi i venstre også klart stille mod det regeringsskifte, som landet så hårdt trænger til.

Venstre har været i centrum i den senere tid. Det vil det også være i fremtiden.

Poul Møller: Vi har jo oplevet en meget, meget rodet folketingssamling. Jeg tror, selv de ældste medlemmer her i tinget vil have vanskeligt ved at finde fortilfælde. I alt det rod, vi har oplevet, har vi måske glemt, at der findes en verden uden for Verona.

[Poul Møller.]

Der har ikke været mange ord om udenrigspolitik i dette folketingsår. Den eneste gang, vi har drøftet spørgsmål, som har relation til forholdene uden for Danmarks grænser, har været på grundlag af den engelske særtold, altså en rent markedspolitisk drøftelse. Jeg skal derfor indlede med nogle udenrigspolitiske betragtninger, idet jeg naturligvis ved, som alle ved, der bestiger denne talerstol, at udenrigspolitiske betragtninger her i folketinget vel har interesse, men det er ikke noget, vi kan afgøre, og derfor må vi altid behandle udenrigspolitik fra en lidt mere teoretisk side.

En ting, der efter min mening præger 60'erne i udenrigspolitisk opfattelse hos de vesteuropæiske folk og måske især hos os, er en udbredt antipati. Der er ikke meget, man er for, men man er imod, imod praktisk taget alle andre folk end ens eget. Der er anti-amerikanisme i Vesteuropa i dag, også i Danmark. Der er fra gammel tid anti-germanisme. Den er blevet parret med anti-gaullisme, og efter den britiske særtold har vi fået anti-anglicisme, og vi kender jo alle den antisvedisme, som trives i bedste velgående meget hyppigt her i Danmark. Men det er klart, at verden kan ikke komme videre ved, at vi bare er imod hinanden og kun har uvenlige følelser til overs for hinanden. Alle folk kan nu engang ikke handle, således som vi handler. Alle folk kan ikke være så fine og så ædle, som danske kan være det. Det er en kendsgerning, vi må indrette os på, selv om det naturligvis ofte kan volde os store vanskeligheder.

Jeg vil gerne gøre nogle enkelte bemærkninger om det, jeg vil kalde for anti-amerikanismen, fordi jeg synes, denne på en ulykkelig måde er ved at brede sig for tiden.

Det er klart, at det ofte kan være vanskeligt for os, der lever i et lille, fredeligt land, at forstå alle faser af en amerikansk verdenspolitik, og jeg skal da også villigt indrømme, at der sker begivenheder, som vi har svært ved at se det kloge og det fornuftige i. Men vor gæld til USA er nu så stor, at vi bør forsøge at forstå den amerikanske politik. Lad mig dog minde om, at igennem to verdenskrige, igennem Marshallhjælpens storstilede indsats og ved at bære hovedbyrden i NATO-samvirket igennem de sidste 16 år har USA hovedæren for, at der

i dag eksisterer et frit Vesteuropa. Det er så let at glemme det, og det er så let, når man tilhører et lille folk, at prøve på at knytte næven i bukselommen imod et stort folk. Amerika har ikke beriget sig på Europas bekostning, og USA bærer i dag den væsentligste del af den u-landshjælp, som vi i alle parlamenter taler om skal bæres, men hvor vi alle bærer meget, meget mindre, også relativt, end det amerikanske folk gør.

Lad os derfor gå stille med dørene og undlade bare at kritisere, men forsøge at forstå. Hvis vi ønsker, at USA skal opgive sin udsatte post i Sydvietnam, fører ræsonnementet jo logisk til, at det også skal afvikle sine forpligtelser i Europa. USA må som den eneste demokratiske verdensmagt og den eneste, der har magtmidler dertil, kæmpe for de internationale aftaler overalt på kloden. Der er ingen, der tilbyder sin hjælp. Jeg ved godt, det er svært for os at indrette os på krige og kriges eksistens. Vi hader dem, vi kan ikke lide dem.

Men vi må på den anden side også sige, at der findes ikke nogen mulighed for at undgå kampe og krige, hvis ikke internationale overenskomster bliver respekteret. Den internationale Genèveoverenskomst om det gamle Indokina må respekteres, og af alle lande, der ønsker dette, er USA den eneste stat, der kan sætte magtmidler ind for at respektere den. Opgiver præsident Johnson den amerikanske politik i Vietnam, kaster han byrden fra sig, ikke mindst tilskyndet af den gamle verdens kritik, er der åbent for en overgivelse af Cambodia og af Laos, og så vil det ikke vare længe, før Thailand, Burma og Malaysia må afskrives som frie stater. Kina vil da have et imperium i Sydøstasien, der svarer til Ruslands i Østeuropa, og Indiens grænser vil for alvor være truet. Burde vi ikke have lært af Østeuropas skæbne og årene umiddelbart efter den anden verdenskrig?

Hvor mange danske har ikke gået og sagt, at det var jo helt forkert, at man ikke straks, dengang i 1945, sikrede friheden for Østeuropas folk, og nu, hvor kampen for friheden for Sydøstasiens folk er inde, er der mange, der synes, at man på forhånd skal opgive denne kamp. Den kinesiske atomsprængning sidste vinter har understreget den alvor, der er i de asiatiske problemer i dag, og det forhold, at Kina står

[Poul Møller.]

uden for De Forenede Nationer, er et af de vanskeligste forhold for både De Forenede Nationer og for verdensfreden. Det er med til at udhule respekten og magten, der skulle stå bag nationernes forbund, og det bidrager samtidig til, at interessen for De Forenede Nationers resultater og arbejde bliver mindre og mindre. De Forenede Nationers tiltagende magtesløshed, dens sørgelige generalforsamling, som praktisk talt ikke blev nogen generalforsamling, fortæller os noget om, at afspænding og verdensfred ikke er noget, som vi kan være sikre på. Der er alt for mange uroelementer, og der er alt for megen tilbagegang for den politik, vi var fælles om, til, at vi kan tro, at freden er sikret menneskeheden for bestandig.

Indonesien har udmeldt sig af De Forenede Nationer — de facto i hvert fald; Kina står udenfor. Meget hurtigt kan vi måske komme til at opleve, at kontingentkrisen vil splitte De Forenede Nationer, således at vi får 2 nationernes forbund, og 2 nationernes forbund er efter min opfattelse værre end intet nationernes forbund.

Jeg vil gerne i den forbindelse gøre nogle bemærkninger om vort eget NATO-fællesskab. Det er jo helt klart for os alle, at modsætningsforholdet mellem Frankrig og Amerikas Forenede Stater bliver stadig mere udtalt. Hvor skal dansk politik stå i dette fællesskab med 2 allierede, hvis holdning, hvis regeringer skiller sig fra hinanden? Uden at ville kritisere den ene eller angribe nogen, må vi vel have lov til at betragte, hvad der kan være dansk politisk interesse. Det kan i hvert fald ikke være dansk politisk interesse at lukke øjnene for dette modsætningsforhold, at erklære os tilfredse med de normale, obligate resolutioner og communiqueer fra minister-rådsmøderne, hvorefter alt jo er såre godt. Vi må se den risiko i øjnene, at modsætningsforholdet bliver så stort, at NATOs eksistens kommer til at stå på spil, og at i hvert fald NATO i sin nuværende struktur må ændres fundamentalt.

Skal vi tage standpunkt, må vi ikke tage et standpunkt, som kan medvirke til at drive Amerika ud af Europa. Man kan stille det spørgsmål: kan Europa da ikke stå på egne ben? Måske. Men så længe der ikke er fundet en varig og holdbar løsning f. eks.

på Tysklandsspørgsmålet og på Berlin-problemet, har vi ingen sikkerhed for afspænding, heller ikke i vor verdensdel. Man skal ikke kassere den traktat, som en lap papir, der har skabt den afspænding, vi har haft i Vesteuropa siden 1949. Vi ved ikke, om kassationen af denne traktat i sig selv vil medføre, at de virkninger, den har haft, også vil forsvinde.

To gange i dette århundrede har de europæiske folk måttet beklage afstanden over Atlanterhavet. To gange har denne afstand kostet millioner af mennesker livet og Europas folk uhyre og uhørte lidelser. De amerikanske soldater, det amerikanske militærs tilstedeværelse i Europa er derfor den bedste garanti for, at historien fra det tyvende århundredes første halvdel ikke skal gentage sig. Vi ønsker fred, men nu som tidligere kræver det et forsvar, og Europas forsvar er og vil ikke i lang tid fremover være frygtindgydende nok til at sikre Europa fred. Vi vil alle undgå krig, men vi må så også ville midlerne. NATO har, som det er nævnt, sikret afspændingen; lad os så holde fast ved dette middel og stå fast over for forsøg på at skabe et europæisk amerikansk modsætningsforhold.

Det samme gælder, hvor dette modsætningsforhold kaster sin slagskygge ind over den europæiske markedspolitik. Tanken om Europas enhed, politisk og økonomisk, er så inspirerende en tanke, at langt de fleste af os er opfyldt af den, men Europas forhold til USA må være i orden ud fra et dansk synspunkt. Sammen med USA må det være målet at gøre Europa til led i en alliance for frihed og fremskridt til gavn for hele jordens befolkning.

Ser vi på de rent markedspolitiske synspunkter, er EEC eller de seks, eller hvad man vil kalde det, kraftfeltet i Europa — jeg tror, det er den højtærede udenrigsminister, der har brugt denne vending. Det skal ikke skjule, at det er mit partis — og jeg tror også, det er det høje tings flertals — politik, at målet er tilslutningen til dette kraftfelt. For alle vore diskussioner om, hvad der kan gøres inden for EFTA, og hvad der kan gøres mellem EFTA og EEC, må ikke skjule den målsætning, der må være for vor markedspolitik: ikke at tilnærme os, men at blive medlemmer af EEC. Vi må

[Poul Møller.]

bestandig have dette mål for øje. Alt, hvad der kan gøre markedsdelingen permanent, er det derfor dansk politiks opgave at forhindre. Lad os gøre det klart, at EFTA er ingen varig løsning; alle de, der vil forsøge at udbygge EFTA, må dermed vide, at de i mange henseender forlænger markedsdelingen i Europa.

Jeg står her med sidste nummer af Economist, der har en artikel om mester-sangeren i Wien, om Wilsons forsøg på at give EFTA en ansigtssløftning ved den sidste Wienerkonference. Economist siger, at EFTA er og bliver en klub for de udelukkede; dets medlemmer er midlertidigt forenede i deres fælles isolation. Det er klart, at dette, at vi er forenede i vor fælles isolation, ikke kan skabe et perspektiv, og det kan ikke være et mål for dansk markeds-politik at hamre denne organisation fast som noget permanent.

Der er mange hensyn, som taler imod at gøre EFTA til en varig løsning på vore markedsproblemer. Vi kender landbrugs-eksportproblemerne, som det ærede medlem hr. Poul Hartling var inde på, og vi ved, at markedsdelingen ikke kan skabe en løsning for vore eksportproblemer med hensyn til landbrugsvarerne. Vi ser, at vi ikke kan få disse anerkendt som ligeberet-tigede med industrivarer inden for det markedsområde, vi er medlemmer af, og vi ser, at vi som følge af dette medlemskab diskrimineres i det andet markedsområde. Men også set i et videre økonomisk og politisk perspektiv kan EFTA ikke være en varig løsning på vore markedsproblemer. EFTA er som et slagskib med nogle små motortorpedobåde. Det er slagskibet, der bestemmer farten og retningen; kaptajnerne på motorbådene har ikke meget at skulle have sagt over for admiralen på slagskibet. Sådan har EFTAs udvikling været. Men det er også slagskibets følsomhed, dets svaghed, dets armering, der er afgørende for, om motorbådene kan klare sig over-hovedet. Vi har jo set, at den engelske økonomi lider af meget store indre vanske-ligheder. Mange følelige tegn på manglende balance i engelsk økonomi har vist sig igennem det sidste års tid. Et af dem er den særtold, som endnu ikke er afviklet, og som stadig er et brud på EFTA-traktaten,

hvordan man end stiller det op. Dette brud er der stadig, latent. I lys af dette må man også forstå, at så længe England ikke har været i stand til at opfylde sine for-pligtelser over for sine egne markedspar-tnerne, kan man ikke forvente, at det vil være i stand til at gå ret vidt over for Det europæiske økonomiske Fællesskab.

Vort dilemma er derfor, at det, der til-syneladende kan hjælpe os i en overgangs-tid, nemlig at styrke EFTA på det ene eller andet område ved at lave nogle fælles EFTA-arrangementer, det kan fjerne os fra det mål at få en sammenslutning mel-lem de to markedsområder. Det er vort stadige dilemma. Man udbygger, men inve-sterer i tillid til de markedsområder, der eksisterer, og desto mere man har investeret i tillid til det, desto vanskeligere bliver det at indstille sig på, at de to markedsområders grænser forsvinder, og at man skal investere i et stort, fælles Europa. Derfor tilråder jeg, at vi i vor politik er tilbageholdende over for opgaver, vi stilles over for, og synspun-ter, vi skal tage stilling til, der har til for-mål at gøre EFTA til en endnu mere ud-bygget selvforsynende enhed.

Resultaterne af den Wienerkongres, som fandt sted i sidste uge, 150 år efter den store Wienerkongres, er vel næppe at øjne endnu. Vi får måske i dag eller i morgen en redegørelse fra den højtærede stats-minister, men så længe vi ikke har set det engelske hamskifte eller i hvert fald ikke har set, hvordan det tilendebringes, og så længe den franske modstand ikke er fjernet, kan man næppe forvente alt for store resul-tater. Jeg tror, at svagheden ved Wiener-kongressen har været den, at det er, som om den engelske premierminister har skullet have et forum, hvor han var statsmand; det, som han ikke længere er i Washington og Paris og Bonn, det kunne han blive her i Wien, hvor han samlede de 7 småstaters regeringschefer sammen med Storbritan-niens, og det var jo smukt. Svagheden er, at premierminister Wilson nok vil forhandle og nok vil tage initiativ til en forhandling med EEC, men at vi ikke aner, hvad det er, han vil forhandle om. Han opstiller nogle punkter, som er ganske urealistiske, f. eks. dette, at man stadig skal respektere specielle engelske landbrugspolitiske synspunkter.

Vi må regne med, at tiden også er løbet

[Poul Møller.]

fra det mål, vi havde tidligere, og som vi arbejdede med op til 1958, at fællesmarkedet skulle indgå i et europæisk frihandelsområde. Hvis vi vil se det hele realistisk i øjnene, må vi erkende, at der ikke i fællesmarkedet er nogen trang til at blive medlem af et engelsk eller et andet europæisk frihandelsområde. Vilkaere for en løsning af markedsproblemerne for EFTA-landene er tilslutning til fællesmarkedet. Og desto før vi alle — også England — indstiller os på dette, desto før kan vi komme ind i realistiske forhandlinger fra EFTA-landenes side om at blive medlemmer af fællesmarkedet.

Men kan man da tænke sig andre foranstaltninger i overgangsperioden? Kan vi tænke os, at vi kan begynde fra den anden ende, altså ikke drøfte vore toldgrænser og ikke drøfte importrestriktionerne imellem os, men f. eks. drøfte, om vi kan skabe et fælles europæisk kapitalmarked, et fælles europæisk arbejdsmarked, prøve at se, om ikke der er ideer i Romtraktaten, som vi kan tiltræde, som vi kan gå ind for alle Europas folk, og så vente en løsning — den løsning, der må komme, når de politiske forhold er afklaret og England har lært at indse, at det er medlemskabet, der er det afgørende, og ikke alle mulige fiktioner og illusioner om andre ordninger? Jeg vil gerne rette det spørgsmål til den højtærede statsminister — idet jeg går ud fra, at statsministeren svarer i udenrigsministerens sted ved denne forhandling — kan man tænke sig denne tanke?

Hvor skal der forhandles? Er Bruxelleskommissionen eller ministerrådet i Bruxelles det forum, der er det rigtige forhandlingssted? Det ærede medlem hr. Per Federspiel har peget på, at vi jo har oprettet Europarådet. Det er, som om man går over åen for at hente vand, når man siger: hvor skal vi forhandle de europæiske problemer? Vi er endda nogle parlamentarikere fra det høje folketing, der 4 gange om året må tage til Strasbourg for at opdage, at vi

sidder i et venteværelse, og at der ikke foregår andet, end at der tales, som der altid gør, når parlamentarikere er sammen; men ellers sker der ingenting, for ministrene bryder sig nu engang ikke om Europarådet, jeg ved ikke hvorfor; ministerrådet er gerne sammensat ikke af ministre, men af embedsmænd, som møder med meget begrænsede fuldmagter. Jeg synes imidlertid, at en række europæiske problemer måtte kunne forhandles i Europarådet, som er det neutrale forum, hvor alle medlemmer både af EEC og af EFTA er samlet.

Jeg har nævnt her, at vi kunne tænke os den tanke at begynde med et europæisk kapital- og arbejdsmarked. Det er for mig helt klart, at det i høj grad ville medvirke til også at svække det inflationspres, vi oplever i Danmark. Det er jo det karakteristiske ved inflationspresset i disse år, at det er mindst dér, hvor de største markedsdannelse er; det er mindst i USA, og det er mindre i EEC, end det er i EFTA-landene. At det så er højest i Danmark, er en helt anden side af sagen, som jeg nærmere skal komme ind på. Men altså, den store markedsdannelse har en større mulighed for at skabe en virkelig inflationsbekæmpelse, for de forbundne kars lov spiller her en rolle. Opstår der et inflationspres i et af landene, kommer der dér en sådan tilgang af arbejdskraft og kapital, at dette inflationspres udjævnes og bringes i forhold til de øvrige lande inden for dette fælles markedsområde. Jeg tror derfor, at ét kapital- og arbejdsmarked inden for Europa ville være et værdifuldt tilskud til lettelse af EFTA-landenes inflationskvaler.

Man har jo gjort forsøg på at indføre kapital; også fra dansk side har vi i de senere år importeret en overordentlig stor udenlandsk kapital. Men denne hjælper os ikke til at løse det økonomiske hovedproblem, vi har, nemlig inflationsproblemet, fordi den udenlandske kapital uden tilgang af arbejdskraft kun medfører, at man efter-spørger endnu mere arbejdskraft, som ikke er til stede. Derfor må der være en fælles

[Poul Møller.]

sammenhæng mellem kapitalimport og et frit arbejdsmarked.

For det konservative folkeparti er af alle aktuelle økonomiske problemer de inflatoriske træk i vor økonomi dem, der giver os anledning til de største bekymringer. Renten har i Danmark sat alle tiders rekord, pristallet bevæger sig på en foruroligende måde stadig opefter, og det er helt klart for enhver, at hvis julipristallet stiger, så 2 dyrtidsportioner udløses, vil grundlaget for den økonomiske politik, som regeringen har flasket sammen med bistand af det ærede medlem hr. Westerby og det ærede medlem hr. Baunsgaard, helt smuldre bort.

For valutaudviklingen har vi netop i går fået et nyt tal, der viser, at vort valutatab ligger omkring $\frac{3}{4}$ milliard kr. i de første måneder af 1965, og underskuddet på handelsbalancen er faretruende. Desværre er der en hel del, som tyder på, at inflationen for tiden bevæger sig med en sådan kraft i vort land, at vi er ved at komme ud af trit med omverdenen. Det har jo i mange år været vor trøst, at vi nok havde inflation, men at den i forhold til andre landes ikke var opsigtsvækkende. Dette forhold er nu ved at blive ændret. Vore hjemlige inflationsfaktorer er så stærke, at de er ved at undergrave vor konkurrenceevne. Det er jo os alle sammen bekendt, at eksport-erhvervene er ude af stand til at få dækning for indenlandsk bestemte omkostningsstigninger, at de tværtimod ofte må konkurrere imod andre landes beskyttelses- eller subsidiepolitik. For landbrugseksporten har det i indværende år medført en følelig nedgang; men heller ikke andre erhverv kan føle sig trygge. Industriens fortjenstmargen på eksportmarkederne er uendelig beskeden, således at nye omkostningsstigninger meget let kan medføre, at industrien i virkeligheden ikke vinder fortjeneste ved at eksportere, men må tage sin fortjeneste udelukkende på hjemmemarkedet.

Af vor eksport er vi alle afhængige. Kun hvis den kan følge med det voksende importbehov, er der en mulighed for at holde vore valutareserver. For at bruge et ord, som efterhånden bruges på snart sagt alle områder herhjemme, vil jeg sige: vi må nu sætte focus på inflationsproblemet.

Det betyder, så vidt jeg har forstået, at vi må sætte inflationsproblemerne i brændpunktet, vi må sætte linsen på dem eller kameraet — for at tale TV-mæssigt.

Dette problem lader sig efter vor opfattelse ikke løse ved blot at gøre varerne dyrere, f. eks. ved en meget høj beskatning. Det er jo tankegangen, at den høje beskatning skal dæmpe forbruget og efterspørgslen, så balancen mellem produktion og forbrug genskabes. Men hvis forventningen om fremtidige prisstigninger er en stadig faktor i vor økonomi og i menneskers holdning over for deres egen økonomi, og hvis efterspørgslen efter arbejdskraft er meget stor, så kan en kraftig beskatning sætte de såkaldte kompensationsfaktorer i sving og medføre et voksende indkomstniveau, så forbrugspresset bliver det samme som før de pågældende foranstaltningers gennemførelse, men med den meget ubehagelige konsekvens, at omkostningsniveauet atter har fået en tak opefter, således at en ekstra pristalsportion udløses med de følger, dette giver for et yderligere forbrugerpres og for en yderligere nedgang i handelsbalancen.

Jeg vil ikke i almindelighed benægte værdien af, at der fra statsfinanserne kan udgå en kontraktiv virkning. Men som eneste middel vil en sådan politik komme til kort, hvis den kun anvender foranstaltninger, som gør det dyrere at leve og skaber nye prisstigningsforventninger, hvorved den sætter nye løn- og indkomstkompensationsfaktorer i gang.

Lord Keynes har vi alle lært om, og Keynes' teorier har jo været grundlæggende for skiftende regeringers økonomiske politik. Vi blev meget skældt ud i 1959-60, da vi brød staven over Keynes' teorier herhjemme med den såkaldte VK-plan. Mange økonomer fortalte os, at det var helt, helt forkert. Nu tror jeg ikke, Lord Keynes trods sin store intelligens havde fantasi til at forestille sig, at hans teorier skulle kunne virkeliggøres i et samfund med fuld pristalsregulering og med skatterne indregnet i pristallet. Så længe skatterne indregnedes i pristallet, efterlevede man Lord Keynes på en meget, meget mangelfuld måde. Man sagde i virkeligheden: vi må have forbrugsbegrænsninger over skatterne, men dem lader vi indgå i pristallet, så på den måde giver vi kompensation igennem pristals-

[Poul Møller.]

stigningen for den forbrugsbegrænsning, vi har pålagt befolkningen. Når alt kommer til alt, var måske det vigtigste, der skete ved omsforliget, at vi fik skatterne ud af pristallet. Hermed syntes vejen åbnet for gennemførelse af Lord Keynes' teorier i det danske samfund uden alle de svagheder, som klæbde ved dem, da man havde pristalsregulering med skatterne indregnet. Det holdt jo hårdt at nå dette resultat. Fra socialdemokratisk side holdt man på dette skattepristal som en af de hellige køer, der ikke måtte røres. Til sidst gik koen dog nedenunder og hjem; den blev slagtet.

Men nu har vi et sådant efterspørgselspress og et sådant bevægeligt lønsystem, at vi ikke behøver pristalsreguleringen for at sikre kompensation for dyrtid og for forbrugsbegrænsende skatter og afgifter på en række områder. Jeg ved godt, at den højtærede økonomiminister til Information har udtalt, at sådan noget som det, jeg her står og siger, bør man ikke sige. Det er, som om man er lidt af en forræder over for de gode viljer i dansk økonomi ved overhovedet at nævne, at der kan ske lønglidning.

Vi kommer imidlertid ikke uden om at drøfte det centrale økonomiske problem, nemlig troen på, om denne kompensation finder sted, for de af os, der har denne tro, må være meget tilbageholdende med hensyn til at fordyre varerne og forøge beskætningen på en sådan måde, at der skabes sådanne kompensationer.

Skal forbruget holdes i ave, må det først og fremmest være nødvendigt at undgå en for voldsom forbrugsekspansion over selve de offentlige finanser. Hvis man lægger den offentlige udgiftspolitik til rette udelukkende efter, hvad der efter folketingets opfattelse er ønskeligt — og vi har alle en lang og rigelig ønskeseddel — og hvis vi vil realisere vore ønsker uden sammenhæng med den almindelige økonomiske stilling, vil vi være ude af stand til at bremse inflationen; så vil den skride frem hurtigere og hurtigere. Det må f. eks. ikke glemmes, at af hele denne vældige skattestigning, vi har oplevet i dette forår og endnu ikke er færdige med, skyldes langt den største del ikke en såkaldt kontraktiv politik, men simpelt hen nødvendigheden af at dække stigende offentlige udgifter.

Såfremt man slet ikke ville tillægge det betydning, jeg her har nævnt om kompensationserne, ville der teoretisk ved at forøge de offentlige udgifter og opkræve skatter for at forøge dem, ikke ske andet, end at man overflyttede et privat forbrug til et offentligt forbrug. Nyttevirkningen heraf kan man jo diskutere, og jeg vil da ikke bestride, at den nogle gange kan være større end nyttevirkningen af det private forbrug. Jeg tror, det er professor Galbraith, der i „Det rige Samfund“ nævner, at veje er vigtigere end bolsjefabrikker — det mener tandlægerne i hvert fald. Selvfølgelig kan en vej være vigtigere end en bolsjefabrik, men det er måske bolsjefabrikken, der giver os den indtægt, hvormed vi kan finansiere vejen. Problemerne løber altså lidt rundt, og jeg vil ikke benægte, at der kan være en nyttevirkning ved at flytte privat forbrug til offentligt forbrug; ellers ville vi jo ikke have disse milliardbudgetter med udgiftsposter, som også vi har stemt for flertallet af.

Men hvis kompensationsfaktoren har en meget stor betydning i den nuværende økonomiske stilling, vil der ikke finde nogen overflytning sted, for så vil de private forbrugere — i alt fald alle, der kan — søge dækning for de stigende skatter og afgifter ved stigende indkomster, og så får vi altså et forøget offentligt forbrug uden den dermed følgende tilsvarende nedgang i det private forbrug. Det samlede forbrug forøges.

Hvis man vil følge den politik, vil det derfor være en nødvendighed at opkræve et stadig større overskud, som vi har set man har måttet gøre det i de senere år, for at prøve på at indhente — hele tiden indhente — stigningen i det samlede forbrug. Det er en karrusel, som bliver ved med at køre rundt.

Jeg tror derfor, vi må afpasse det offentlige forbrug og hele den offentlige virksomhed til den samlede økonomiske stilling på en helt anden måde, end man har gjort tidligere. Jeg har tidligere nævnt over for den højtærede finansminister — men vil gerne gentage det her, fordi mit parti tillægger det meget stor betydning — at således som vi forlanger, at arbejdsmarkedets parter i deres lønpolitik skal tage hensyn til den forventede produktions-

[Poul Møller.]

stigning, således må det offentlige også gøre det ved sin udgiftspolitik.

Man har talt om, at det er nødvendigt at have en rammeøkonomi i samfundet, men den må præge hele samfundet; de offentlige finanser kan ikke være fritaget for denne ramme. I et samfund, hvor det offentlige anvender 33-35 pct. af de samlede indkomster, er en sådan tilpasning til rammeøkonomien en konsekvens, som vi ikke kommer uden om, hvis vi vil have skik på økonomien.

Jeg lyttede med interesse til den højtærede finansministers svar i forrige uge på mit forslag om ligesom at vende forberedelserne til finansbudgettet om, således at man i stedet for at få ønskerne ind fra institutioner og styrelser sagde til institutioner og styrelser: med den forventede produktionsstigning regner vi med, at I kan budgettere med det og det beløb, vi giver jer altså rammen, så må I fylde ud; I kan ikke komme med alle jeres ønsker, og så skal vi sidde og barbere det væk; det har vi ikke kræfter til, det har vi ikke tid til, det har vi ikke saglige forudsætninger for. Denne omvendte budgetlægning, siger den højtærede finansminister, vil man forsøge i år. Jeg ville gerne, om den højtærede finansminister, inden vi skilles, vil fortælle, hvordan man vil prioritere, hvilke opgaver, hvilke muligheder man vil prøve at stikke ud til de forskellige styrelser.

Den højtærede finansminister har selvfølgelig ret i, at når folketinget har vedtaget en forhøjelse af invalide- og folkepensionen, er der ikke mulighed for at få dette ind under rammeøkonomiske forudsætninger. Det er klart. Det er givet, at vi her står over for lovbundne udgifter, som der ikke kan dispenseres fra uden lovgivningsmagtens hjælp.

Taler man om lovbundne udgifter — noget, som den højtærede finansminister jo gør meget — er der dog også såkaldt lovbundne udgifter, om hvilke det gælder, at det i virkeligheden er administrationens og regeringens opgave at bestemme, i hvilken takt de skal sættes i kraft. Det gælder anlægsopgaver, det gælder investeringsopgaver, men det gælder også mange driftsopgaver, og man må sige, at ikrafttrædel-

sen, igangsætningen, omfanget af dem afgøres af de bevillinger, der vil være til rådighed på bevillingsloven. Her vil jeg gerne høre noget fra den højtærede finansminister om, i hvilken udstrækning han mener, at der er lovbundne udgifter i vort statsbudget, og om han ikke vil give finansudvalget en oversigt over, hvad der kan diskuteres, og hvad der er indiskutabelt med de love, folketinget har vedtaget.

Den næste foranstaltning, som er en forudsætning for, at der økonomiseres mest muligt med de offentlige midler, vil være en administrativ reform, der bryder med det nuværende refusionssystem i sammenhæng med en ny kommunal inddeling, som giver kommunerne øget ansvar for de kommunale udgifter og for dækningen af dem, og som fritager os for de mange mellemregninger mellem kommune og stat. Dette at tusinder af mennesker landet over kan disponere over statens midler, fører aldrig til en samfundsøkonomisk forsvarlig administration. Dette at man landet over kan sige: ja men det er klogest at bruge pengene til det og det, for dér betaler staten så og så meget, fører til en stadig stigning i de offentlige investeringer. Alle disse mennesker kan blot udstede vekslers på staten, som det høje folketing skal beskæftige sig med. Det giver en permanent krise i vore statsfinanser, ligesom der går megen arbejdskraft til spil på den måde, vi har indrettet os på.

Lad mig nævne et eksempel med skatteproblemet. Vi ved, at den direkte indkomstskat både skal være for staten og for kommunerne. Vi ved, at det efter loven er pålagt kommunerne at sidde og ligne hver enkelt borger og finde ud af, hvad han skal betale i skat. Da også staten er interesseret i dette problem, må skatterådene sidde og passe på, at ligningsrådene sætter hver enkelt borger rigtigt i skat. Man må derefter amtsmæssigt have amtsskatteråd og amtsligningsinspektører, der skal passe på skatterådene, der passer på ligningsrådene, der passer på borgerne. Man må så have ligningsdirektorat, der passer på amtsligningsinspektørerne og amtsskatterådene, der passer på, at skatterådene har passet på, at ligningsrådene har passet på at sætte hver enkelt borger rigtigt i skat. Så har vi revisionsdepartementet, der skal passe på,

[Poul Møller.]

at ligningsdirektoratet har passet på, at amtsligningsinspektørerne har passet på, at skatterådene har passet på, at ligningsrådene har passet på at sætte hver enkelt borger rigtigt i skat. Øverst oppe har vi fire statsrevisorer, der skal passe på revisionsdepartementerne.

Her går hele denne voldsomme, kvalificerede arbejdskraft med dette system. Bortset fra de fire i toppen skal de alle have kvalifikationer. Tror man ikke, at al denne arbejdskraft kunne bruges til noget mere produktivt? F. eks. hvis vi lod kommunerne beholde indkomstskatterne og ændrede vore refusionssystemer således, at de for disse skatter kunne afholde en væsentlig del af de kommunale udgifter, som de alle skal have dækning til, men hvor pengene nu først skal ind til staten og så ud til kommunerne igen. Jeg ved godt, at den højtærede statsminister har sagt, at det er så almindeligt, at alle er enige om det. Derfor forstår jeg ikke, hvorfor man ikke har gjort noget for at realisere det i de 12 år, man har haft magt dertil.

Som en tilbundsående ændring af den offentlige økonomi er en nødvendighed, vil ændrede muligheder for den private økonomi heller ikke kunne undlades, hvis inflationen skal bekæmpes. Jeg har ikke megen tillid til, at man med virkning i vor nuværende økonomiske situation kan bekæmpe inflationen ved at gøre det dyrere at leve, selv om vi må se i øjnene, at det i dag er alt for let at opretholde et overforbrug, det vil sige et forbrug, som end ikke står i rimeligt forhold til indkomststigningerne. Vi har talt om, at indkomststigningerne er for store. Det har Nationalbankens direktør sagt. Det skal nok være rigtigt i forhold til produktionsmulighederne, men det ulykkelige i vort folk er jo, at man ikke engang holder sin økonomi inden for indkomststigningen. Vi lever over evne, og vi lever på gæld. Og når størstedelen af landets befolkning lever på gæld, fordi det er det klogeste, kommer samfundet også til at leve på gæld, og så får man de store udenlandske lånoptagninger, for et eller andet sted skal det jo ind.

Prisstigningsforventninger er så udtalte, at mange, mange mennesker binder sig til udgifter i fremtiden i forventning om, at

priserne gør det fordelagtigt at købe med det samme fremfor at spare op først.

Afbetalingsystemet har utvivlsomt haft en heldig virkning i mange henseender. Det har muliggjort det for borgerne at erhverve sig varige forbrugsgoder, og det har selv sagt også været en fordel for produktionen og omsætningen. Man kommer dog ikke uden om upopulære midler, hvis man vil inflationen til livs. Vi har vel alle en fornemmelse af, at afbetalingssystemet har forøget gældsætningen meget betydeligt. Det er måske også i afbetalingssystemet, at en af vanskelighederne ved regeringens økonomiske politik ligger.

Regeringen kan lægge skatter på varige forbrugsgoder, men når de så flades ud over 24 måneders afbetaling, virker det ikke afskrækkende for ret mange mennesker. Måske er der en mulighed for, at man kan lægge et par måneder til i sidste ende af afbetalingsperioden, når den højtærede finansminister har gjort forbrugsgoder dyrere. Det vil sige, at man kan blive ved med at købe. Det, man skal betale om 2 år, afskrækker ikke én ret meget. Derfor beder jeg om, at man overvejer, om man kan gøre noget ved afbetalingssystemet, for hvis vi skal bevare pengenes købekraft, må vi se i øjnene, at det om en kortere tid kan blive en nødvendighed at foretage sig noget på dette område, om ikke af andre så af psykologiske grunde. Vi hører jo så tit, at den største del af befolkningen ikke er i stand til at spare. Det bliver sagt, når vi drøfter opsparingsforanstaltninger, at de fleste har ingen spareevne, men det er imponerende at tænke på, hvilke afdrags- og renteudgifter de enkelte borgere kan sætte sig for, når de skal købe det ene eller det andet. Det viser, at opsparingsevnen er langt større i vide kredse, end man regner med, for selvfølgelig kan de mennesker, der kan spare op, efter de har købt, også spare op, inden de køber. Det ene er ikke vanskeligere end det andet. Når de ikke gør det, er det, fordi de venter prisstigninger, og fordi de gerne vil have det pågældende gode med det samme i stedet for at vente. Men skal vi bremse forbrugsstigningen og redde os fri af inflationen, må vi få flere mennesker til at tænke sig om, inden de køber. Det er måske også begrænset, hvor længe der vil blive ved med at være kredit-

[Poul Møller.]

midler til finansiering af afbetalingshandelen.

Hvis vi vil have balance mellem forbrug og opsparing, mellem eksport og import, er det ikke nok ensidigt at vende sig mod forbruget med tvangsmæssige foranstaltninger. Det vil mindst være lige så vigtigt at gøre en indsats for en langsigtet opsparingspolitik. Saksen har to blade. Hvilket af bladene der klipper, er der ingen der kan fortælle, de kan kun klippe i fællesskab. Med en obligationsrente på 10 pct. skulle man jo i og for sig synes, at formålet, fremme af opsparingen, er tilstrækkelig tilgodeset. Men også her spiller inflationen ind som en psykologisk og ofte helt uberegnelig faktor, for hvis man venter en kroneforringelse på omkring 6 pct. årlig, får man kun en reel rentegevinst på 4 pct., men da samtlige 10 pct. beskattes med formentlig gennemsnitlig 40 pct., er hele rentefordelen ved at købe obligationerne spist op, og så bliver der tilbage kun ét incitament for obligationskøberen, håbet om at få en gevinst ved salget af obligationen. Mange har imidlertid i de senere år oplevet det modsatte, at den dag, de måtte sælge obligationen, måtte de tage et tab hjem.

Hvis man ikke helhjertet vil gå ind for en økonomisk politik, som vil gøre det tiltrækkende at lægge penge til side af sin indkomst, kommer vi aldrig for alvor inflationen til livs, i hvert fald ikke uden meget ubehagelige virkninger for beskæftigelse og produktion, virkninger, vi alle ønsker undgået. Opsparingsproblemet er derfor ikke, som man fra socialdemokratiets side så tit forestiller sig, et spørgsmål om at begunstige nogle velhavere, men først og fremmest et spørgsmål om at ville de midler, som kan føre til lavere husleje i nybyggeriet og sikre beskæftigelsen.

Regeringens økonomiske politik er ikke gennemført, når vi afslutter folketingsarbejdet på denne side af folketingets ferie. Store lovforslag ligger tilbage. Det vigtigste, som er forudsætningen for opfyldelse af regeringens økonomiske politik, er jo merværdibeskatningen.

I forhold til vor nuværende afgifts- og skattelovgivning har — som vi har nævnt fra konservativ side — merværdiafgiften

mange fordele, især af teknisk karakter, for erhvervslivet, i hvert fald for dem, der i forvejen administrerer en del af vor afgiftslovgivning. Men det afgørende ved behandlingen af denne lovgivning bliver, om dette forslag overhovedet skal bedømmes i forhold til den bestående afgiftslovgivning, eller om det skal bedømmes som et supplement til den bestående. Lagt oven på den mængde af skatter og afgifter, vi har, er der næppe særlig tiltrækkende værdier ved merværdiafgiften. Hvis det derfor viser sig umuligt at få penge til en virkelig skatte-reform, når vi indfører en afgift til et beløb af 4½ milliard kr., er vor interesse i denne afgift stærkt nedkølet.

Det er blevet sagt af et tidligere medlem af det høje ting, næstformanden for socialdemokratiet, hr. Hans Rasmussen, at regeringen skulle gøre merværdiafgiftens gennemførelse betinget af, at vi samtidig fra borgerlig side tilsluttede os gennemførelse af kildeskatten. Inden vi forlader hinanden og skilles, vil jeg gerne sige til den højtærede finansminister, at det skal han ikke gøre forsøg på, hvis han vil have merværdiafgiften igennem i hvert fald med et bredt flertal her i tinget. Det er muligt, han kan true det ærede medlem hr. Baunsgaard til den pris, men jeg tvivler endda. Derfor tror jeg, at denne udtalelse røber, at socialdemokratiets højtærede næstformand allerede længe har været for længe væk fra folketinget. Det er jo ikke således, at kildeskatten er noget, som vi kan forhandle om i forbindelse med indførelse af andre skatter. Vi har givet tilsagn om at ville underkaste kildeskatforslaget en rolig og saglig behandling her i tinget, når det engang kommer til forhandling. Den høje regering har ikke været særlig hastig med at fremsætte lovforslaget; det kom jo så sent og så langt hen under alt dette rod imod afslutningen, at der ikke var nogen mulighed for en virkelig behandling af det. Det bliver der forhåbentlig til efteråret eller måske til efteråret, hvis lovforslaget genfremsættes.

Jeg tror — og jeg vil gerne gøre denne bemærkning på forhånd — at det ikke rører ved vort egentlige skatteproblem; det løser ikke problemet med de høje marginalskatter. Så kan det ærede medlem hr. Peter Nielsen nok så mange gange tale om, at

[Poul Møller.]

socialdemokratiet ikke har sin skattepolitiske interesse i at flytte proportionalsskattegrænsen i vejret, men jeg tror, at efterhånden som årene går, vil der være flere og flere også af socialdemokratiets vælgere, der kan se, at proportionalsskattegrænsen på dens nuværende niveau er forældet, nemlig 22.000 kr. i skattepligtig indkomst; de rykker selv derop. Da vi gennemførte denne grænse i 1962, var det således, at vi kunne sige, at godt 90 pct. af skatteborgerne hermed var dækket af proportionalsskatten. Efterhånden som årene er gået, er der flere og flere procent af befolkningen, der er kommet op i de høje marginalskatter, der sætter ind, når man passerer de 22.000 kr. i skattepligtig indkomst. Hvis man vil have folk til at arbejde, hvis vi vil prøve på at løse vore økonomiske problemer ved at forøge produktionen, må vi også gøre det tiltalende og tiltrækkende at arbejde mere, at producere mere, at vise mere initiativ og ikke kvæle det med disse høje marginalsskatteprocenter. Sambeskatningsproblemet bliver heller ikke løst.

Vi får en efterregulerende kildeskat. Opsparingsens stilling bliver ikke klaret og ikke bedre ved kildeskatten. Den højtæredede finansminister gjorde i sin fremsættelsestale en hel del ud af, at så mange andre lande har gennemført kildeskatten, og så måtte vi også gøre det. Kildeskatten er i praktisk talt alle de lande indført ikke af hensyn til skatteborgerne, men af hensyn til staten, for at sikre staten pengene, når folk tjener dem. Det er staternes fattigdomstegn, at de har indført kildeskatten. (Afbrydelse). Nej, det kan godt være, vi er ved at blive så fattige på grund af den regering, vi har. Det er klart, at med stigende indtægter har staterne været interesseret i at gribe deres del med det samme og ikke give borgerne kredit, alle de stater, som var i finansielle vanskeligheder, og det er et fattigdomstegn, fordi kildeskatten er indført i landene i en periode, hvor man havde arbejdsløshed, og hvor det derfor var så vigtigt for staten at få sin bid af indkomsten, af lønnen, inden folk blev arbejdsløse, så de ikke kunne betale. Se, det er den historiske forklaring på, at der er så mange lande, som har kildeskat. Der har ikke været tale om

noget hensyn til borgerne ved indførelse af kildeskat i noget af landene.

Jeg har her gjort nogle betragtninger gældende om inflationsbekæmpelse og om nogle af de skattepolitiske problemer, der ligger over til næste år.

Jeg vil gerne til sidst sige, at det forekommer mig helt klart, at den regering, der trådte til efter valget den 22. september, ikke har vist evnen til at lede folketingets arbejde. Jeg tænker her på arbejdet før nytår, hvis man overhovedet kan bruge udtrykket arbejde i den forbindelse. Vi gik ledige i oktober, november og december og det meste af januar måned. Jeg tænker her på den måde, hvorpå man serverede buketterne for os, blomst for blomst, tidsel for tidsel; jeg tænker her på den opsamling af hele arbejdsstoffet, som har mødt os gennem de sidste uger; jeg tænker her på store reformforslag, som er kommet så sent, at de overhovedet ikke har kunnet blive behandlet i dette folketingsår; jeg tænker her på de forslag, der kom i sidste øjeblik om obligationsrenten og obligationsproblemet foranlediget af et brev fra Nationalbanken, skønt regeringen vel må have erkendt obligationsproblemet alvor, lige så længe som Nationalbanken har erkendt den. Se, alt dette viser, at der ikke har været nogen ledelse af folketingets arbejde i dette folketingsår.

Jeg tænker imidlertid også på indholdet af disse foranstaltninger; den ene foranstaltning har slået den anden på munden. Man vil have obligationsregulering, fordi der udbydes for mange obligationer; man udbyder selv nye obligationer og får lov-hjemmel til at udbyde præmieobligationslån. Man vil standse gældsætningen; man optager selv udenlandske lån. Man vil have fremmet produktiviteten og produktionen; man gennemfører et forslag om forhøjet selskabsbeskatning, som så virke modsat. Man fremsætter et forslag i folketinget om indførelse af afgift på elektrisk strøm for ad den vej at fremme produktionen og produktiviteten i vort samfund. Man har ikke rørt ved de administrative problemer; vi har ganske vist fået en redegørelse om, at nu skal vi ikke have forvaltningsnævn eller administrationsudvalg, nu skal vi have et administrationsråd. Man sætte ølse for og ølse bag, pølsen beholder alligevel sin smag.

[Poul Møller.]

Der er ingen forskel fra 1945 til 1965 i den henseende. Man har ikke løst og ikke nærmet sig en løsning på landbrugets strukturproblemer. Man har ikke kunnet gennemføre sin egen økonomiske politik, som i øvrigt er således afmålt, at den ud fra sine egne forudsætninger kommer til at hvile på det mest uheldige tidspunkt ud fra sin egen opfattelse med sin hovedbyrde i januar kvartal, hvis det lykkes at få merværdi-afgiften igennem. Så kommer den virkelige forbrugsbegrænsning som led i de foranstaltninger, regeringen har til hensigt at gennemføre med hele sin virksomhed, når vi passerer nytår og går ind i den kolde periode, hvor der i forvejen er mindst efterspørgselspres i Danmark.

Vi ved ikke, hvad vej regeringen vil i fremtiden. Jeg tror, at samarbejdet mellem venstre og det konservative folkeparti, et samarbejde, der blev skabt under det ærede medlem hr. Erik Eriksens ledelse, er den eneste mulighed for at give landet en regering, der bedre evner at gennemføre en økonomisk politik. Dette samarbejde er af nogle opfattet som et kunstigt, et dirigeret samarbejde, men det er et samarbejde, der efter min opfattelse bygger på vælgerønsker i de to partier, og det er et samarbejde, der bygger på det, som det ærede medlem hr. Poul Hartling sagde, en faktisk og umiddelbar enighed mellem os. Det er ikke således, at vi tvinges eller tvinger til at være enige, men det er således, at vi er enige, og det er den første forudsætning for et værdifuldt politisk samarbejde, at de, der er enige, også enes om deres holdning til tingene.

Der er talt meget i den sidste tid om en midterblok, og man ved naturligvis, hvad opgaven skal være for denne midterblok. Det er ikke denne midterbloks opfattelse, at det skal være et samarbejde med det konservative folkeparti, der skal tilstræbes; midterblokkens opgave skal være, at samarbejde skal tilstræbes med socialdemokratiet. Nu, da retsforbundet ikke længere eksisterer, nu, da det radikale venstre er ved at være slidt op, nu, da de to ærede medlemmer fra liberal debat eller liberalt forum, eller hvad det hedder, ikke så længe kan være iblandt os længere, så er spørgsmålet: hvor får man en ny støtte fra? Så

er der kræfter i bevægelse: kan vi da ikke skabe en midterblok, som kan tilbyde sin tjeneste til socialdemokratiet? Det er naturligvis liffig musik i den højtærede statsministers ører, for på en eller anden måde må han sikre sig en tilslutning uden for sit eget parti, da han ikke kan forvente at få tilstrækkelig tilslutning igennem sit parti — til at danne regering altså; jeg tvivler ikke på statsministerens ledende stilling inden for sit parti. Men den politiske mening med at trække nye kræfter til til støtte for socialdemokratiet ser jeg ikke noget formål i. Det var noget andet, hvis der var et sagligt grundlag for et tredje parti i Danmark, men er der det? Er det således, at der føres højrepolitik dér og venstrepolitik dér? Er det således, at vi må have en midterblok for at forene højre- og venstrepolitikken? Det er slet ikke tilfældet. Om de store sociale landvindinger har vi været enige. Vi ser ens på nødvendigheden af at udvikle undervisning og uddannelse; der er bare nogle af os, der mener, at det må gå i den rækkefølge, som økonomien tillader. Det er ikke således, at vi fra konservativ side eller fra en højrebloks side, eller hvad man nu vil kalde det, ikke ønsker, at en skattereform skal tage sociale hensyn, slet ikke. Der er ikke saglig plads for en midtergruppe. Ser vi på markedspolitikken, hvad er så midterblokkens stilling? Skal den ligge nærmest socialdemokratiets, eller skal den ligge nærmest venstres? Det er ikke til at forstå.

Der er kun konstruktivt rod i den konstruktion, som har ført til midterblokken, og det er, fordi den ikke bygger på saglige forudsætninger, men på en politisk tankegang, der alene har til opgave at forsøge at få det radikale venstre og midterpartierne til fortsat at eksistere og give støtte til socialdemokratiet. Jeg tror derfor ikke på, at en sådan midterblok kan dannes; det er for unaturligt, det er ikke fremtiden.

Det er et samarbejde mellem rummelige partier, der i virkeligheden er enige om opgavernes løsning, der er vejen frem. Der er ikke så mange spørgsmål, vi er uenige om i det høje folketing, men det, vi er uenige om, er, om der skal skabes en økonomisk politik, som ikke er bundet til klassepolitiske forudsætninger, og som ikke hele tiden stikker i dogmer, der er hentet i en filosofi fra det 19. århundrede, men som

[Poul Møller.]

prøver på at gå ud fra det samfund, vi lever i, og prøver på at udvikle dette samfund, således at det ikke løber løbsk, men stadig væk er i balance. Derfor tror jeg, at det vigtigste i dansk politik er, at dette samarbejde eksisterer mellem dem, der er enige om det, således at det kan åbne vej for, at vi efter næste valg — eller måske før, hvis regeringen opgiver — kan få det regerings-skifte, som vi i alt fald nu så stærkt trænger til herhjemme.

Baunsgaard: Må jeg begynde dette mit indlæg ved denne afslutningsdebat med at kippe med flaget for det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Vi har været uenige om veje og midler, men jeg har været det med respekt for en politisk modstander, der i den tid, jeg har været medlem af det høje ting, har præget det politiske liv herhjemme. Jeg må måske også sige, at jeg har en stærk følelse af, at en politisk generaldebat uden det ærede medlem hr. Erik Eriksens deltagelse ikke bliver helt det samme.

Jeg vil også gerne byde det ærede medlem hr. Poul Hartling velkommen som deltager i disse politiske generaldebatter, og jeg vil da gerne ønske ham personligt held og lykke med den i dag vel vanskeligste opgave i dansk politik. Jeg tror på, at det ærede medlem hr. Poul Hartling ikke alene har ønsker om, men måske også visse forudsætninger for at bedre samarbejdsklimaet i dansk politik. Det ærede medlems tale i dag indeholdt jo ikke de store bebudelser, men var vel tværtimod på mange områder en gentagelse af de, jeg fristes til at sige efterhånden traditionelle venstrefej. Det bærer jeg nu over med, men jeg vil dog sige til det ærede medlem, at der er en ting, der gør hans opgave vanskeligere for ham selv, og det er, at han så konsekvent fastholder den seneste tids mest iøjnefaldende fejl fra venstres side.

Det ærede medlem fandt — sådan opfattede jeg hans tale — næsten alle stigningerne på de store udgiftsområder, i hvert fald dem, der har relation til be-

folkningens indkomster, rimeligt begrundede. Han fandt stigningen i tjenestemandslønningerne rimeligt begrundet, han fandt landbrugsstøtten rimeligt begrundet, han fandt kort sagt alt det, som de forskellige befolkningsgrupper gerne ville have, rimeligt begrundet. Det synes jeg er forståeligt, men det går altså ikke at nøjes med at udtale sin forståelse for det rimelige i ønskerne, hvis man ikke over for befolkningen gør klart, at alle disse udgiftsstigninger gør det nødvendigt at føre en stram finanspolitik. Det ærede medlem bliver derfor nødt til, tror jeg, om han skal få den indflydelse i dansk politik, som jeg egentlig under ham, at tage sig mod til at sige til befolkningen, hvad forudsætningen er for at være så velvillig over for alle rimeligt begrundede ønsker, og forudsætningen er: mod til, vilje til og styrke til at føre den fornødne finanspolitik.

Se, når jeg bærer over med det ærede medlem for disse fejltagelser i første omgang, hænger det sammen med en erkendelse af, at der skal tid til at omstille et parti; vi ved jo godt, at man kan komme galt af sted ved i starten at tage for store skridt.

Det ærede medlem sagde, at vi trænger til et liberalt perspektiv i Danmark. Det må jo kaldes en nøgtern erkendelse, men på den anden side set en erkendelse, der tænder svage håb om bedring. Den første forudsætning for at rette en svag stilling op er jo, at man selv erkender, at den er svag.

Det er blevet sagt i dag, at denne folketings-samling har været præget af et vist rod. Ja, det kan jeg for så vidt tilslutte mig. Man må vel i det hele taget, når man her ved afslutningsdebatten skal gøre status over den politiske udvikling i den første folketings-samling siden valget, sige, at man får et kalejdoskopisk billede, som i og for sig godt kan betegnes som lidt rodet. Det tog sin begyndelse, da det ærede medlem hr. Poul Sørensen i Herning afskedigede det radikale venstre. Det har han gjort før, og han har hver gang, også denne gang, glem-

[Baunsgaard.]

at en sådan handling forudsætter, at man selv er villig til at tage arbejdstøjet på, og jeg tror ikke, de konservative vil tage mig det unødigt op, når jeg siger, at det har de konservative altså heller ikke magtet denne gang.

Der var også noget med et kaffebord i Ringe, og det gav anledning til mange gisninger; jeg synes, man må slå fast, at når regeringens ledelse af dansk politik er kommet til i denne første samling efter valget i beklagelig grad at bære præg af usikkerhed, hænger det i nogen grad sammen med, at statsministeren ikke helt var i stand til at vurdere hverken kalorieantallet eller vitaminmængden i den servering, han fik i Ringe. Nu er det ærede medlem hr. Erik Eriksen gået efter et forsøg på at føre sit parti sammen — jeg må måske sige: at føre *det* sammen, som der alligevel ikke var grundlag for.

Der er ikke noget uforståeligt i, at de to store oppositionspartier forsøger på henholdsvis at negligere og at reducere betydningen af denne begivenhed; men på lidt længere sigt skal det nu nok vise sig, at det resultat, der kom ud af dette forsøg, vil komme til at betyde, at bestræbelserne for dannelsen af topartisystemet i Danmark brød sammen, og det skal også nok blive bekræftet, at en konsekvent linje fra det konservative partis side er blevet afbrudt. Nu siger det ærede medlem hr. Poul Møller, at venstres og de konservatives samarbejde bygger på „vore vælgeres indstilling“. Jeg må måske sige til det ærede medlem, at det synes i hvert fald ikke at have bygget på de organiserede venstre-vælgeres indstilling.

Folketingets arbejdsform har — det må desværre erkendes — ikke levet op til de krav, der stilles, når man skal arbejde under en mindretalsregerings vilkår. Det har knebet med oplæggene til samarbejde, og det har knebet med samarbejdsevnen. Det er af mange grunde beklageligt, at det er gået sådan.

Det ærede medlem hr. Poul Hartling sagde: der skal jo to parter til et forlig. Det er en udmærket fastslåen af en faktisk kendsgerning. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at jeg håber, han vil udføre sit lederskab af venstre ud fra denne

erkendelse. Det er nok det første skridt, der virkelig kan føre videre frem til en bedring af samarbejdsklimaet.

Venstre kan ikke opretholde den påstand, at forhandlingerne i vinter og i foråret blev afbrudt af regeringen. Det kan man ikke, ganske simpelt fordi det strider for stærkt mod kendsgerningerne, og når en påstand strider så stærkt mod kendsgerningerne, lader den sig ikke opretholde ret længe.

Det ærede medlem inviterede i dag til samarbejde, og hvad enten man nu principielt er indstillet på samarbejde eller ej, hvad enten man karaktermæssigt har evner for det eller ej, så er samarbejde i et parlament, hvor et enkelt parti ikke kan få flertal alene, en simpel forudsætning for, at parlamentet kan være arbejdsdygtigt. Derfor kan jeg selvfølgelig kun udtrykke tilfredshed med, at det ærede medlem inviterede til et samarbejde, en invitation, som jeg opfattede også var en invitation til det radikale venstre. Det må vel siges, at de erfaringer, venstre i den seneste tid har gjort inden for sin egen kreds, har belært om, at et samarbejde skabes, hvis man forbereder grundlaget gennem den politik, man fører, og hvis det ærede medlem erindrer også denne erkendelse, vil måske noget kunne bedres.

Vi må vel erkende, at når dette samarbejde ikke er lykkedes, er det, fordi der har været fejl i oplæg, i evner og måske i vilje hos folketingets partier. Jeg vil da gerne her udtrykke håbet om, at denne første samlings ikke-tilfredsstillende resultat er et udtryk for, at der over for en ny situation, et nyt arbejdsgrundlag, skal en vis tilpasningsperiode til; men jeg tror også, at man i folketinget skal gøre sig klart, og at vi, der står med et politisk ansvar, skal huske, at en tilpasningsperiode ret meget længere end den første samling næppe vil være klogt, næppe vil være til gavn for demokratiet.

Man har set talrige eksempler på, også i efterkrigstidens Europa, hvordan det går, hvis partierne i et parlament ikke lever op til samarbejdets forudsætninger. Det kunne måske også godt være, at vi i folketinget skulle forsøge på at se den sammenhæng, der synes at være imellem et folketings vanskeligheder ved at indstille sig på at

[Bauusgaard.]

arbejde under nye forudsætninger og så den manglende økonomiske stabilitet, der er i samfundet.

Den økonomiske udvikling vil ingen hævde har været god, den har simpelt hen ikke være god siden valget. Men der er en ting, som man ikke kan undgå at få med i sine overvejelser, når man forsøger på at vurdere baggrunden for den stedfundne økonomiske udvikling, og det er, at den i en ubehagelig grad ligner den udvikling, vi havde for 4 år siden, i 1961. Situationen var jo i 1961 — ved siden af en økonomisk udvikling lig den, vi har gennemlevet i år — af samme karakter som den situation, vi nu er i, derved at 1961 var det første vanskelige år efter et folketingsvalg, der gav folketinget ændrede arbejdsforudsætninger. 1961 var altså også et år, hvor man måtte savne den autoritet, der skulle udgå fra folketinget. Man kom til at savne den, fordi samarbejdsvevnen i folketinget var for svag. Det er en situation, som jeg tror at vi, der står med politisk ansvar, med fordel over for fremtiden kunne forsøge at tage med i vore overvejelser. Men når det er sagt, må det også siges, at den øjeblikkelige situation ligner 1961 på den anden ubehagelige måde, nemlig ved den erfaring, man høstede i 1961: umuligheden af, at enkelte grupper på andres bekostning ville presse deres egne indkomster i vejret, når alle grupper gjorde forsøget. Det har vi set gentaget i år, hvor alle grupper forsøger på i en fuldstændig naiv forestilling om, at det kan lade sig gøre, at presse egne ønsker igennem på andre gruppers bekostning.

Den udvikling, der har fundet sted herhjemme i den sidste halve snes år, har jo båret præg af, at man også på det økonomiske område i stigende grad har fået understreget, at klassekampens tid er forbi. Men det er, som om denne klassekamp fra mange sider søges afløst af en gruppekamp, en gruppernes interessekamp. Men den er dømt til at lide nederlag, og det bliver selvfølgelig størst for de grupper, der rent organisatorisk er svagest stillet i samfundsmekanismen.

Socialdemokratiets næstformand, hr. Hans Rasmussen, har jo også for nylig holdt en tale om dette problem, og det tidligere ærede medlem hr. Hans Rasmus-

sen, ham kender vi, der har haft den glæde og den oplevelse at sidde i tinget sammen med det ærede medlem; vi kender ham jo ganske godt, når han får disse oratoriske vulkanudbrud. Men socialdemokratiets næstformand kommer jo denne gang for skade, som han før er kommet til det, at ville tilsløre egne svagheder ved at rette beskyldninger mod andre. Det er ingen klog udvej, hvis man vil være med til at lede udviklingen. Se, det tidligere ærede medlem — det er frygtelig svært at lade være med at betragte Hans Rasmussen som medlem, det er måske, fordi han meget ofte taler på socialdemokratiets vegne — altså hr. Hans Rasmussen sagde, at den lønglidning, der tog fart i 1963, var forårsaget af, at der på grund af en politisk beslutning, som jeg som handelsminister på det tidspunkt havde ansvaret for, blev sat gang i prisudviklingen.

Det skulle Hans Rasmussen ikke have sagt, for herved kommer han jo til på en beklagelig måde at begå vold mod sandheden. Se, prisudviklingen — og det er meget væsentligt at erindre sig dette, når man skal vurdere også vore muligheder for at beherske den fremtidige økonomiske udvikling bedre, end vi er i stand til det i dag — prisudviklingen fra 1963 og frem til for ganske nylig var præget af en bemærkelsesværdig stabilitet, også en bemærkelsesværdig stabilitet på det indenrigske område bortset fra den stigning, der fandt sted på fødevarerområdet, og det havde jo en helt anden forklaring; det var en udvikling, som var tilstræbt af alle partier her i tinget. Men ellers var prisudviklingen karakteriseret af en større stabilitet end indkomstudviklingen, og jeg tror nu ikke, det hjælper at lukke øjnene for, at det ikke alene er prisudviklingen, der påvirker indkomstudviklingen, men at vi i øjeblikket med den fulde beskæftigelse og den stærke stigning i levefoden befinder os på et balancepunkt, hvor indkomststigningen har nok så store forudsætninger for at komme til at påvirke prisudviklingen. Det kræver større mod, men jeg tror også, det giver bedre fremtid, om man ikke skjuler egen svaghed ved at skælde ud på andre.

Det er jo klart, som det er fremført i dag, at de offentlige investeringer og det samlede omfang af de offentlige udgifter

[Bauusgaard.]

spiller væsentligt ind i den økonomiske udvikling. Jeg har ført sagt det og skal ikke i dag trætte tinget med at gentage, at jeg anser det for uundgåeligt, at et samfund, der er inde i en ekspansiv økonomisk udvikling, er inde i en så stærk erhvervsstrukturel ændring, må stille store og også forholdsmæssigt stigende krav til de offentlige investeringer. Men det er også klart, at kun i det omfang, man forstår at tilpasse stigningerne på det offentlige budgetområde til de faktisk eksisterende muligheder, undgår man at hidkalde store økonomiske forstyrrelser.

Jeg tror, det for folketingets fremtidige arbejdsform er værdifuldt — og det betragter jeg som en af de positive ting, vi har nået i den nu forløbne samling — at vi har fået nedsat det, vi har kaldt folketingets investeringsudvalg, fordi der herigennem på bedre grundlag end hidtil kan gives folketingets partier og folketingets medlemmer et bredere kendskab til planlægnings- og investeringsomfanget i den offentlige sektor. Jeg tror, at det vil være en væsentlig forudsætning for, at vi på bedre måde, end det er lykkedes i denne vinter, skal blive i stand til at beherske den økonomiske udvikling, den økonomiske samordning, som alle taler om, og lad mig føje til, som alle taler veligt om. Det er ikke lykkedes i den udvikling, der har fundet sted det sidste år. Der har ikke været den nødvendige afbalancering mellem offentlige udgifter, indkomstudviklingen, skattepolitikken, pengepolitikken og produktionsfremgangen.

Vi har set og på det allersidste fået bekræftet, at der er væsentlige led, der mangler i, at denne økonomiske samordning kan være til stede i et ønskeligt omfang. Pengepolitikken og finanspolitikken må nødvendigvis forsøge på at gå hånd i hånd, om man virkelig skal magte den økonomiske udvikling. Der var grund til at glæde sig over, at det lykkedes på det pengepolitiske område at opnå en aftale mellem banker og sparekasser på den ene side og Nationalbanken på den anden side, men selvfølgelig kan ingen lukke øjnene for, at en aftale på det pengepolitiske område, der kun omfatter den ene del af pengemarkedet, uvægerligt vil medføre et øget pres på

de resterende områder, og det har vi jo konstateret med mere end ønskelig tydelighed af obligationsudviklingen.

Der er derfor grund til i dag, selv om man endnu ikke kender resultatet, at udtale sin glæde over, at der nu synes at være skabt bedre muligheder for at tilvejebringe en frivillig aftale på dette område, som giver mulighed for større smidighed i begrænsningerne, end der ellers ville være mulighed for. Der er grund til at glæde sig over, at udsigterne for dette nu er blevet bedre, end de var for blot et enkelt døgn siden. Men jeg kan heller ikke lade være med at sige, at man også her skal huske på sammenhængen mellem de påvirkninger, der udgår fra de handlinger, vi foretager os her i folketinget. Der er for mange, der har haft for travlt med at gøre forsøg på at skåne de arbejdsfri indtægter fra jordspekulationen og de arbejdsfri indtægter fra værdiforøgelse. Mange vil vel rent umiddelbart sige, at de stærkt stigende jordpriser er en konstatering af den inflation, der faktisk finder sted. For få har tilsyneladende forstået, at forholdet også nu og da i et vist omfang kan være omvendt, at der udgår en inflationspåvirkning fra de stigende jordpriser, og at man derfor bør være forsigtig med at føre en skattepolitik over for disse arbejdsfri fortjenester, der animerer til de store fortjenester på disse områder.

Jeg må i denne forbindelse sige, at jeg beklager, at der ikke har været større vilje til at gå ind i en positiv drøftelse af det forslag, det radikale venstre stillede om en ændring af den beskatning, der finder sted, når folk har et landbrug ved siden af et andet egentligt erhverv. Ingen i det radikale venstre har været i tvivl om, at der er vanskeligheder ved at finde vej frem til at unddrage de såkaldte bylandmænd skattebegunstigelser, men jeg må rigtignok sige, at når vi ser den evne, administrationen og folketinget har haft til på andre områder at overvinde administrative vanskeligheder, så kan det nok undre, at man her uden reelle forsøg giver op over for noget, hvis virkninger ingen kan være blind for.

Dette vil også komme til at spille ind i den fremtidige erhvervsudvikling. Danmark er jo ikke alene historisk og traditionelt et landbrugsland, men vi vil gøre klogt i at indstille os på, at landbruget også i

[Baunsgaard.]

den kommende tid i adskillige år, hvem ved, måske generationer frem, vil være et af de mest betydningsfulde erhverv i Danmark. Men skal det være tilfældet, så er det også en selvfølgelig ting, at man må forsøge at tilrettelægge lovgivningen, herunder skatte-lovgivningen, sådan, at de unge, der ønsker at erhverve sig et landbrug for at være landmænd, får en rimelig chance for at kunne blive det, at man ikke gennem sin skattepolitik animerer til en investering og dermed en opskruning af ejendomspriserne, som faktisk gør det umuligt for den, der skal leve af landbruget som erhverv, at gå ind i konkurrencen om erhvervelse af landbrugsejendomme. Der er mange problemer vedrørende den fremtidige erhvervsstruktur. Det er der for landbrugets vedkommende, og det er der selvsagt for de øvrige erhvervsgrupper.

Vi står over for en stor næringslovsrevision, som jeg tror på mange måder vil komme til at betyde et afgørende skridt i retning af den omstilling til det moderne, af industri prægede samfund, som vi ikke alene ved, men også må ønske skal komme til at gælde i Danmark. Jeg tror, man skal forsøge i stærkere grad, end flertallet efter min opfattelse har været villig til det i tiden indtil nu, at se sammenhængen mellem de påvirkninger, der udgår fra politiske vurderinger her, og de muligheder, der gives for, at denne strukturelle ændring erhvervene imellem kan forløbe på en så produktivt tilfredsstillende og socialt harmonisk måde som muligt.

Også jeg vil gerne gøre nogle få bemærkninger om de udenrigspolitiske og forsvarspolitiske problemer.

Det ærede medlem hr. Poul Møller beklagede, at der ikke havde været ført flere egentlig udenrigspolitiske debatter i tinget. Jeg vil gerne sige til det ærede medlem, at det er en beklagelse, jeg deler, men jeg har meget sjældent haft nogen klar fornemmelse af, at det ærede medlem virkelig, når det har været påkrævet, har ønsket at yde et bidrag til i større omfang at få en udenrigspolitisk debat.

Fra det radikale venstres landsmøde fremkom et forslag i en tale holdt af det ærede medlem hr. Helveg Petersen, der på afgørende måde bryder med de principper,

hvorpå vor forsvarsordning i dag bygger. Det siger sig selv, at ingen er i stand til i løbet af så kort tid at overskue de fulde konsekvenser af en så radikal omlægning af vor forsvarsordning. Men det har været ikke alene overraskende, men også nedslående at se, at folketingets tre største partier har afvist dette forslag, har afvist overhovedet at gå ind i en positiv drøftelse, i en konstruktiv debat om det, alene med den begrundelse, at det strider imod de udenrigspolitiske forpligtelser, man mener vi har som medlem af NATO. Det er mig ufatte- ligt, at man, vidende, at den gældende NATO-pagts første 20 års periode, hvori ændringer er mulige, udløber om nogle ganske få år, virkelig for alvor mener, at det kan være forsvarligt at afvise påbegyn- delsen af en konstruktiv drøftelse af vore fremtidige forsvarspolitiske problemer og de vilkår, hvorunder man måske skulle arbejde som medlem af NATO.

Det er så meget mere forbavsende, som man ikke kan være blind for, at der mildt sagt synes at være opbrud inden for NATO, at der mildt sagt synes at være i hvert fald et tydeligt opbrud i NATO-strategien. Man kan da ikke være blind for de følger, det kan få, om den linje, som Frankrig i øjeblikket har anlagt over for sit medlemskab af NATO, kommer til virkelig at slå igennem. Så står vi jo ikke med det NATO, vi hidtil har kendt, så står vi med noget nyt. Det forekommer mig beskæm- mende, om Danmark virkelig skulle for- lade sig på, at denne udvikling skal ske ikke alene uden om os, men også uden at vi har gjort et reelt forsøg på at komme til at præge udviklingen.

Jeg kan ikke forstå, at de tre store par- tier vil fastholde deres indstilling, at der ikke i Danmark skal føres en mere åben debat om vore NATO-problemer og Dan- marks forhold til og andel i disse problemer, og jeg tror, det ærede medlem hr. Poul Møller kunne komme til at yde et bidrag til fremme af sit eget ønske om større udenrigspolitisk debat i folketinget, om han ville erkende, at han og hans parti har et meget stort medansvar for, at der på dette område ikke synes at være nogen mulighed for at komme til at føre en virke- lig åben debat.

Jeg vil også gerne sige, at jeg tror ikke,

[Baunsgaard.]

man skal være så statisk i sin tankegang, at man til enhver tid betragter det som en forudsætning, uanset den tekniske udvikling, at tjenestetiden nødvendigvis må ligge på fra 14 til 24 måneder. Jeg tror ikke, det er nogen klog, endsige konstruktiv tænkning at låse sig fast på dette synspunkt som noget, der aldrig kan forlades. Jeg tror med andre ord, at de tre store partier ville gøre klogt i ikke på grund af en opfattelse over for det eksisterende i dag som en næsten statisk tilstand at afvise at gå ind i en drøftelse af noget, som man i det lange løb alligevel ikke kan komme uden om at drøfte.

Hvad markedspolitikken angår, kan man beklage, og det gør vi vel alle, at der ikke synes at være sket nogen væsentlig bedring i mulighederne for at opnå et samarbejde mellem de nuværende EFTA-lande og fællesmarkedet; men der er da også grund til at understrege i forbindelse med Danmarks vurdering af disse problemer, at der ingen ændring er sket i de økonomiske forudsætninger for Danmarks stillingtagen i forholdet mellem EFTA og fællesmarkedet. Da vi for nylig havde en debat om et beskeden forslag til en biltoldforhøjelse, som regeringen havde fremsat, synes jeg, man på ubehagelig måde blev mindet om, at den hjemlige politiske situation er præget af uforsonlighed mellem de to største oppositionspartier og regeringen, en uforsonlighed, der er kommet til at betyde, at man lader også sin stillingtagen i udenrigspolitiske spørgsmål og sin agitation omkring disse problemer i for høj grad præge af den hjemligt betonedede uoverensstemmelse.

Lad være, at regeringen ikke var fiks i sit oplæg, lad endvidere være, at det ikke havde været klogt at gennemføre forslaget — det sidste er jeg personlig tilbøjelig til at tro man må acceptere — men jeg må sige, at den angrebsform, oppositionen her anvendte over for regeringen, har præget af, at man lod de hjemligt betonedede uoverensstemmelser diktere stemmeføringen også i et spørgsmål, hvor man formentlig kunne have gjort Danmark en større tjeneste ved udadtil at give opfattelse af en stærk dansk politisk enighed om at ville forsøge at

bekæmpe de rent faktiske overgreb, Danmark er ude for i sin handelspolitik.

En toldforhøjelse, som givet ville få de største virkninger for fællesmarkedets eksport til Danmark, kan af mange grunde være betænkelig. Det kan være rigtigt at afvise forslaget derom, men der kunne, og der burde i den hjemlige diskussion fra dem, der så stærkt kritiserede regeringen for fremsættelsen af det, nok have været lagt endnu stærkere vægt på i agitationen at fremdrage, at et sådant forslag bl. a. kunne være hidkaldt af den omstændighed, at Danmark for sin landbrugseksports vedkommende af fællesmarkedet er udsat for en toldmæssig forskelsbehandling, der ikke alene nærmer sig, men for længst har passeret grænsen for det, man kan kalde toldmæssige overgreb. Hvis jeg med nogle få tal skal illustrere det, kan jeg sige, at hvor vi for vor landbrugseksport til Vesttyskland mødte en told, der for ægs vedkommende, når den var lavest, var 5 pct., er den nu, når den er højest, 75 pct.; hvor den for fjerkræ var 15 pct., er den nu 55 pct.; hvor den for søer var 8 pct., er den nu 53 pct., og hvor den for smør var 24 pct., er den nu 90 pct. Jeg tror, det havde været en virkelig positiv gerning at gøre opmærksom på, at fællesmarkedet med en sådan landbrugspolitik og en sådan handelspolitik, toldpolitik over for dansk landbrugs traditionelle afsætning til det tyske marked ikke fremmer, men skader samarbejds mulighederne i Europa.

Vel er det rigtigt, som det ærede medlem hr. Poul Møller og det ærede medlem hr. Poul Hartling gjorde opmærksom på, at vi kan ikke klare eller forvente at kunne klare vore markedsproblemer og Europas markedsproblemer ved at henvise fællesmarkedet til at gå ind i EFTA. Vel er det rigtigt, at det er tvivlsomt, hvor meget vi kan opnå ved at styrke EFTA — selv om det her synes, som om den opfattelse, jeg har, i hvert fald er noget nuanceret fra den, de to ærede medlemmer gav udtryk for — men vi skulle dog ikke komme dertil, at vi i vor iver for at slå egne svagheder fast undlader at bekæmpe de overgreb, som andre begår imod os handelspolitisk. Jeg tror, vi lidt mere positivt skulle erkende en fælles opgave i bestræbelserne for at be-

[Baunsgaard.]

kæmpe disse overgreb, der bestemt ikke bliver mere smagfulde, fordi de begås af en sammenslutning, der præges af 3 meget store europæiske lande, over for et meget lille europæisk land. Jeg tror også, at venstre gjorde dansk landbrug en større tjeneste ved at medvirke til en sådan samlet dansk politisk optræden over for fællesmarkedets toldovergreb, end man gør ved den noget urealistisk prægede agitation, man i øjeblikket fører over for Danmarks markedspolitik.

Det ærede medlem hr. Poul Hartling sagde i sit afsnit om markedsproblemerne, at man jo kan blive så åndelig, at man totalt reducerer de økonomiske problemer. Ja, det kan man måske, men jeg må sige, det lykkedes i hvert fald det ærede medlem hr. Poul Hartling at undgå det. Der er endvidere grund til at sige, at vi i forbindelse med markedsdebatten må gøre os klart, inden vi virkelig for alvor kan tage stilling, hvilke militære og udenrigspolitiske konsekvenser vor holdning over for fællesmarkedet vil have. Jeg tror, det er vigtigt, om vi i den kommende tid i stærkere grad end tidligere koncentrerer os om at få disse spørgsmål klarlagt.

Det ærede medlem hr. Poul Møller beklagede også på det udenrigspolitiske område, at der tilsyneladende var ved at komme en antiamerikansk indstilling i Danmark. Jeg deler denne beklagelse i det omfang, den er rigtigt begrundet. Det er efter min mening hverken berettiget eller rigtigt, om vi i Danmark kommer til at oparbejde en antiamerikansk stemning. Den seneste tids historiske udvikling har været præget af så megen indsats fra USAs side, at det ikke ville være berettiget. Men jeg tror, det ærede medlem hr. Poul Møller kom for skade at forenkler problemerne for meget. Han havde bebrejdende ord til os, der ikke uden videre ville acceptere USAs politik i Vietnam. Jeg vil anbefale det ærede medlem at undersøge den diskussion, der føres i USA. Jeg kan bl. a. henviser til New York Times; også dér kan det ærede medlem hente god orientering om udenrigspolitiske problemer. Gør det ærede medlem det, vil han opdage, at den måde, hvorpå han her gav udtryk for at begivenhederne i Vietnam skulle opfattes, bærer

præg af stor ensidighed og en alt for stærk forenkling. Jeg tror, vi skal være meget varsomme med at forsøge på at forenkler meget indviklede udenrigspolitiske problemer. Det er farligt, om man i vurderingen af udenrigspolitiske problemer har den primitive opfattelse, at alt, der er os lidt på afstand, kun indeholder farverne sort og hvidt. Jeg tror, det er farligt, om man forfalder hertil.

Jeg vil gerne til sidst sige lidt om de opgaver, som vi ved vi i folketinget vil komme til at stå over for i den kommende tid og i den kommende samling. Der er for det første grund til at understrege, at den økonomiske samordning ikke er tilfredsstillende. Der er ikke den nødvendige balance imellem indkomster, investeringer, produktion, de offentlige udgifter, skattebyrden, arbejdskraftmangel og produktionsfremgangen. Det er klart, at et væsentligt led i forsøget på at tilvejebringe en bedre økonomisk balance må være, som alle jo også erkender, en skattepolitik, der i højere grad, end tilfældet er i dag, er tilpasset de vilkår, samfundet må arbejde under i dag.

Forbrugsskatterne må, som vi jo også har ladet dem gøre, bære en stigende andel, når det er et stærkt voksende forbrug, der giver os vore økonomiske problemer. Herom er der vel efterhånden ikke uvæsentlig uenighed, i hvert fald ikke en uenighed, der vil kunne komme til at præge de politiske drøftelser. Den lov om en merværdibeskatning, der nu foreligger forslag om, og som man skal arbejde med i sommerens løb, vil formentlig på en mere tilfredsstillende måde kunne øve en finanspolitisk indsats. Men der er også grund til at understrege, at man allerede har konstateret, at der er administrative besværligheder, ikke mindst forårsaget af det administrative omfang, ved gennemførelsen af en sådan beskatning, hvorfor det må anses for tvivlsomt, om det vil være hensigtsmæssigt alene at betragte dette som den eneste mulighed for en radikal omlægning af vor forbrugsbeskatning. Jeg tror, det er for tidligt, om man sagligt har afskrevet at tage en almindelig detailomsætningsafgift med ind i vurderingen. Om — og efter Hans Rasmussens udtalelser skulle jeg vel sætte en ekstra streg under om — vi skal have en sådan reform og i givet fald hvilken af dem, det ved vi ikke. Hans

[Baunsgaard.]

Rasmussen har jo også her blandet sig i tingene, og det er han velkommen til; men jeg må nok sige, at når han gør det så kategorisk, som han gjorde det i sin tale forleden, hvor han sagde til alle os andre, til folketinget, at nu havde vi værsgo at acceptere det socialdemokratiske kildeskatsforslag, for ellers fik vi ingen merværdiskat, så fristes man næsten til med Politiken at sige: helledusseda, sikken en kraft. Jeg tror, statsministeren har haft en fornemmelse af, hvor vanskeligt det egentlig er at styre i trafikken, hvis passageren på bagsædet også vil blande sig i håndteringen af rattet. Men lad det nu blive et indre socialdemokratisk problem at få ordnet dette, formentlig på den kommende kongres. Jeg vil gerne føje til, at det ikke ville være klogt — og jeg nærer så stor tilid til statsministerens politiske vurderings-evne, at jeg tror, han ved det — at kæde de to forslag for uløseligt sammen. Det kunne jo komme til at betyde, at der herhjemme blev gennemført en skattereform uden socialdemokratiet. Det kan man lade ske; det må socialdemokratiet selvfølgelig selv afgøre.

Det ærede medlem hr. Poul Møller sagde, at det jo er muligt, statsministeren kunne true mig og dermed formentlig det radikale venstre til at gå med til en kildeskatsordning. Jeg synes oprigtigt talt, at de konservative så ofte har prøvet den vej at true det radikale venstre, at man kunne forvente, de havde gjort den erfaring, at vi lader os ikke true. (Poul Møller: Jeg sagde også, jeg ikke troede det!). Ja men det er da udmærket. Hvis det ærede medlem ikke troede det, så kunne han måske have undladt den bemærkning. Jeg vil imidlertid gerne bekræfte det ærede medlems tillid til os; vi lader os heller ikke i denne sag true.

Den skattereform, som må komme, må selvfølgelig først og fremmest bære præg af at være tilpasset den strukturændring i samfundet, man har konstateret. Men jeg kan ikke lade være med stående over for disse drøftelser at gentage, hvad jeg tidligere har sagt, at vi skulle rigtignok også gerne se en skattereform bære præg af en langt større forenkling af skattesystemet. Det ærede medlem hr. Poul Møller

taler så meget om behovet for en administrativ rationalisering, og jeg er enig og synes i øvrigt, at det ærede medlem har fremdraget mange fortrinlige tanker omkring dette; men jeg tror, det ærede medlem skulle tænke på, om han ikke i sine bestræbelser for at medvirke til en rationalisering af skatteadministrationen kunne komme til at yde et væsentligt bidrag; hvis han også ville være med til at forenkle skattelovgivningen. Jeg tror ikke, at det ærede medlem så ensidigt skal ofre al interessen på skattelettelserne, målt i procenter. Jeg tror ikke, man skal ofre helt så megen interesse på kunstfærdige former for præmiering af den ene eller den anden form for indtjening eller opsparing, men at det ærede medlem mere skulle interessere sig for den forenkling og dermed også den begunstiggelse, som for folk, der sparer op, kunne være indeholdt deri, at vi kom bort fra nogle af alle disse individuelle fradrag. Det er jo efterhånden blevet et håbløst virvar. Jeg tror, vi skal indstille os på i de kommende skattedrøftelser også at ofre en væsentlig interesse på dette problem.

Må jeg så sige lidt om et helt andet problem, men et problem, som i allerhøjeste grad hænger sammen med vore økonomiske opgaver, nemlig det problem, der vitterlig er skabt ved, at den økonomiske udvikling, den økonomiske ekspansion, er blevet så stærk, som den er, og har medført ikke alene den fulde beskæftigelse, men en faktisk mangel på arbejdskraft.

Det lyder efterhånden som lidt af en floskel, men lad det være gentaget, for at ingen skal kunne misforstå det, at det radikale venstre så lidt som nogen anden selvfølgelig kan tro på, at nogen for alvor skulle stræbe efter at komme bort fra den fulde beskæftigelse som det væsentligste indhold i vor økonomiske målsætning. Det må den være, og det er den for os. Men det er vel alligevel et spørgsmål, om man ikke i øjeblikket — og lad det bl. a. være en hilsen til Hans Rasmussen — også i nogen grad ledet af organisationerne for stærkt udnytter det, man kalder forholdet mellem udbud og efterspørgsel. Det er vel et spørgsmål, om man ikke er på vej til i kraft af en manglende autoritet over for længtidningsproblemer at undergrave det arbejdsretlige system og det kollektive

[Bauusgaard.]

overenskomstsyst \ddot{a} m, som jo, alt gjort op, alligevel er v \ddot{a} rdifuldt.

Jeg kan heller ikke lade v \ddot{a} re med at pege p \ddot{a} , at den industrielle udvikling herhjemme i de senere \ddot{a} r og ikke mindst i den seneste tid synes at l \ddot{o} be s \ddot{a} st \ddot{a} rkt, at det m \ddot{a} ske er et sp \ddot{e} rsgm \ddot{a} l, om den \ddot{o} konomisk fornuftbegrundede, produktionsm \ddot{a} ssigt set rigtige investering i en videreg \ddot{a} ende rationalisering og automatisering af industrien ikke hurtigere, end vi m \ddot{a} ske i dag har fantasi til at forestille os det, kan f \ddot{o} re os derhen, hvor vore problemer ikke skabes af mangel p \ddot{a} arbejdskraft, men skabes ved, at automatiseringen har givet besk \ddot{a} ftigelsesproblemet en helt anden karakter.

Derfor m \ddot{a} jeg igen sige, at en af de skuffelser, jeg har haft i den forl \ddot{o} bne folketingsamling, har v \ddot{a} ret, at de tre store partier ikke alene s \ddot{a} kategorisk, men for en enkelt ordf \ddot{o} rer \ddot{a} s vedkommende s \ddot{a} overordentlig arrogant afviste, at der overhovedet var noget problem at dr \ddot{o} fte i det forslag, som det \ddot{a} rede medlem hr. Helveg Petersen stillede om neds \ddot{e} ttelse af en kommission til unders \ddot{o} gelse af arbejdspladsernes forhold. Jeg tror ikke, det er heldigt; jeg tror ikke, det er klogt, hvis man vil se bare lidt l \ddot{a} ngere ud end netop til de problemer, vi har i dag. Jeg tror, man virkelig skal g \ddot{o} re sig klart, at i det moderne industrisamfund skabes problemerne ikke til enhver tid automatisk ved, at der er mangel p \ddot{a} arbejdskraft og st \ddot{a} rkt stigende indkomster; i det fuldt udbyggede moderne industrisamfund kan — og det har vi jo erfaring for fra verdens f \ddot{o} rende industrinationer — problemerne meget let opst \ddot{a} ved, at den st \ddot{a} rke automatisering kan give besk \ddot{a} ftigelsesproblemer, der ikke er pr \ddot{a} get af mangel p \ddot{a} arbejdskraft.

Jeg tror s \ddot{a} ledes, at nogle af de ting, som er draget frem i den nu forl \ddot{o} bne del af folketings \ddot{a} ret, med fordel kunne tages op til n \ddot{a} rmere overvejelse af dem, der har afvist dem, og jeg kan kun udtrykke h \ddot{a} bet om, at vi ved en dr \ddot{o} ftelse i n \ddot{a} ste

folketingsamling kan konstatere, at man har benyttet noget af sin sommerferie til at meditere over de lidt mere langsigtede problemer, der har deres oprindelse i den st \ddot{a} rke udvikling, Danmark er inde i.

Sp \ddot{e} rsgm \ddot{a} let er vel, om ikke denne folketingsamling ved siden af alt andet er kommet til at \ddot{o} ve skade ved, at den m \ddot{a} ske er blevet s \ddot{a} forceret og s \ddot{a} langvarig, at den har givet os politikere lidt for lidt tid til at foretage det, som en politiker m \ddot{a} ske har mest behov for: at meditere over de problemer, som en hastigt voksende samfundsudvikling stiller os over for.

Aksel Larsen: Traditioner og vaner vejer tungt, og traditioner er ikke ubetinget slette. Jeg siger dette, fordi jeg vil bem \ddot{a} rke, at n \ddot{a} r vi har s \ddot{a} kaldt storpolitisk debat i dag og der er lige s \ddot{a} stor interesse for den, som der er for s \ddot{a} mange andre debatter her i tinget — det ser man p \ddot{a} fyldningsgraden i salen — s \ddot{a} skyldes det en tradition i det danske folketing. Denne tradition kan naturligvis begrundes godt og slet ikke urigtigt med, at n \ddot{a} r folketinget slutter sit arbejde efter at have v \ddot{a} ret inde et efter \ddot{a} r, en vinter og et for \ddot{a} r, s \ddot{a} b \ddot{o} r status g \ddot{o} res op; regeringen b \ddot{o} r g \ddot{o} re status, folketinget b \ddot{o} r g \ddot{o} re status, og partierne m \ddot{a} have anledning til at g \ddot{o} re status op.

Hertil kan imidlertid siges, at det er lidt vel tidligt. Vi slutter jo ikke nu, vi er ikke f \ddot{a} rdige. Bortset fra at regeringen har planer om folketingsm \ddot{o} de i september, og at folketings \ddot{a} ret jo f \ddot{o} rst slutter den f \ddot{o} rste tirsdag i oktober, s \ddot{a} ligger det vigtigste lovforslag eller det vigtigste indgreb i udvalg, og vi ved endnu ikke, hvad det bliver til med det.

Debatten her i dag har hidtil — om den forts \ddot{a} tter p \ddot{a} den m \ddot{a} de, ved jeg ikke; det afh \ddot{a} nger bl. a. af mig selv, og lad mig h \ddot{a} be det bedste — som talrige andre debatter siden oktober v \ddot{a} ret en debat om regeringens lovkomplekser, og enten var alting hvidt, eller ogs \ddot{a} var det sort. Regeringspartiets ordf \ddot{o} rer fortalte, at alt, hvad regeringen

[Aksel Larsen.]

havde gjort, og alt, hvad regeringen ikke havde gjort, var godt, og hvis der var noget galt eller noget, der ikke var gjort, som burde være gjort, skyldtes det oppositionens vrangvillighed. Som det ærede medlem hr. Peter Nielsen sagde: regeringen består af de gode viljers mænd — og det er jo en særdeles betinget ros, for evnerne bør vel også tælle med.

Og venstres og de konservatives ordførere — ja, de har her, som de så ofte har gjort siden oktober, fortalt, at regeringen er dårlig, og at alt, hvad den gør, eller praktisk taget alt, er dårligt. Så iagttager de taktfuld tavshed om huslejstigningsforliget, om nye forbrugsskatter og har ikke ret meget at sige til regeringen om udenrigspolitik. Bevares, de har nogen kritik at fremkomme med om markedspolitikken, men de iagttager en taktfuld tavshed om regeringens krampagtige fastholden ved et privat forsvarsforlig, den sluttede med 3 andre partier i folketinget i 1960.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard holdt jo en god tale, og han stod, som den radikale ordfører må stå nu, efter at de radikale ikke mere er i regeringen, og forsøgte at indtage positionen som dyden i midten.

Denne måde at tale på i folketinget og denne måde at arbejde på har også domineret arbejdet med de store lovkomplekser siden oktober, mest angående skatterne, men også om inflation og om rente. Befolkningens indtryk af regeringens og folketingets væsentlige arbejdsindsats siden oktober er imidlertid, at man har beskæftiget sig med at opfinde og pålægge nye skatter. Når vi har haft disse skattekompleser — buketter, eller hvad de nu kaldes — til behandling, har fremgangsmåden såvel under debatterne i salen som i udvalgene og i den offentlige debat uden for folketinget været, at navnlig venstre og de konservative har stillet snesevis af spørgsmål og forlangt oplysninger og materiale; det har hobet sig op i rene bjerge hos udvalgsmedlemmerne og er efterhånden blevet uoverskueligt. Når man så efter ugers eller måneders forløb skal forsøge at træffe en afgørelse, fejer man hele bunken til side, for så er den egentlig slet ikke nødvendig. Bevares, oplysningerne og materialet har man forlangt, fordi man har ønsket dem,

og fordi regeringen desværre ikke, når den er kommet med sine forslag, har været villig til at give, hvad jeg vil kalde en rund fremstilling af problemerne, så de væsentlige oplysninger var indeholdt deri. Men det skyldes også, at så længe man kan forlange oplysninger, stille spørgsmål, nye tyve spørgsmål til ministeren, kan man spille med fordækte kort, og så kan man undlade at afdække sine meninger, undlade at sige noget konkret om, hvad man selv vil.

Det hænger måske til dels sammen med den måde, man desværre efter krigen har arbejdet på her i tinget og måske ikke mindst i udvalgene. Det er jo sådan, at der ikke falder en knappenål til jorden, ikke fremsættes en idé eller en tanke i et udvalg, uden at man kan læse udførligt, naturligvis passende forvrænget, i aviserne den næste dag om, hvad der blev sagt, og hvad udvalgene beskæftiger sig med. Ja, jeg er jo ikke i almindelighed tilhænger af tys-tys politik, men jeg kan ikke lade være med at tænke på det, man i den forbindelse kan kalde de gode gamle dage, nemlig tiden mellem krigen. Da gik det unægtelig anderledes til. Da var det dog sådan, at man i udvalgene kunne komme frem med forskellige ideer, og hvis de blev vejet og fundet for lette, kunne man opgive dem. Hvis man forhandlede om forlig, hvor parterne formodentlig måtte bøje sig mod hinanden, kom man også med en hel del ideer, tanker og forslag. Men hvis det ikke blev til forlig, var de faldet, så var de ikke fremsat, og så blev man ikke hængt ud for det. Det gav naturligvis en større frimodighed til at tage en åben drøftelse af problemerne.

Men det er, ligesom den arbejdsmetode er glemt. Vi kan for øvrigt se det på den måde, det er gået til i de allersidste dage: før folketinget vidste besked, kunne i hvert fald et enkelt dagblad fortælle om regeringens planer om, hvad man skulle gøre ved renten og ved obligationssalget. Når der så har været møder i så vigtigt et udvalg som det, der behandler denne sag, får man udførlige referater i aviserne næste dag om, hvad udvalget har beskæftiget sig med, hvad de forskellige har sagt, hvilke tanker der har været fremme, og hvad det hele formodentlig ender med.

Jeg er slet ikke sikker på, at det er gavn-

[Aksel Larsen.]

ligt for arbejdsatmosfæren, og jeg tror ikke, det gør vejen til arbejdsresultater mere farbar. Må jeg sige det sådan — og man må ikke opfatte mig som misantrop, men jeg har jo visse erfaringer — at det er, som om det, man kan kalde forligets kunst, som folketinget og dets partier beherskede før krigen, er gået i glemmebogen. Man kender den ikke mere, og måske har man heller ikke den fornødne vilje til ad de rette veje at søge frem til noget, der i hvert fald kunne blive løsningen på problemerne. Den kan være god eller dårlig, men i mange tilfælde må man hellere have en løsning, der måske ikke er helt god eller helt ideel, end ingen løsning og hellere en hurtig afgørelse end en trækken tingene i langdrag, hvor det så går, som det gik i det gamle ordsprog: mens græsset gror, dør horsemor.

Det ærede medlem hr. Poul Hartling har her sagt med en vis patos — og det skal han have ret til — at klassekampens tid er forbi i Danmark. Det ærede medlem tager naturligvis fejl. Der foregår jo talrige begivenheder i Danmark, som beviser det modsatte. Måske har det ærede medlem bemærket, at der er bryggeristrejke; måske har det ærede medlem bemærket, at vi var lige ved at få telefonkonflikt. Måske kender det ærede medlem også det pres, der har været for at få regeringen til at gå 100 mill. kr. længere fremad, end den oprindeligt ville med hensyn til den kontante landbrugsstøtte til bønderne. Det ærede medlem har måske også bemærket, at landboforeningerne, også via det ærede medlems parti, forsøgte at presse mere på for i hvert fald at få 150 mill. eller 200 mill. kr. mere. Det turde være ud fra klasseinteresser, at man kommer med sådanne krav og udøver et sådant pres. Det er i alt fald noget af det, der antyder, at klasser, klasseinteresser og klassekamp findes.

Partierne tager hensyn til klasseinteresser. Det mærker vi, når vi drøfter udenrigspolitik. Det mærker vi, når vi drøfter skattepolitik. Det mærker vi, når vi drøfter, hvad der skal gøres mod inflationen. De partier, der har fremsat forslag om nedsettelse af et sagkyndigt udvalg til undersøgelse af de særlige danske årsager til inflation, kiggede jo enøjet på lønmodtagernes

mulige lønforhøjelser og var slet ikke i deres forslag opmærksom på, at det kunne være, der var andre og langt mere tungtvejende grunde.

Partierne tager altså hensyn til klasseinteresser, men de sætter også — det vil jeg have lov til at sige — desværre i høj grad partiinteresser over meget andet, som burde være mere væsentligt. Derudover skæver de ublufærdigt til vælgernes interesser og til vælgernes formodede ønsker og meninger.

Der er talt meget om, hvorfor forsøgene på at lave et firkantet skatteforlig om den store buket brast i slutningen af marts. Det ærede medlem hr. Poul Hartling har været inde på det her. De brast bl. a., fordi den højtærede statsminister kun ville have et forlig med de prøvede, gamle partier. Han ville kun have firkantede forhandlinger og firkantet forlig. Han ville ikke have folketingsforhandlinger og ville ikke have sagen afgjort i folketingets instanser. Det ærede medlem hr. Poul Hartling mente, at det nu nok var, fordi statsministeren slet ikke ville have noget forlig, heller ikke med venstre, heller ikke med det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Jeg tror, det ærede medlem hr. Poul Hartling tager fejl, og jeg tror også, han tager fejl, når han mener, at det var, fordi den højtærede statsminister hele tiden sigtede mod at få et par mand til at hoppe af fra venstre. Så kunne han jo klare sig ved hjælp af dem.

Tillad mig at sige: enhver burde have bemærket, at der er opbrud i politik, at der er opbrud blandt vælgerne. Partirammerne er delvis i opløsning, eller, hvis man skal udtrykke det mildt, de er under en vis optøning. Det er simpelt hen, fordi partirammerne er for snævre. Partierne lever til dels på gamle traditioner, og fornyelse er tiltrængt.

At venstre i en sådan periode skal have sine specielle vanskeligheder, er jo klart. Det hænger sammen med ændringen af landets erhvervs- og befolkningsstruktur. I øvrigt skal jeg — selv om jeg ikke bør blande mig for meget i det — sige, at det forekommer mig, at venstre som helhed og venstres ledelse og venstres presse har været ganske usædvanlig nervøs og til tider næsten hysterisk i anledning af, at venstre har fået et par afhoppere. Jeg kan vel —

[Aksel Larsen.]

fordi jeg er en af dem, der kender en del til afhoppere — sige, at jeg er ikke sikker på, at man skal tage dem så alvorligt. Dog kender jeg naturligvis også et tilfælde, hvor et parti skulle have taget en afhopper meget alvorligt og ikke gjorde det. Det hævnedede sig naturligvis.

Der er altså ingen tvivl om, at statsministeren ønskede forlig med de borgerlige partier. Vi kender ham fra hele hans politik, vi ved, hvad der er hele hans strategi. Det er muligt, at hans specielle taktik under udøvelsen af denne strategi gik ud på i hvert fald at få et forlig med venstre. Statsministeren strakte sig meget vidt. Det var jo sådan, at en af venstres ledende folk her i tinget under de lukkede forhandlinger med statsministeren karakteriserede situationen sådan over for mig, at han sagde: nu bliver det for groft; statsministeren er villig til at regere helt igennem på VK-politik, blot han får lov til at fortsætte. Jeg kan godt forstå, at man synes, at det var underligt. Hvis man synes, det var usmageligt, kan jeg heller ikke have noget imod det, men sådan gik forhandlingerne, og derfor kan man godt spørge: hvorfor i alverden blev der så ikke forlig? Nok kan man fra den side sige, at det gælder magten, det gælder regeringsmagten, men jeg har nu altid været af den mening, at det er det væsentligste, at man får den politik gennemført, man vil have gennemført. Så er det i den forbindelse temmelig underordnet, hvem der regerer.

Nå, der er naturligvis forklaringer, og der er givet en del forklaringer ud over det med afhopperne. Venstre og de konservative siger, at de fik ikke konkrete tilsagn om en skattereform. Jeg skal erkende, at det fik de ikke. Jeg tror imidlertid, at regeringen havde svært ved at finde sine egne ben, og man må jo også erkende, at med det kæmpearbejde, den højtærede finansminister har haft i denne vinter og dette forår, og med det kæmpearbejde, man har haft i skatte- og tolddepartementet, er det forståeligt, om det har været umuligt blot at optrække hovedlinjer for en sådan skattereform. Det er dog altså rigtigt, at venstre og de konservative ikke fik sådanne konkrete tilsagn. Jeg formoder da, at det er rigtigt.

De siger endvidere, at de ikke har tillid

til regeringen, dens gode vilje til at føre VK-politik til trods. Det er naturligvis deres sag, om de har tillid eller ikke tillid. De tilføjer så, at de i 1962 blev belusket af regeringen og i særdeleshed af den højtærede statsminister, som gik ind på deres krav om en nedsættelse af indkomstskatterne på 700 mill. kr., men et år senere snød dem ved at komme med den bundne opsparring, som betød, at de skatteydere, der havde fået skattelettelse, ganske vist slap for at betale pengene i skat, men til gengæld skulle låne staten pengene. Jeg kan godt forstå, at de var brøstholdne. Det er jo nemlig sådan med det trossede skattesystem herhjemme — det ærede medlem hr. Baunsgaard har fuldkommen ret i, at vi trænger til en forenklet skattelovgivning — at man kan trække betalt skat fra og derved sikre sig en lavere skat næste år, end man ellers skulle betale. Derimod kan man ikke, hvis man gennem bunden opsparring låner staten penge, trække den bundne opsparings beløb fra, men kun håbe på at få pengene igen med en beskedent forrentning. Før staten betaler pengene tilbage, kommer man så til de skatteydere, der har lånt den penge, og siger: så, nu skal I betale noget mere i skat, for at vi kan tilbagebetale det, vi har lånt.

Mon ikke en hovedårsag imidlertid er at søge deri, at venstres og de konservatives egne tilhængere — og her taler jeg naturligvis i bred forstand om deres vælgere i det omfang, de kan nå vælgerne ved hjælp af deres presse, deres møder og deres offentlige agitation på anden måde — men i særdeleshed venstres og de konservatives partimedlemmer og partitillidsmænd var påvirket af partiernes egen agitation imod regeringen i almindelighed og imod regeringens økonomiske og skattepolitik i særdeleshed? Mon det ikke var sådan, at da det kom til stykket, så var der skabt en stemning i partierne, som gjorde, at deres ledelser og folketingsgrupper var bundet af deres egen tidligere agitation, ikke havde den fornødne frihed og derfor måtte sige nej? At det så også spillede en rolle, at der var de vanskeligheder inden for venstre, vi kender, det må naturligvis tilføjes.

Jeg tror, at vi her har en hovedårsag, og jeg græder tørre tårer over det, selv om jeg ikke kan være begejstret over, at

[Aksel Larsen.]

regeringen så valgte alligevel stort set at stå fast på den forligsskitse, den havde tilbudt venstre og de konservative, herunder holdt fast ved, at den ville droppe en del, om ikke store, så dog væsentlige forslag om visse ændringer, hvad skatte-lovgivningen angår, nemlig visse problemer om særlig indkomstskat, afskrivninger og annonceskat og den slags.

Den højtærede statsminister valgte, og det kan ikke forbavse, sin afhopperløsning og skaffede sig derved et flertal, som er i hvert fald lige så stort som det, man havde etableret ved hjælp af Grønlandsministeren; om det er lige så solidt og lige så smertefrit, vil jeg så have lov at sætte et spørgsmålstegn ved. Jeg kan ikke andet end ønske den højtærede statsminister til lykke med det ærede medlem hr. Westerby. Slid ham med helsen! Og jeg vil have lov til at sige til den socialdemokratiske gruppe jævnt og bramfrit: han bliver jer en ubehagelig og dyr dreng.

Det er for mig ubegribeligt, at mindretalsregeringen ikke har udnyttet, ikke har formået at udnytte, ikke har villet udnytte sin i virkeligheden uhyre gunstige strategiske politiske situation, for hvad er forholdet? Forholdet er det, at på en række områder er regeringens politik — og jeg tænker ikke mindst på udenrigspolitik og militærpolitik — i temmelig stor og kedelig overensstemmelse med venstres og de konservatives synspunkter. På andre områder — hvis man skal tro regeringens partiprogram, som dog i hvert fald gælder, indtil den socialdemokratiske partikongres er sluttet i juni måned, og jeg håber, det kommer til at gælde meget længere, og hvis man skal regne med den stemning, som man ved faktisk er fremherskende i den socialdemokratiske folketingsgruppe, og hvis man skal regne med de socialdemokratiske vælgeres mening — har regeringen, hvad indenrigspolitikken angår, på mangfoldige områder en politik, som ganske vist vil kollideres med venstres og de konservatives officielle politik, men som udmærket kunne gennemføres og få flertal her i salen, hvis regeringen ikke ensidigt indstillede sig på statsministerens linje om, at et flertal bør man kun søge sammen med venstre og de konservative, subsidiært med de radikale og de ærede

medlemmer hr. Westerby og hr. Diderichsen, og at man ikke bør søge det etableret på anden måde.

Ja, jeg synes, at situationen er sådan, at en mindretalsregering naturligvis kan og må indrette sig på at skaffe sig sit flertal om fornødent fra sag til sag dér, hvor et flertal kan hentes, og jeg tror, regeringen havde kunnet klare sig langt, langt bedre siden oktober, hvis den havde gjort dette. Det har den ikke gjort, så vidt jeg kan se af en eneste grund: at den højtærede statsminister ikke vil; og det lader altså til, at uanset om der er andre i hans parti, der vil, så skal hans vilje være gældende. Det er til skade for landet, det er til skade for befolkningen, og som bl. a. galluptallene viser, er det jo alt andet end gavnligt for socialdemokratiet. Jeg skal ikke nærmere begrunde denne opfattelse; jeg synes, at det, der i øvrigt behøver at siges herom, har Hans Rasmussen sagt i den del af sin Helsingørtale, som Aktuelt ikke vovede at referere.

Når dette er sagt, bør der vel også siges noget om den forløbne tids arbejde og resultater. Udenrigspolitikken har folketingsbeskæftiget sig hjertelig lidt med. Det er her sagt af det ærede medlem hr. Poul Møller, at årsagerne til, at der er så megen strid i denne verden, at det i mange henseender går så dårligt, er, at der er modsætninger og modvilje imellem folkene, og han har lagt mærke til, at dette i særlig grad giver sig udslag i en efter hans mening yderst ubehagelig og uberettiget antiamerikanisme. Efter min mening tager det ærede medlem hr. Poul Møller fejl. Det er ikke modsætningerne mellem folkene.

Nu har der her været talt om klassikerne; jeg tror, man henviste til Johs. V. Jensen. Jeg kan henvise det ærede medlem hr. Poul Møller til Erich Maria Remarque og hans „Intet nyt fra vestfronten“, hvor han lader tyske soldater i skyttegravene diskutere, hvad årsagen er til, at man er kommet i krig, og hvor de dog når til det resultat, at det er noget vrøvl at sige, at der er konflikt mellem folkene og landene, for de soldater har ikke noget imod franskmændene, og det er umuligt, at en mark i Tyskland kan fornærme en mark i Frankrig. Nej, det er ikke modsætning eller modvilje mellem folkene, det er staternes magt-

[Aksel Larsen.]

politik, det drejer sig om, og den udøves naturligvis i interesse af de udslaggivende magtgrupper i de forskellige stater, uanset om man har nok så meget sympati for Amerika.

Det, amerikanerne begår i Vietnam og Santo Domingo, kan ikke forsvares, og man skal lede med lys og lygte for at finde ret mange herhjemme, som vil forsvare det, selv om der desværre er en del, der vil affinde sig med det. Det ville være ønskeligt, om Danmark ville benytte sin indflydelse — den være liden — til at forsøge at påvirke Amerikas Forenede Staters regering, så den holdt op med at anvende den slags metoder eller i hvert fald begrænsede dem noget. Det ville være ønskeligt, om regeringen ville leve op til udenrigsministerens læresætning af 1962, nemlig at Danmark kan, tør og bør sige sin mening tydeligt, rådt og usødet til sine store allierede. Ja, han tilføjede dengang, at så vil de først have respekt for os, og det kan godt tænkes, at det virker. Der er andre, der gør det. Der var andre end den danske udenrigsminister, der vovede at tale Washington midt imod på det sidste NATO-ministermøde og ikke pakkede deres argumenter ind i vat og silkepapir.

Jeg kan også sige det på en anden måde: det ville være ønskeligt, om regeringen som Danmarks repræsentant kunne forsøge i sådanne spørgsmål også over for sine nærmeste allierede at erindre sig det råd, Bertel Dahlgaard i sin tid gav: at Danmark dog burde forsøge at nærme sig sine store allierede i nogenlunde oprejst stilling.

Det ærede medlem hr. Poul Møller er her kommet med en næsten rørende, næsten religiøs bekendelse til USAs regerings idealisme, som har ført til intervention i Vietnam, Santo Domingo og meget andet, og som efter hans mening står bag ved dannelsen af NATO. Må jeg sige til det ærede medlem, at det har intet med idealisme at gøre, det er statsinteresser, og det er magtpolitik. Magtblokke à la NATO har intet med idealisme at gøre. Andre magtblokke har heller ikke noget med idealisme at gøre; jeg undertager her hverken SEATO eller Warszawa-magtblokken.

Jeg føler trang til at sige, at det er en amerikansk tragedie, at regeringen i Washington altid allierer sig med støtter de

mest reaktionære og korrumpere kræfter såsom i Korea, Vietnam, Santo Domingo og andre latinamerikanske lande, Spanien, Sydafrika o. s. v. Det er en amerikansk præsidentragedie, at den amerikanske præsident, som i Alabama og Mississippi sætter styrken ind for at forsvare negrenes stemmeret og menneskerettigheder, i Vietnam og Santo Domingo sætter styrken ind for at forhindre folkene i andre lande, hvor den amerikanske magt ikke har ret til at intervenere, i at få stemmeret og selvbestemmelse over deres egne anliggender og statsstyre.

Det ærede medlem hr. Poul Møller siger, og det er der også andre der gør, at Europas forsvar og eksistens afhænger af Amerika og afhænger af NATO. Jeg synes, at man efterhånden burde være kommet til det resultat, at dette synspunkt ikke er rigtigt.

I øvrigt vil jeg her indføje i parentes, at jeg er så glad, så jeg næsten er lykkelig over, at det radikale venstre, som i de år, vi har ført denne tale, var tavs, nu på sit landsmøde gennem det ærede medlem hr. Helveg Petersen har gjort opmærksom på, at det danske folketing ikke længere kan gå uden om at beskæftige sig med spørgsmålet om Danmarks forhold til NATO, og hvordan dette forhold skal være efter 1969. Vi manglede tilslutning, dengang folketinget behandlede vort forslag om, at denne sag skulle udredes af en parlamentarisk kommission, men jeg er som sagt glad, ja, næsten lykkelig over, at det radikale venstre nu, naturligvis uden at lade sig true af muligheden for et yderligere vælgerfrafald til os, på et landsmøde har talt så stærkt i de samme baner, vi hidtil har været ene om at tale i.

Men i øvrigt vil jeg sige, at man af det, der er sket, siden NATO blev dannet, bør have kunnet se, at det ikke er NATO og magtblokke, der skal klare problemerne for Europa og slet ikke for Danmark. Jeg er aldeles overbevist om, at det bedste, Danmark kan gøre i denne forbindelse, er at frigøre sig for medlemskab i NATO, sige nej til at være deltager i magtblokke og militæralliancer og selv afgøre sin militærpolitik, hvor al sund fornuft taler for, at man afskaffer de håbløse forsøg på at stille et militært, frontalt forsvar af Danmark på benene og i stedet for gennemfører dansk afrustning.

[Aksel Larsen.]

Der er imidlertid ikke så meget ud over det radikale landsmødes enlige svale, der tyder på, at der er fremgang for sådanne synspunkter i dansk politik og i folketinget, ihvorvel der er stor fremgang for disse synspunkter ude i befolkningen. Så vidt jeg kan forstå det hele, har regeringspartiets ledere og regeringen fortsat det synspunkt, at der blev sluttet et forsvarsforlig i 1960, det blev sluttet mellem 4 partier, og hvis ikke alle disse 4 partier går ind for ændringer i det eller forandringer i militærbudgetterne, eventuelt bremsning af deres vækst, kan det ikke lade sig gøre. Det vil altså sige, at et af de 4 partier kan nedlægge veto, selv om de andre partier ønsker ændringer. Det vil — for at skære det ud i pap — sige, at hvis flertallet i den konservative folketingsgruppe modsætter sig ændringer, så vil de 3 andre partier ikke være med, og det vil igen sige, at folketinget er sat ud af spillet, til trods for at vi har haft 2 folketingsvalg siden forsvarsforliget af 1960.

Jeg tror imidlertid ikke, at dette standpunkt kan opretholdes. Nok er der på den måde foreløbig sat en spærrebom op for mulige besparelser på militærbudgettet — det er dog en fornøjelse for os og for befolkningen, at de radikale nu også taler om muligheden for og nødvendigheden af besparelser — men hvis det går, som det ærede medlem hr. Helveg Petersen prædiker at vi kan regne med: at i løbet af et par år skal militærbudgetterne stige med 700 mill. kr. om året, eller, som regeringen forsigtigt siger det: der bliver måske kun tale om stigninger på 275 mill. kr., så tror jeg nok, at det bringer regeringspartiet og måske også venstre, ja, måske også det konservative folkeparti, til en korsvej, hvorefter man må holde op med at klamre sig til de fire partiers private forsvarsforlig af 1960.

Hvad markedsproblemerne angår, finder jeg, at man skal holde op med den megen snak om, at det, det drejer sig om, er at tilvejebringe Europas politiske og økonomiske enhed. Lad os dog begynde med det, der er begyndelsen og det mest nødvendige, lad os få sat den økonomiske samarbejds og det økonomiske samarbejde her i Europa i forgrunden, lad os se at få nedbrudt skrankerne for handel og andet økonomisk samkvem, ikke blot i Vesteuropa,

men i hele Europa. Man burde dog kunne se, at mulighederne for dette modnes.

Man bør holde op med de håbløse forsøg på at sværte EFTA sort. EFTA er kommet for at blive, selv om det muligvis ikke var den britiske regerings hensigt, da den opfandt EFTA. EFTA bør styrkes og ikke, som det ærede medlem hr. Poul Hartling mener, svækkes. Fællesmarkedet er ingen løsning for Europa, og det er slet ingen løsning for Danmark, heller ikke for det danske landbrug, selv om det ulyksaligt nok er lykkedes venstre at bilde bønderne det ind. Fællesmarkedet er ingen løsning, også fordi hovedtanken med fællesmarkedet er det blokpolitiske, det militærpolitiske. Det betyder ikke, at man kan se bort fra fællesmarkedets eksistens, selv om fællesmarkedet unægtelig er blevet betydelig svækket i takt med, at EFTA er blevet styrket.

Jeg synes, det er yderst fornuftigt, at EFTA-mødet i Wien har besluttet, at man vil forsøge en samlet kontakt med fællesmarkedet. En sådan kontakt er selvfølgelig en nødvendighed; man kan ikke lade, som om den anden part ikke eksisterer, for vi skal jo handle med hinanden. Lad os så se at skaffe os de rimeligst mulige vilkår, men hvor meget der kommer ud af det, om der kommer noget ud af det, ved man ikke endnu.

Man skal imidlertid lade være med at lægge gift for arbejdet her, og så skal man i øvrigt efterleve, hvad den norske digter har sagt: hvad du evner, kast af i de nærmeste krav. Man skal gøre noget alvorligt ved udbygningen og udvidelsen af det nordiske samarbejde, og det gælder her som på andre områder — så kan man have hvilke som helst politiske og kulturelle og sociale ønskedrømme — om at sætte det økonomiske samarbejde mellem de nordiske lande udadtil som indadtil i forgrunden. Her kan der gøres meget; der kan træffes aftaler, men jeg skulle tro, at noget af det, der konkret kan gøres, og som vil hjælpe betydeligt, er at få taget fat på at få etableret den faste Øresundsforbindelse, som skal binde Danmark og Sverige sammen, og at få taget fat på at få bygget den tiltrængte skandinaviske storflyveplads i Øresundsregionen.

Jeg tillader mig at spørge regeringen: hvad har den foretaget sig i anledning af de re-

[Aksel Larsen.]

kommandationer, der blev vedtaget med stort flertal på Nordisk Råds møde i Reykjavik? Disse rekommandationer blev jo tiltrådt af alle de danske partier, der var repræsenteret i Reykjavik, de blev tiltrådt af hele den danske delegation — jeg tror, hvad den sydlige Øresundsforbindelse angår, med undtagelse af det ærede medlem hr. Niels Mørk, som er fra Helsingør og derfor havde visse grunde til at afholde sig fra at stemme. Det er noget, som regeringen ikke har lov til at negligere; det er klart, at den har pligt til at arbejde med disse rekommandationer, og jeg synes, at der nu er gået så lang tid siden mødet i Reykjavik, at vi har ret til at få besked om, hvad man har gjort.

Det ærede medlem hr. Poul Møller talte for Europarådet og beklagede bittert, at, som han sagde, ministrene ikke bryder sig om Europarådet. Det ved jeg meget lidt om; vi er endnu ikke i Europarådet, men vi kommer der nok. Jeg kan dog ikke lade være med på den givne foranledning at sige, at der er noget, der tyder på, at i hvert fald visse ministre bryder sig lige så lidt om Nordisk Råd, som det ærede medlem hr. Poul Møller siger ministrene bryder sig om Europarådet. Jeg kan i den henseende henholde mig til den absolut korrekte fremstilling, Fagerholm gav ved regeringsmidtdagen i Reykjavik, hvor han sagde: vi parlamentarikere har under Nordisk Råds forhandlinger fået at vide, at Nordisk Råd ikke har regeringernes tillid. I vore hjemmestrikkede parlamenter er det jo ellers anderledes. Der er det sådan, at regeringerne skal nyde parlamenternes tillid, men vi har forstået, at i Nordisk Råd skal det være lidt anderledes. Jeg håber ikke, det skal være anderledes. Det var en enkelt minister, der udtalte sig, så man kunne drage den slutning. Men jeg håber fortsat, at regeringerne også ønsker at nyde Nordisk Råds tillid, og derfor regner jeg med, at de vil gøre noget ved de rekommandationer, der vedtages i Nordisk Råd.

Hvad der ellers er sket i den forløbne tid? Ja, folketinget har fået forelagt 184 lovforslag — de fleste regeringsforslag — og 25 forslag til beslutning. Der er stillet et par forespørgsler, og der er stillet 154 spørgsmål til ministrene. 124 af lovforslagene er frem-

sat efter den 19. januar, og 29 af regeringens lovforslag er fremsat efter den 15. marts.

Det har ikke manglet på arbejdsstof, og behandlingen af mange af spørgsmålene har været derefter. Der har simpelt hen ikke været tid eller kræfter til at underkaste dem en forsvarlig behandling, og derfor er der så meget, der ikke er blevet færdigt. Men det, der har været lagt mest mærke til, er skattelovene og buketterne, og foruden de skattelove og buketter, der er gennemført eller står på venteliste, og som kan anses for reelle, er regeringen jo kommet med sit forslag, der påstår at være en løsning af problemet om sambeskatningens ophævelse, og sit forslag om indførelse af kildeskat.

Værdien af disse to lovforslag kan man bedømme efter, at om det første sagde regeringen selv, at det var et diskussionsgrundlag, og det sidste er ganske vist kommet i rette tid til at være fremme før socialdemokratiets kongres, men regeringen har ikke selv ønsket det til første behandling i folkettinget.

Det er sikkert regeringsforslag, der særlig har belastet administrationen ganske kolossalt, og derfor har administrationen på andre og mere påtrængende områder måske ikke kunnet arbejde så godt som ønskeligt, men desuden har den været belastet med, at den skulle forberede et forslag om noget, man kalder merværdiafgift eller moms.

Jeg vil sige, som jeg har sagt før, at jeg tror ikke, der bliver nogen bukser af det skind før 1. oktober, for det er for lidt gennemarbejdet. Det er et helt nyt område, og det er et meget stort problem. Det er muligt, man skal den vej frem, men det må i hvert fald ses i en større sammenhæng og underkastes en ganske anderledes indgående behandling, end regeringen åbenbart har forestillet sig. Det er jo et led i en omlægning til forbrugsskatning, og det er jo sådan med forbrugsskatter, at de vender den tunge ende nedad, og hvis de indføres, samtidig med at de direkte skatter enten ikke forhøjes, eller samtidig med at de eventuelt nedsættes, så forrykkes den sociale balance, og der skal uhyre megen social afbalancering til på andre områder, for at det kan gå.

Ved den skattepolitik, der er gennemført

[Aksel Larsen.]

og bebudet, sammenholdt med den økonomiske politik — og det er jo alt sammen samtidig indkomstpolitik — er der foregået en indkomstflytning, og det viser sig, at indkomstpolitik altså også i temmelig høj grad er indkomstfordelingspolitik. Det får man yderligere illustreret, når man tænker på det fradragsraseri, der behersker dansk skattelovgivning og flertallet i folketinget.

Jeg har ikke tid til her at opgøre og kommentere alle de fradrag, der findes i dansk skattelovgivning — de er legio. Men lad mig nævne et par stykker af dem. Det værste af dem alle er skattefradraget, fradraget for betalt skat, som gør skattelovgivningen kompliceret, og som gør det umuligt at få en social retfærdighed i beskatningen. Lad mig nævne de mange opsparingsfradrag i beskatningen, som begunstiger dem, der har evnen til at foregive, at de sparer op — og så må andre betale gildet. Lad mig for den sags skyld også nævne lønmodtagerfradraget, som dog har en nogenlunde rimelig begrundelse, nemlig den, at lønmodtagerne har så ringe mulighed for at snyde, når de udfylder selvangivelsen. Lad mig nævne fradragene for transport til og fra arbejdspladsen; og lad mig nævne talen om, at nu skal der gives et særligt erhvervsfradrag for fiskere. Hvis vi skulle få det, vil naturligvis sagførere, læger, politibetjente og mange, mange andre komme og sige, at de har samme ret til at få specielle fradrag.

Lad mig slutte med Poulsenudvalgets opfindelse af et specielt husleje-fradrag. Det går ud på, at der skal skabes ligestilling mellem lejere og ejere af enfamilieshuse, at lejerne skal have lov til at trække 60 pct. af den betalte husleje fra; men for at parcelhusejerne så ikke skal stilles ringere i forhold til lejerne, skal fra ejendomsskemaet forsvinde den post, der hedder lejeværdi af bolig i egen ejendom, og for ligesom at afbalancere skal standardfradraget for vedligeholdelse også forsvinde. Nu er det sådan, at den post, der hedder værdi

af bolig i egen ejendom, er langt, langt større end vedligeholdelsesfradraget for næsten alle parcelhusejere, og det vil sige, at samtidig med at man giver dem, der betaler husleje, et fradrag i indkomsten, vil man forøge det fradrag, parcelhusejerne i forvejen har.

Ja, i almindelighed kunne man sige: kunne man ikke gøre det hele meget lettere end det med at have alle disse fradrag? For hvis alle skatteydere får et eller flere fradrag, kan de alle sammen glæde sig over, at indkomsten bliver slået ned, men deres skattebyrde bliver vist lige så stor. Kunne man ikke gøre det meget nemmere og indføre ved lov, at enhver skatteyder i Danmark skal give sin nabo 1.000 kr. hvert år? Så giver vi alle sammen 1.000 kr. til den ene side og får 1.000 kr. fra den anden side, og så behøver man ikke at blande staten og administrationen ind i det, ud over at der skal være en vis kontrol. Administrationen bliver billigere end med alle disse fradrag; men der er naturligvis det ved det, at alle disse fradrag gavner de store indkomster mest. Det ærede medlem hr. Holger Eriksen talte om det i går, men for én gangs skyld var det ærede medlem ikke opmærksom på, hvor galt fat det er; for det er jo sådan, at de, der ligger oppe i de højeste indkomster, må for den del af deres indkomst, der ligger højest oppe, beskattes med 140 øre af hver krone, for at de kan betale en nogenlunde skat af hele deres indkomst, og det vil sige, at de, der muligvis kan trække 1.000-2.000-3.000-4.000 kr. fra i deres indkomst, alene af staten får 140 pct. mere i skattelettelse, og så er der det ved det, at hvis man gennemfører Poulsenplanen, bliver de samlede skattepligtige indkomster mindre, og da der vist ikke er nogen, der tænker på at forhøje skatteprocenten, slet ikke procenten for proportionalskatten, vil det sige, at det offentlige, i hvert fald statens, indkomster af de direkte skatter bliver mindre; men staten kan ikke klare sig med færre penge, man vil komme med nye indirekte

[Aksel Larsen.]

skatter, og så forrykkes den sociale balance yderligere.

Ja, der kunne være endnu meget at tale om, men det er jo nødvendigt at se at komme til en afslutning. Lad mig så forbigå det, jeg ellers kunne sige om den, jeg vil ikke sige vrangvillige, men saboterende holdning, som folketinget har indtaget over for nogle udmærkede lovforslag, som socialistisk folkeparti har fremsat her i folketinget, og lad mig gå over til at sige noget om den måde, dansk politik udøves på, om statsstyre, om regering og folketing.

Det er sådan, at der er en tillidskrise i befolkningen over for Christiansborg. Man får konkrete udtryk for den i visse tilfælde. De såkaldte Rindalprotester imod kunstnerstøtten var kun udtryk for, at der var en almindelig utilfredshed, og da trykket var ved at blive for stort, gik den svageste sikkerhedsventil. Men utilfredsheden, mistilliden er der, og den er berettiget, for landet bliver ikke administreret godt nok. Har man forsøgt at løse boligproblemet, som alle partier, som folketinget og regeringen under valgkampen lovede skulle blive løst? Nej! Man har ikke forsøgt; man har gennemført en husleje-forhøjelse i den ældre boligmasse under påskud af, at det ville ordne en væsentlig del af problemet, når man på den måde søgte at skaffe huslejeudligning, og så har man set, at renten steg i et så fantastisk tempo, at huslejen i nybyggeriet steg endnu mere end den kunstigt forhøjede husleje i den ældre boligmasse. Har man gjort noget for at bringe huslejen ned? Ja, man har fra regeringens side lovet, at når man fik kasseoverskud, så skulle Nationalbanken købe så mange obligationer, at obligationskursene blev tvunget op og renten tvunget ned. Men man har jo opdaget, at det gik ikke. De løfter kunne ikke holdes, så man måtte gøre noget. Man har her i tinget afvist vort forslag om at skaffe en begyndende effektiv løsning af problemet om huslejens størrelse ved at indføre en boligfond. Det er måske noget, der varsler sommer, at nu er det ved at gå så galt og stemningen i befolkningen er sådan, at regeringen, ja, selv den højtærede statsminister i hvert fald må tage ordet „boligfond“ i sin mund. Vi håber, det må føre til, at man

alvorligt vil interessere sig for en boligfond. Jeg er fortsat overbevist om, at de principper, hvorefter vi har foreslået en boligfond oprettet, er de eneste rigtige, de eneste praktiske.

Renten og inflationen, det er jo noget af det, der giver sådan en mistillid. Man har dynget nye skatter på befolkningen, fordi man siger: I bruger for meget, så går det galt med valutaen, og så får vi inflation. Men vi får den alligevel. Det er ubestrideligt, at der er en inflatorisk udvikling i gang i Danmark og ikke en beskeden inflation, som sikrer fuld beskæftigelse, men en inflation, som har en tilbøjelighed til at gå over i det galoperende. Inflationens årsager, dens danske årsager, er, som jeg har haft lejlighed til at sige, ikke lønningernes regulering ved hjælp af pristallet, for prisstigningerne og pristallet var der først, men derimod kan det være rigtigt, at årsagen kan søges i, at når der er gennemført overenskomstforlængelser med visse lønforhøjelser og lignende fremskridt og tjenestemændene har fået efterslæb, så kommer regeringen og folketinget med en byge af indirekte skatter, der forhøjer priserne og derved tager en væsentlig del af de givne lønforhøjelser tilbage igen eller måske tager mere, end der er givet... (Thisted Knudsen: Ja, netop mere!) ... Ja, det giver netop kompensationspres, og det er da rimeligt og forståeligt, at så kommer lønmodtagerne og siger: så må vi passe bedre på; næste gang må vi huske at få noget mere, sådan at der er noget at betale af!

Men videre er det sådan, at man jo systematisk har nedsat eller afskaffet ejendomsbeskatningen, at man har modsat sig indførelsen af en reel kapitalvindingsskat, at man har givet praktisk talt frihed for grundspekulationen herhjemme, og hvis man søger efter danske inflationsskabende årsager, skal man også kigge på dette. Medvirkende er det private erhvervslivs investeringer, som foregår utidigt og usudt, og som fremmes og animeres på usund måde ved afskrivningsreglerne suppleret med en bestemmelse om investeringsfonds.

Det ærede medlem hr. Poul Møller har sagt, at det er fuldkommen rimeligt, at regering og folketing siger til arbejdsmarkedets parter, at de i deres forhandling om overenskomstafslutninger skal tage sam-

[Aksel Larsen.]

fundsmæssige hensyn, men så tilføjer det ærede medlem: det må det offentlige også gøre. Det ærede medlem undlader helt, ikke at tænke på, men at tale om det private erhvervslivs sektor, som er mange, mange gange større end den offentlige sektor. Hvorfor skal den private sektor ikke vise samfundsmæssige hensyn? At den ikke gør det bortset fra enkelte tilfælde, ja, det er vel i og for sig forståeligt, for det er kapitalismens økonomiske lov, men så burde samfundsstyret, så burde regering og folketing hjælpe den til at gøre det, ligesom man hjælper lønmodtagerne til at være ærlige, når de skal udfylde deres selvangivelse, nemlig derved at man har kontrol med indtægterne i denne sektor.

Renten, det er en alvorlig inflationsskabende foreteelse. Almindeligvis betragter man vel nok den høje rente som en følge af den almindelige inflatoriske udvikling og de erhvervsøkonomiske forhold, og jeg vil erkende, at grundlæggende er det sådan, men som det har udviklet sig, er den høje rente også blevet årsag til den fremadskridende inflation; derfor er det så uhyre vigtigt, at man får bremset ikke alene rentestigningen, men at man får tvunget renten ned. Det kan gøres for boligbyggeriets vedkommende ved at oprette en boligfond som af os foreslået. Det kan gøres på andre områder ved andre foranstaltninger, men man slipper ikke uden om problemerne.

Endelig, hvis man vil søge efter danske årsager til den inflatoriske udvikling, specielle danske årsager, må man se på folketingets, regeringens, politikernes ansvar for, at udviklingen går i inflatorisk retning i det tempo, den går. Der tiltrænges for alvor ændring i dansk politik, ændringer i retning af en samfundsmæssigt styret økonomi, sådan at der i produktion, omsætning, udenrigshandel, rentepolitik tages samfundshensyn, og det må naturligvis suppleres med de sociale hensyn, som sikrer en mere rimelig indkomstfordeling i befolkningen. Vi må have en sådan ændring i dansk politik. Kan vi ikke få den på anden måde, må man ønske sig et valg, som kan give et nyt folketing, der muligvis eller formodentlig vil blive udgangspunkt for en sådan ændret politik.

Vi burde nå dertil, at regering, folketing og partierne har mod til at sige befolkningen sandheden, give vælgerne redelige oplysninger om situationen og om de krav, der også må stilles til befolkningen. Vi burde nå dertil, at partierne sætter deres specielle partiinteresser i baggrunden, helst ser helt bort fra dem, hvis det er muligt, ikke skæver så meget efter muligheden for at vinde vælgerstemmer ved et eventuelt valg, men at de som sagt siger sandheden.

Så kan man stille spørgsmålet: hvad er da sandheden? Det spurgte Pilatus også om. Ja, det kan jeg ikke udtale mig konkret om i det enkelte tilfælde, men jeg kan sige, at for det enkelte parti, det enkelte menneske, den enkelte politiker er sandheden det, man er overbevist om er rigtigt og nødvendigt i en given situation over for det givne problem. Det skal man sige til vælgerne. Befolkningen, vælgerne, er fornuftsvesener, er tænkende væsener. De kan tåle at høre sandheden, de ønsker at høre sandheden, og de har ikke fortjent at blive behandlet sådan, som de stort set bliver behandlet af partierne og regeringen. De har ikke fortjent det, folketing og regering har budt dem hidtil, og kan vi ikke få en forandring på en anden måde, må man ønske, at vælgerne vil gøre oprør, tage partierne i nakken og sige, at nu finder vi os ikke i det længere. Man kan nok sige, at ethvert land og ethvert folk har den regering, det fortjener. Jeg er absolut ikke sikker på, at det danske folk har den politik, det fortjener.

Iver Poulsen: Den tid, der er gået siden valget i september sidste år og siden regeringsdannelsen, har været lige så oplysende for vælgerne, som den har været afslørende for regeringen. De vælgere, der troede på statsministerens og finansministerens forsikringer forud for valget om, at landets økonomi var i den bedst tænkelige orden, har siden fået en god, men kostbar praktisk anskuelserundervisning i, hvor meget man kan tillægge ministerord. Statsministeren påstod, at vi ikke havde inflation her i landet, selv med en værdiforringelse af kronen på 4-5 pct. om året, og finansministeren hævdede, at resultatet af den forrige regerings økonomiske politik havde

[Iver Poulsen.]

været så strålende, at den borgerlige regering ville være gået til i pral, hvis den havde opnået et lige så godt resultat.

På denne baggrund er det forståeligt, at den tillid, mange vælgere viste regeringen ved valget, har fået et alvorligt grundskud. Regeringen tiltrådte helt uforberedt; den sad passivt med hænderne i skødet i mere end tre måneder uden at foretage sig noget som helst for at få lagt en bremse på den faretruende udvikling af vor økonomi, som den foregående regering under samme statsministers ledelse havde lagt en solid grund til. Først da udviklingen helt tog magten fra regeringen og regeringen ikke længere kunne snakke sig fra det stigende valutaunderskud, det stigende underskud på handelsbalancen, det kommende underskud på statens regnskab, den stigende uligevægt mellem produktion og forbrug og mellem forbrug og opsparing, blev regeringen grebet af panik og fremsatte sine skatte- og afgiftsbuketter, som var uden plan med hensyn til en sanering af økonomien, og som ramte vilkårligt og i flæng og både direkte og indirekte ramte det erhvervsliv, hvoraf vi alle lever, og hvis konkurrenceevne vi alle må være interesseret i at styrke og ikke at svække.

Situationen i dag med den voldsomme indkomsteksplosion og det offentliges voldsomme økonomiske ekspansion minder til forveksling om eksplosionsåret 1961, da en nu afdød socialdemokratisk folketingsmand talte advarende ord her i tinget og udtalte ængstelse for, at vi var ved at omdanne landet til en økonomisk galeanstalt. Jeg kan ikke lade være med at tænke på disse kloge ord, fordi de netop dækker situationen i dag.

Det bliver stadig mere og mere indlysende for en voksende vælgerskare, at grundskaden i den alvorlige økonomiske situation er den førte indkomstpolitik, hvorefter vi tildeles hinanden langt større indtægter, end der er dækning for i vor produktionsstigning. Vi lever på forskud, vi bruger i dag de indtægter, som først produktionsstigningen om et år eller to vil give grundlag for. Det er klart, at en sådan politik er uholdbar. Den vil medføre øget pres på importen, valutatab og stigende skævhed i handelsbalancen, fremme inflationen. Ude i befolkningen er

der en stigende forståelse for denne grundskade, og de mennesker, der lever af løn, føler sig faktisk snydt i dag. Det er gået op for flere og flere, at de evindelige lønstigninger kun er en narresut. Modtagerne får ikke lov til at beholde pengene. De tages fra dem igen gennem nye skatter og afgifter og stigende varepriser. Skattebuketterne og regeringens ønske om en opsparing på 1.200 mill. kr. viser jo med al ønskelig tydelighed, at de øgede indtægter skal fratages modtagerne igen.

Ingen kan vist benægte, at den private opsparing er blevet sorteper i den økonomiske politik. Regeringen imdrømmer, at opsparingen er for ringe og forbruget er for stort. Men med de kår, regeringen byder opsparingen, kan den ikke følge med. Sidst hørte vi forleden den højtærede økonomiminister sige, at den private opsparing slet ikke kan klare den nødvendige opsparing. Nej, det kan den ikke, når regeringen ikke vil give den tålelige kår og mulighed for at konkurrere med det forbrug, der er for stort. Igennem en inflatorisk politik, der konsekvent forringer værdien af de opsparede kroner, og ved hjælp af en opsparingshæmmende formuebeskatning fratager man skatteyderne lysten til at spare op, og gennem en hårdhændet progressiv beskatning beskærer man skatteydernes evne til at spare op. De uafhængige har anvist en vej til forøget privat opsparing: hæv proportional-skattegrænsen væsentligt for endelig at føre den til tops — det vil give stærkt øgede muligheder for opsparingen — og afskaf den mest umoralske skat af alle skatter, formueskatten. Det vil styrke både evnen og lysten hos skatteyderne til at spare.

Jeg sagde den mest umoralske af alle skatter, formueskatten, for det er en umoralsk skat. Først beskattes indtægten, og den del af indtægten, man sparer op, bliver beskattet, når opsparingen har nået en vis størrelse; det er den anden beskatning; for det tredje beskatter man renteaftkastningen af det opsparede beløb, som er blevet beskattet én gang før, og for det fjerde beskatter man opsparingen, hvis sparerer er så letsindig at anbringe den opsparede kapital i fast ejendom, gennem ejendomsskatteerne. Det er en umoralsk beskatning.

Den såkaldte statsopsparing er de uafhængige modstander af, ikke mindst når

[Iver Poulsen.]

man betænker et socialdemokratisk folketingsmedlems udtalelse om, at man skal overlade til regeringen og dens for tiden noget besynderlige folketingsflertal at bestemme, når og til hvilket formål denne kasserreserve skal anvendes. På denne måde er de statsopsparende skatteydere sat rigtig eftertrykkelig under administration, og det strider imod de uafhængiges bestræbelser, som går ud på at styrke den enkeltes frihed og uafhængighed af statsmagten.

Vi er alle klar over, at de økonomiske vanskeligheder, regeringen har ført landet ud i, er så akutte og alvorlige, at der må træffes ekstraordinære foranstaltninger for at begrænse forbruget, også gennem en opsparring. Derfor foreslog de uafhængige i stedet for statsopsparring en bunden opsparring. Men ingen hørte på os. Selv om det nu er en postgang for sent i denne omgang, er det alligevel en opmuntring for os nu at erfare, at Industrirådets formand, direktør I. C. Thygesen, ifølge dagspressen har udtalt, at han ikke fatter, at man ikke har gennemført en bunden opsparring, der kunne rette vor økonomi op. Og lige så opmuntrende er det, at bankernes ledelse — ligeledes ifølge dagspressen — vil forsøge en henvendelse til nationalbankdirektør Erik Hoffmeyer for at få nationalbankdirektøren med i en fælles henvendelse til regeringen og direkte opfordre statsministeren til at gennemføre en bunden opsparring, således at de tvungent opsparede beløb indsættes på skatteydernes private konto i et pengeinstitut.

Regeringens økonomiske politik medfører en konstant og solid stigning i vort pris- og omkostningsniveau, som rammer erhvervslivet og ganske særlig eksporterhvervene hårdt. De evindelige omkostningsstigninger rammer landbruget særlig hårdt, fordi dette erhverv skal konkurrere med andre landes statsunderstøttede landbrug. Andre landes restriktioner betyder store vanskeligheder for landbruget, vanskeligheder, som man ikke med rimelighed kan forlange at landbruget skal bære alene. Når hertil kommer, at regeringen fører en økonomisk politik, der forøger landbrugets omkostninger betydeligt, uden at landbrugserhvervet har nogen mulighed for at få dækning for disse øgede omkostninger, vil det sige, at

landmændene ikke blot må se deres indtægter falde, medens alle andres stiger, men de får heller ikke del i den almindelige indkomststigning, og det er ikke alene uretfærdigt, men også samfundsmæssigt uklogt, fordi en følge af et underbetalt landbrug vil blive øget afgang af ungdom fra landbruget, så landbruget bliver et gammelmandserhverv, hvis følge igen sammen med manglende kapital til en tiltrængt modernisering og mekanisering vil blive, at produktionen stagnerer eller går tilbage.

Det er sagt flere gange i dag, men det gør ikke noget, jeg gentager det, at det nettovalutaoverskud, som landbruget hjembringer, kan det danske samfund overhovedet ikke undvære. Derfor er det ikke alene en retfærdighedshandling, men en nødvendig samfundsopgave at yde landbruget en rimelig kompensation for de omkostningsstigninger, som regeringen pålægger erhvervet. Regeringen har store planer. Vi skal bygge broer, veje, universiteter, tunnelbaner o.s.v., opgaver, som vi er enige om skal løses, men vi gør klogt i at indse, at de mange planer ikke kan realiseres på én gang. Vi har simpelt hen ikke råd til at gøre det. Derfor må de uafhængige beklage, at regeringen ikke har foretaget de saglige undersøgelser, der kan danne grundlaget for en langtidsplanlægning og en prioritetsorden for de forskellige opgavers løsning, således som de uafhængige har opfordret til i den tid, partiet har været repræsenteret i det høje ting.

De københavnske tunnelbaner er et kapital for sig. Efter de uafhængiges opfattelse må denne opgave selvfølgelig løses af de interesserede kommuner og hverken helt eller delvis betales af skatteydere, som aldrig kommer til at bruge disse baner.

På sociallovgivningens område noterer de uafhængige naturligvis med tilfredshed, at invalidepensionen nu er blevet lovgivningsmæssig adskilt fra folkepensionen, for hermed er et ønske, som de uafhængige har næret, siden partiet blev dannet i 1953, blevet opfyldt, og hermed har denne del af af sociallovgivningen fået et mere socialt sigte.

Derimod ligger det noget tungere med de uafhængiges ønske om en pensionsordning, som skal sikre alle den samme alderspension. Man har jo imod de uafhængiges stemmer udvidet den fagforeningsdikterede Arbejds-

[Iver Poulsen.]

markedets Tillægspension til også at omfatte nye befolkningsgrupper, som i forvejen havde — for hovedpartens vedkommende — gode pensionsordninger, hvilket naturligvis ikke gør uretfærdigheden mindre over for de befolkningsgrupper i byerne og ikke mindst på landet, som holdes uden for pensionsordningen. De uafhængige deler i hvert fald ikke regeringens opfattelse af, at denne nye lap på vort i forvejen overlappede pensionssystem vil gøre vejen til et ensartet pensionssystem hverken kortere eller længere.

Lige siden de uafhængige blev repræsenteret i folketinget, har vi opfordret regering og folketing til at løse det forkludrede boligproblem, ja, vi stillede endog dagsordensforslag om at komme i gang med det i 1963, men vi blev afvist — til vor store skuffelse også afvist af venstre og det konservative folkeparti. Med den nye boliglov har man nu med forsigtighed nærmet sig problemet, og forhåbentlig har man med boligforliget lagt grundlaget for en udvikling stilende imod en afvikling af restriktionerne, ét lejeniveau og et frit boligmarked med en lejlighed til alle efter ønske og evne. Men havde man for år tilbage fulgt de uafhængiges råd, ville vi i dag have været problemets løsning mange skridt nærmere.

Jeg er enig med den ærede socialdemokratiske ordfører, når han siger, at vi ikke skal have en fornyet debat om de islandske håndskrifter i dag, men jeg vil dog alligevel gerne nævne, at grundlovsfædrene og grundlovsparterierne fra 1953 var så glade for folkeafstemningsreglen, som ville give vælgerne større indflydelse til gengæld for den indflydelse, de mistede ved overgangen fra to-kammerssystemet til etkammersystemet. Vi deler glæden over folkeafstemningsreglen, selv om vi som ofte nævnt ønsker, at det skulle være lettere at få afholdt en folkeafstemning, end det er nu; men når man nu var så glad for denne regel, forstår jeg ikke, at de medlemmer, der ønskede de islandske håndskrifter udleveret, ikke godt kunne have støttet tanken om en folkeafstemning. Vi finder det i hvert fald rigtigt, at vælgerne får lejlighed til at udtale sig så direkte som muligt om vigtige spørgsmål, og når der er tale om en folkegave af stort format, må det da også være naturligt, at folket får adgang til at udtale sig.

Hvis man ikke tidligere har indset etkammersystemets svagheder, kan man i hvert fald se det i år. Der har hvert år været talt om lovjaskeri, men i år har jaskeriet antaget så voldsomme dimensioner, at grænsen for det anstændige og det forsvarlige langt er overskredet. Befolkningen er ikke tjent med, at lovgivningen foregår på en så usandsynlig sjusket og jasket måde, som det er sket her i den sidste tid. Jeg føler mig overbevist om, at det kun er et beskedent fåtal af tingets medlemmer, om overhovedet nogen, der har evnet at sætte sig forsvarligt ind i det hav af lovforslag og paragraffer, som er styrtet ned over hovedet på os i den sidste måneds tid, og som hvert enkelt folketingsmedlem jo har pligt til at tage stilling til efter egen overbevisning. Det har været umuligt.

Ved etkammersystemets indførelse blev det sagt — jeg tror, det var Bertel Dahlgaard, der sagde det — at etkammersystemet ville pålægge tinget et stort ansvar med hensyn til grundig og saglig behandling af forslagene. Dette ansvar har vist sig at være for tungt for regeringen og folketinget, og hvis folketinget skal bevare respekten ude i befolkningen, må tinget tage lovgivningsarbejdet helt anderledes alvorligt, end tilfældet er i dag.

Så vil jeg gerne opfordre tinget eller udvalget for folketingets forretningsorden, hvem det nu kan være, til at ændre den praksis, at de små partier, der ikke er talstærke nok til at blive repræsenteret i de udvalg, folketinget nedsætter, totalt udelukkes fra de udvalgsmøder, hvor de forskellige forslag får den grundige behandling. Jeg vil opfordre tinget til at praktisere den ordning, man har f. eks. både i Vesttyskland og Holland, at ethvert parlamentsmedlem har lov til som tilhører at overvære udvalgsmøderne. Når man over for parlamentsmedlemmer i de nævnte lande omtaler vor besynderlige ordning, ryster de ganske uforstående på hovedet, for denne ordning gør det jo helt umuligt for de udelukkede medlemmer at opfylde det krav, der selvfølgelig stilles til vælgerens valgte repræsentanter, nemlig med flid at følge lovgivningsarbejdet og tage en begrundet stilling til de forskellige spørgsmål og forslag.

Der er talt en del i dag om politisk samarbejde partierne imellem, men før man nu

[Iver Poulsen.]
 går i gang med det spørgsmål, hvem der skal ned mod midten, og hvem der skal til den ene og den anden side, synes jeg, at folketingets partier passende kunne tage under overvejelse at tilvejebringe et virkelig sagligt samarbejde imellem alle lovligt valgte repræsentanter her i tinget og ikke fortsat udelukke et mindretal fra overhovedet at få lejlighed til at være med dér, hvor der virkelig drives politik.

Til sommer skal vi altså prøve på at sætte os ind i de to regeringsforslag om kildeskat og merværdiafgift. Jeg kan igen tilslutte mig den ærede socialdemokratiske ordførers udtalelse om, at vi ikke i dag skal have første behandling af disse forslag, men jeg vil gerne sige, at de uafhængige ikke anser den ændrede opkrævningsmåde, som kildeskat er udtryk for, som hensigtsmæssig med den overvældende og besværlige administration, den vil pålægge store befolkningsgrupper. Hertil kommer, at vi anser det for meget uheldigt med kildeskat, fordi den vil beskære den enkelte borgers fornemmelse af, hvad det koster at være medlem af et velfærdssamfund, og den chance ønsker vi ikke at give socialdemokratiet.

Hvad merværdiafgiften angår, gælder noget tilsvarende med hensyn til administrationsbesværet. Men hertil kommer, at tidspunktet for lovforslagets fremsættelse viser, at finansministeren ønsker at styrte landet ud i nye skattelovgivningseksperimenter, som andre lande står tøvende over for, og hvis eneste begrundelse synes at være, at det vil give finansministeren endnu en skattegaspedal at træde på ved siden af de mange, han har i forvejen. Det kan de uafhængige naturligvis ikke gå med til. Hvis der overhovedet skal være tale om uafhængig interesse for en merværdiafgift, må den nødvendigvis gennemføres som et led i den skattereform, som der nu er talt så meget om i så mange år, uden at det er blevet til andet end snak.

Om selve forslaget til tillægsbevillingslov skal jeg sige, at mit parti vil undlade at stemme om dette forslag med samme begrundelse som den, hvormed vi afholdt os fra at stemme om finanslovforslaget. Vi vil ikke tage medansvar for den voldsomme ekspansion af statens økonomiske aktivitet,

der foregår i disse år, og vi finder, at planløsheden og den manglende langsigtede tilrettelæggelse er forbundet med alt for store risici, der løbes helt unødvendigt og til skade for den tillid, befolkningen bør have til det styre, den har valgt.

Knud Hertling: Det er hverken det ærede medlem hr. Rosings eller min sag at bedømme, hvorvidt vi i det forløbne folketingsår har udført vort arbejde i det høje ting på en for vore landsmænd i Grønland tilfredsstillende måde. Denne bedømmelse må foretages af andre. Vi kan nøjes med at sige, at vi har gjort vort bedste og har arbejdet i overbevisning om, at vi altid har villet nå det rigtige, det rigtige over for den grønlandske befolkning.

For os er det en stor tilfredsstillelse at kunne konstatere, at arbejdet for Grønland i det høje ting er foregået i samarbejdets ånd. Der har ikke altid været fuldstændig enighed, men der har altid været vilje til at løse problemerne og nå de principielt rigtige løsninger, og det takker vi for.

Denne folketingssamling har medført helt afgørende ændringer inden for vigtige områder i Grønland. Afbetalingshandelen er indført, og vi kan blot håbe, at vi også her har gjort det rigtige. Vi har givet vor tilslutning til Danmarks opsigelse af traktaten med Norge om Østgrønland. Vel kan man sige, at tiden er løbet fra denne traktat, men alligevel er det rart at vide, at det officielle Norge har været indforstået med denne opsigelse. Vi har vedtaget en minelov for Grønland, en lov, vi sætter store forventninger til, en lov, der forhåbentlig kan muliggøre dannelse af en ny og givtig erhvervsgren. Skal vi i den kommende tid skabe social sikkerhed i Grønland, er det nødvendigt at gøre erhvervslivet mere alsidigt og mere smidigt.

I dette høje ting diskuteres de afgørende forhold for hele riget og dermed også for Grønland. Det høje ting må mange gange tage stilling til forhold i Grønland, man ganske naturligt har begrænset indsigt i. Derfor er det en positiv side ved det nyoprettede Grønlandsråd, i hvilket jo de 5 største partier er repræsenteret, at partierne herigennem har fået mulighed for på nært hold at følge udviklingen i Grønland og

[Knud Hertling.]

være med i det planlæggende og koordinerende arbejde, der udføres i dette råd. Medlemmerne af Grønlandsrådet skal nu i den nærmeste tid på en tur til Grønland, og det er for os en stor glæde, at partirepræsentanterne i dette råd selv har ønsket at foretage denne rejse. Spørgsmålet er blot, om det er tilstrækkeligt, at Grønlandsrådets medlemmer foretager sådanne rejser til Grønland. For os at se er det ikke tilstrækkeligt. Eftersom det er samtlige medlemmer af folketinget, der skal tage stilling til de fremsatte lovforslag om Grønland, er det ønskeligt, at mange flere af folketingets medlemmer stifter personligt bekendtskab med forholdene i Grønland. Derfor er det vort håb, at man fra det høje ting og fra ministeriet for Grønland vil gøre noget for at skabe muligheder for arrangement af ture også for tingets, om jeg så må sige, menige medlemmer.

I den kommende samling kommer vi til at stå over for store og for Grønlands fremtid alvorlige problemer. Vi skal tage stilling til de nye skolelovforslag, hvortil der er knyttet et så alvorligt problem som placeringen af det grønlandske sprog i skolen. Vi skal tage stilling til erhvervslovgivningen, der er så afgørende for fremtidens erhvervsudvikling, og vi skal tage stilling til andre vigtige grønlandske forslag. Derfor udtrykker jeg håb om, at vi til den tid vil kunne opleve samme samarbejdsvilje fra alle tingets partier, som vi har oplevet under hele denne samling, der nu er ved at være forbi.

Jeg kan ikke afslutte min tale uden at sende en venlig hilsen til det ærede medlem hr. Erik Eriksen. Andre har allerede talt om den rolle, det ærede medlem som statsminister spillede ved vedtagelsen af grundloven i 1953. For Grønlands befolkning har dette år en skelsættende betydning. Det er at håbe, at det ærede medlem sammen med sit parti fortsat vil leve op til det løfte, der er afgivet over for Grønlands befolkning ved denne grundlovsændring. Vi siger det ærede medlem tak for hans arbejde for Grønlands indlemmelse som ligeberettiget del af det danske rige.

Det nuværende regeringsparti har sit udmærkede slogan: gør gode tider bedre!

Så langt er vi ikke nået i Grønland; men lad os være enige om at skabe forudsætninger for at kunne gøre tingene bedre i vort nordligste amt.

Westerby: Der har under denne forhandling om tillægsbevillingslovforslaget flere gange været rejst udenrigspolitiske spørgsmål. Flere gange er også spørgsmålet om NATO berørt, og fra enkelte sider har vort medlemskab af NATO været kritiseret. Jeg tror, man gør klogt i at tage i betragtning, at NATO har virket som en meget fredsstabiliserende faktor i Europa. Hvis vi ser på udviklingen siden 1949, da Atlantpagten blev til, kan vi konstatere, at Europa har været et af de roligste steder i verden. Medens det lige efter den anden verdenskrig var sådan, at Europa måske var det uroligste sted og der var nogenlunde ro i de fleste andre dele af verden, er det senere gået modsat: uroen er flyttet væk fra Europa over til de andre verdensdele, og jeg tror, at Atlantpagten har en del af æren for, at det er gået sådan.

Det ærede medlem hr. Poul Møller var inde på nogle betragtninger om antiamerikanismen i de forskellige europæiske lande. Også jeg opfatter de antiamerikanske stemninger, der findes i en række europæiske lande, som noget meget farligt, og jeg tror ikke, at man kan bedømme den europæiske markedsudvikling rigtigt, hvis man ikke tager denne faktor i betragtning. Der foregår i denne tid en meget omfattende og dybtgående drøftelse i fællesmarkedslandene om Europas kommende stilling i verden. Nogle mener, at Europa skal være en del af et atlantisk fællesskab, således som det vel også i Danmark er den almindelige mening at Europa bør været det; men andre mener, at Europa skal være en selvstændig, stærk tredjemagt i verden mellem Nordamerika på den ene side og Sovjetunionen på den anden. Jeg vil gerne advare imod denne tendens i europæisk politik. Jeger stærk tilhænger af et europæisk økonomisk og politisk samarbejde, men dette økonomiske og politiske samarbejde bør ikke ske på den måde, at der skal være et selvstændigt, uafhængigt Europa mellem øst og vest. Sigtet med de europæiske samarbejdsbestræbelser bør tværtimod være dette at prøve at tilveje-

[Westerby.]

bringe et atlantisk fællesskab, der skal være så åbent som muligt ud imod den øvrige verden.

Jeg tror, at vi i dansk udenrigspolitik bør sætte en tyk streg under ordet „atlantisk“ fællesskab, Jeg tror, det bør være det endelige sigte, og at spørgsmålet om et europæisk samarbejde, økonomisk og politisk, kun kan være en mellemstation på vejen.

Der har også i denne debat været gjort enkelte kritiske bemærkninger om USAs politik i Vietnam, og enhver bør være bekymret over udviklingen her, som jo synes at tage en vending til det værre. Konflikten løber i denne tid en risiko for at blive større og større og af mere og mere omfattende karakter. Jeg tror bare ikke, man ensidigt kan rette en kritik mod USA. Nok har USA foretaget forskellige indgreb i Vietnamkonflikten og har også forstærket sin indsats i dette område, men man må jo også tænke på, hvad der ville være sket, hvis USA ikke havde følt et ansvar for udviklingen i dette område; så var der en betydelig risiko for, at både Sydvietnam og alle de andre sydasiatiske lande efterhånden ville blive kommunistkinesiske lydlande.

Det, det drejer sig om i denne konflikt, er at undgå at foretage nogen form for overgreb i konflikten og at forværre den, men samtidig at komme ud af den på en sådan måde, at det kommunistiske Kinas regime ikke bliver udstrakt til hele Sydøstasien. Jeg tror derfor, det vil være rigtigt at dæmpe kritikken af USA for dets politik på dette område en hel del, sådan som denne kritik er kommet til orde i dag.

Jeg lagde mærke til, at det ærede medlem hr. Poul Møller tillod sig at give en karakteristik af det ærede medlem hr. Diderichsen og mig. Karakteristikken gik ud på, at vi var eksponenter for en midterblokpolitik, der skulle have til formål at være socialdemokratiet til tjeneste. Nu vil jeg gerne have lov til at sammenholde denne udtalelse med den anden udtalelse under debatten, idet

det ærede medlem hr. Aksel Larsen sagde, at det ærede medlem hr. Diderichsen og undertegnede ville blive socialdemokratiet et dyrt og ubehageligt bekendtskab — jeg tror oven i købet, han brugte den vending, at vi ville blive dyre og ubehagelige drenge for socialdemokratiet. Man ser altså her, at det ærede medlem hr. Poul Møller fra højre side bedømmer det ærede medlem hr. Diderichsens og mine handlinger i praktisk politik, og at det ærede medlem hr. Aksel Larsen fra venstre side forsøger at karakterisere vore politiske standpunkter. De to karakteristikker fra højre og fra venstre side i dansk politik er diametralt modsatte, de er polære modsætninger, og som så ofte i politik er det sådan, at sandheden ligger midt imellem. Den ligger nemlig dér, at det ærede medlem hr. Diderichsen og jeg gennem vore politiske standpunkter og vore praktiske politiske gerninger forsøger, så godt vi kan, at gøre en saglig indsats i dansk politik. Det er ikke vor opgave — og det føler vi heller ikke — at være til tjeneste for socialdemokratiet, og det er heller ikke vor opgave at være ubehagelige og dyre drenge for nogen. Vi prøver som sagt efter bedste evne at udøve en saglig indsats i dansk politik, og så håber jeg for fremtiden at kunne blive fri for, at det ærede medlem hr. Aksel Larsen og det ærede medlem hr. Poul Møller, omend med forskelligt udgangspunkt, begynder at give os karakteristikker, der for begges vedkommende ligger lige langt fra sandheden.

Den økonomiske politik har været drøftet i dag. Jeg tror, det er rigtigt at gøre sig klart, hvad man ønsker at sigte imod. Jeg tror, at vi i dansk politik bør prøve på at få den størst mulige økonomiske vækst, og jeg kunne nævne mange grunde hertil, men jeg skal indskrænke mig til nogle få.

Vi må regne med, at uanset om de økonomiske samarbejdsbestræbelser lykkes, vil allerede af den grund, at kommunikationsmidlerne bliver bedre, de store landes erhvervsliv rykke Danmarks erhvervsliv tættere og tættere ind på livet. Det vil være

[Westerby.]

vigtigt i denne samarbejdstid og under denne udvikling at prøve at gøre det danske erhvervsliv så stærkt og uafhængigt, at det i konkurrencen med store udenlandske virksomheder vil kunne bevare sin uafhængighed og selvstændighed.

Vi må også regne med en anden faktor. Vi må regne med, at den næste generation vil stå over for et samfund, hvor der vil være mange gamle og færre i de produktive aldersklasser. For at disse sidste skal være i stand til at forsørge de mange gamle ordentligt, bliver det nødvendigt, at vi fører en politik, der går i retning af økonomisk vækst og udbygning af vort produktionsapparat.

Endelig må vi i de kommende år regne med, at der bliver mindre tilgang til arbejdsmarkedet, end tilfældet har været hidtil. En del af forklaringen på den økonomiske vækst, vi har haft i de senere år, er jo netop, at der har været en ret stor tilgang til arbejdsmarkedet. Men tilgangen vil nu i de nærmeste år tage temmelig stærkt af, og derfor vil det være svært at opretholde den hidtidige økonomiske vækst. Dette stiller visse krav til vor økonomiske politik, som vi vanskeligt kommer uden om.

Det har været diskuteret i dag fra flere sider, om man skal fremme de private investeringer eller fremme samfundets investeringer. Jeg vil mene, at det bør være sigtet at fremme begge dele. Det er vigtigt at fremme den private investering, fordi det giver en større produktion i det private erhvervsliv, og det er lige så vigtigt at fremme den investeringsvirksomhed, det offentlige foretager. Det har ikke megen mening at bygge bedre fabrikker og erhvervsvirksomheder i det hele taget, hvis der ikke også er en veluddannet arbejdskraft til at befolke og arbejde i disse fabrikker og erhvervsvirksomheder. Derfor må en privat investeringsvirksomhed følges op af omfattende samfundsinvesteringer. Men det har heller ikke megen mening at uddanne folk godt, hvis de ikke får erhvervsvirksomheder at udnytte denne uddannelse i. Derfor må det være vigtigt i fremtiden at prøve på at øge den samlede investering for så til gengæld — det kommer man ikke uden om — at holde igen på såvel det private som det offentlige forbrug.

Lige så vel som man på det private område skelner mellem privat investering og privat forbrug, kan man på det offentliges område skelne imellem, hvad der er offentlig investering, og hvad der er offentligt forbrug. I stedet for at sætte det offentliges virksomhed i højsædet på bekostning af det private område eller gøre det omvendte: sætte den private virksomhed i højsædet på bekostning af det offentliges virksomhed, bør man trække en anden skillelinje; man bør prøve at fremme både de offentlige og de private investeringer for til gengæld at holde igen på det private og det offentlige forbrug.

Nu kan det være svært i alle situationer at føre en økonomisk politik, der helt står mål med denne målsætning. Men jeg vil gerne pege på, at det er helt afgørende, at man sikrer den fornødne økonomiske stabilitet. I den senere tid har regeringen fået vedtaget en række afgiftsbuketter, og den har fremsat et forslag om en merværdiafgift. Hensigten med alt dette er at forsøge at tilvejebringe et kasseoverskud på mindst 1.200 mill. kr., der skal dæmpe valutatabet og prisstigningerne i samfundet og samtidig virke dæmpende på de tilbøjeligheder, der er til lønglidning og anden form for økonomisk uligevægt.

Men da de økonomiske vurderinger hele tiden må skifte, kan det godt være, at det ikke er tilstrækkeligt med et kasseoverskud på mindst 1.200 mill. kr., men at man må gå videre og se spørgsmålet om vedtagelsen af en merværdiafgift eller eventuelt en detailoms i lyset af, at det kan blive nødvendigt at udskyde f. eks. iværksættelsen af de direkte indkomstskattenedsættelser. Jeg vil mene som flere af de ærede talere i dag, at der bør gælde et samtidighedsprincip i den forstand, at når man gennemfører en merværdiafgift eller en detailoms, bør man samtidig tage stilling til, i hvilket omfang der kan blive indkomstskattenedsættelser, og i hvilket omfang der kan blive social kompensation herfor. Men selve den økonomiske politiks krav kan altså gøre det nødvendigt at fastsætte forskellige ikrafttrædelsestidspunkter for de forskellige dele af det, man på én gang bliver enig om at gennemføre.

Jeg vil altså gerne appellere til den høje regering om at se merværdiafgiftens gennem-

[Westerby.]

førelse i lyset af den senere økonomiske udvikling. Jeg har selv ved mange lejligheder i vinterens løb, også her i det høje ting, været inde på, at den økonomiske aktivitet var så høj, at valutatabene, prisstigningerne og rentestigningerne alle sammen ville blive af værre karakter, end man egentlig kunne forestille sig, og desværre er mine forudsigelser i den retning gået i opfyldelse. Jeg var selv i februar og marts i adskillige taler inde på, at man burde tilvejebringe et kasseoverskud på mindst 1.500 mill. kr. Havde vi finanspolitisk kunnet mande os op tidligere, havde mange af de foranstaltninger, vi nu træffer, f. eks. med hensyn til begrænsningen af obligationsudstedelsen, måske ikke været så nødvendige; så havde det måske ikke været nødvendigt at gribe til denne udvej her i slutningen af maj.

Jeg vil altså gerne appellere til, at man ser på merværdiafgiften som et led i den økonomiske politik med henblik på at begrænse prisstigningerne og valutatabene og eventuelt tilvejebringe et større kasseoverskud end allerede tilstræbt.

Jeg har lyttet meget opmærksomt til de ærede ordførere for de forskellige partier. Jeg lyttede meget opmærksomt til det ærede medlem hr. Poul Møller, ligesom jeg lyttede meget opmærksomt til det ærede medlem hr. Aksel Larsen. Jeg fandt i de to ærede medlemmers taler en nøje overensstemmelse på et vigtigt punkt. Begge de ærede medlemmer var nemlig inde på, at når man vedtog højere skatter og afgifter for at få forbruget, prisstigningerne og valutatabene begrænset, ville det føre til, at der blev stillet kompensationskrav. Både det ærede medlem hr. Poul Møller og det ærede medlem hr. Aksel Larsen vendte sig imod stigende skatter og afgifter med nøjagtig den samme begrundelse, nemlig at der fra mange sider i det danske samfund ville blive stillet kompensationskrav. Det er i og for sig interessant at se, at ordføreren for det konservative folkeparti og ordføreren for socialistisk folkeparti i denne sag har næsten nøjagtig det samme syn på tingene.

Sandheden er tværtimod den modsatte. Sandheden er nemlig, at hvis man i stedet for altid at komme for sent med de finanspolitiske stramninger, i stedet for først at komme med dem, når ulykkerne er sket, i

fremtiden prøver på at komme med dem, når ulykkerne begynder at true, vil man have en meget større chance for at gribe ind, således at der ikke kommer disse kompensationskrav, og således at de i hvert fald ikke kan blive gennemført. Det helt afgørende for, om vi har løn- og prisstigninger, er netop dette, at man griber ind i tide og ikke venter for længe. Hvis man på dette område griber ind i tide, således at den almindelige, økonomiske aktivitet strammes tilstrækkeligt, vil det ikke være muligt at stille krav om højere lønninger. Der vil så ikke ske disse prisstigninger, man vil få den fornødne balance, og vi vil være ude af dette, at det, der er det mest centrale i vore bestræbelser, hele tiden er at undgå, at der sker økonomiske katastrofer. I stedet kan vi så samle os om de virkelige reformkrav på en række områder, som vi ikke rigtig får gjort noget ved, fordi det hele står i de økonomiske vanskeligheders tegn.

Jeg har kun været medlem af tinget siden september sidste år. Jeg har lagt mærke til, at der både uden for det høje ting og inden for det høje ting tales meget om samarbejde, og at der fra alle sider fremsættes ønsker om saglige forhandlinger. I min tid her i folketinget har det bekymret mig en del, at selv om man fra alle sider taler om samarbejde og om, at man gerne vil have saglig forhandling og drøftelse, er det meget vanskeligt at tilvejebringe dette.

Jeg tror, at en del af forklaringen herpå er, at sagernes løsning indtager en for tilbagetrukken plads, hvorimod spillet mellem partierne om regeringsmagten indtager en for fremskudt plads. En del af forklaringen på meget af den aktivitet, der er udfoldet fra oppositionspartiernes side, er jo netop, at man ønskede at få regeringsmagten. En del af forklaringen på den udfoldelse, der er kommet fra regeringen side, er den, at man ønsker at beholde regeringsmagten. Jeg tror ikke, vi skal hæfte os alt for meget ved regeringsmagten og spillet om, hvem der indehaver af den. Det er jo nok det typiske ved dansk politik, at regeringsmagt i virkeligheden er afmagt. Det er meget ofte således, at man kan få betydelig mere indflydelse på de enkelte sagers løsning ved i mindre grad at hæfte sig ved, hvem der sidder i regeringen, end ved selve det at få sagerne løst.

[Westerby.]

Jeg tror i øvrigt, det ville være en rigtig skik at indføre her i landet i højere grad at have brede samarbejdsregeringer, således at alle har andel i ansvaret for, at det går godt, og at alle får andel i æren, når det går godt, og alle får andel i risene, når det ikke går så godt. Derved ville man undgå, at enkelte dele af det høje ting kan falde for fristelsen til at spekulere i, om man kan få regeringsmagten, falde for fristelsen til ikke at kigge på det, der er det væsentlige, nemlig sagernes løsning, men i stedet se på andre ting, som er mindre væsentlige for borgerne og for landet. For borgerne og for landet er det afgørende, at sagerne bliver løst, og ikke så meget dette, om det ene eller det andet parti har regeringsmagten. Jeg tror som sagt, det ville være lettere at udøve en indsats i dansk politik, hvis vi havde brede samarbejdsregeringer, således at alle fik andel i æren og risene, alt efter hvordan det gik. Derigennem havde vi større garanti for, at der fra alle sider blev udvist den fornødne saglighed og forhandlingsevne og -vilje.

Erik Kragh: Det ærede medlem hr. Aksel Larsen brugte den vending, at det var en amerikansk præsidents tragedie, at han kæmpede for fred og frihed ved Mississippi, men at han ville hindre andre lande i at opnå denne frihed. Man tør vel nok sige, at det er at stille problemerne på hovedet. Det, der foregår i Vietnam, er faktisk, om den vietnamesiske befolkning — jeg indrømmer, der kan være nuancer i denne befolknings politiske bevidsthed, men stort set om den vietnamesiske befolkning — selv skal have lov til at bestemme sin styreform, eller om den skal påtvinges et kommunistisk styre ved indgriben fra Nordvietnam. Uanset alle de påstande, der har været fremsat om, at der ikke er nogen indgriben udefra, står det nu fast med så mange vidnesbyrd, at det er en massiv indgriben fra Nordvietnam med nordvietnamesiske og kinesiske våben, der foregår i Sydvietnam, og det drejer sig om, er, om alle disse lande i Sydøstasien skal have lov at fortsætte med deres regeringer og det styre, de har, og på den måde efterhånden få bygget deres land op, eller om det ene land efter det andet skal have tvangsindlagt et kommunistisk styre.

I Thailand er den kommunistiske infiltration i fuld gang, og jeg vil dog gerne nævne over for det høje ting, hvorledes en sådan infiltration foregår. Den foregår ved, at kommunistiske patruljer trænger ind i en landsby og myrder alt, hvad der hedder nøglepersoner, altså skolelærere og regeringsrepræsentanter, kort sagt alle, der repræsenterer intelligensen, for på den måde at tvangsudskrive soldater til de kommunistiske styrker. Spørgsmålet er, om det kun er kommunisterne, der skal have lov til at anvende våben, eller om også amerikanerne skal have lov i forsvaret imod dem at anvende våben. Det forekommer mig at være meget betydningsfuldt, at den britiske Labourregering, som jo arbejder på grundlag af Storbritanniens lange erfaring gennem århundreder, fuldt og helt står bag den amerikanske regering både i Vietnamkrisen og Domingokrisen.

Det ærede medlem hr. Aksel Larsens bemærkninger om NATO og Danmark skal jeg ikke kommentere; de er jo velkendte, det er jo klicheer om, at vi skal være neutrale og skal afruste. Det vil altså sige, at kvintessensen af det, det ærede medlem mener, er, at vi skal lægge vort land åbent for besættelse med nogle få tusind mand i løbet af 2-3 timer.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard var meget begejstret og opmuntret ved tanken om, at der var opbrud i NATO og i NATO-strategien, og han sagde, at hvis den franske linje slår igennem, kommer vi til at stå over for noget nyt. Jeg tror nok, jeg kan sige til det ærede medlem, at der er ikke mange chancer for, at den franske linje slår igennem, simpelt hen fordi, at for Storbritannien og for Vesttyskland er forholdet til USA den afgørende faktor i deres udenrigspolitik, for Tyskland i langt højere grad end forholdet til Frankrig. Vesttysklands sikkerhed afhænger af USAs beskyttelse af Vesteuropa, og medens den nuværende tyske regering træder vande på dette område, kan man efter de tyske valg være rolig for, at hvilken regering der end kommer, vil den atlantiske linje blive understreget. Man må heller ikke glemme, at både oppositions- og regeringspartierne i Vesttyskland er enige på dette område. Derfor er der ingen chance for, at den franske linje slår igennem.

Når vi for Danmarks vedkommende skal

[Erik Kragh.]

overveje vor stillingtagen til NATO — da det nu endelig har været bragt frem her — må denne stillingtagen være baseret på først og fremmest to faktorer. Den ene er vor geografiske beliggenhed, nemlig at vi er en udløber af Centraleuropa, og at vi omfatter gennemsejlingsfarvandene mellem Østersøen og Atlanterhavet. Den anden faktor er, at intet europæisk land kan bygge sin sikkerhed på en alliancefri politik, medmindre det har en ganske særlig geografisk beliggenhed, som Sverige og Schweiz har det. Uanset hvilken udformning NATO-strategien vil få, vil de to hovedkomponenter i NATO-strategien, som særligt berører os, være uændrede, nemlig den amerikanske kernevåbenparaply og de vesttyske styrker ved den vestlige del af Østersøen, hvor Vesttyskland og Danmark har fælles sikkerhedspolitiske og hermed strategiske interesser.

Det ærede medlem hr. Baunsgaard var inde på tjenestetiden, og hver gang der skal diskuteres forsvar, er der jo visse spøgelser, der dukker frem, som f. eks. reduktion af tjenestetiden, om man ikke kan omdanne til lokalt forsvar, og endelig om man ikke skulle gøre ligesom i Schweiz. Det, man skal overveje, er, om man vil give de værnepligtige en sådan uddannelse, at de har en rimelig chance for at klare sig under krigsforhold. Det er jo det, vi uddanner vore styrker til, og det viser sig nu engang, at alle de mennesker, der har været i krig, alle udtaler enstemmigt, at en lang uddannelse, en lang tjenestetid, er uundgåelig for at lære krigens væsen og krigens håndværk.

Med hensyn til den schweiziske ordening er det måske på sin plads lige at sige to ord derom. Det er et almindeligt forekommende fænomen, at folk tænker sig, at i Schweiz er forsvaret indrettet som en slags udvidet hjemmeværn, hvor manden tager bøssen ned fra væggen og går ud for at forsvare fædrelandet, når det trues. Intet er fjernere fra realiteterne. Det schweiziske forsvar er organiseret i 9 divisioner med 20.000 mand i hver og med kampvogne og artilleri og alt, hvad en moderne hær i øvrigt behøver.

Der er to afgørende grunde til, at det danske forsvar ikke kan organiseres som det

schweiziske. Den ene er, at i Schweiz er det en ære at være soldat. Hvis en mand bliver kasseret af fysiske grunde, føler han det som en sorg; i Schweiz betragter befolkningen hæren med ærbødighed og veneration. Det ville være overdrevent at sige, at noget tilsvarende er tilfældet herhjemme. Den anden grund er, at Schweiz ligger 500 km fra jerntæppet, d. v. s. at det ikke er umiddelbart truet og ikke behøver noget stående beredskab.

Der er i øvrigt endnu en ting, jeg må have lov til at fremdrage, og det er, at hvis man mener, schweiziske borgere slipper let fra alt dette, tror man forkert. Det er rigtigt, de har en kort indledende rekruttskole på kun 4-5 måneder, men i de næste 16 år indkaldes de hvert andet år i 3 uger. Det vil altså sige, indtil de er 34 år. Fra de er 35-48 år indkaldes de hvert tredje år, og fra de er 48-56 år er der 3 ugers indkaldelser. Det vil altså sige, at de praktisk taget hele deres liv står med det ene ben i det civile liv og med det andet i det militære. Når man tænker på, at Schweiz er bygget op som en militsorganisation, hvor alt, hvad der hedder officerer og underofficerer, er folk, der har civil beskæftigelse, men bibeskæftigelse ved militært erhverv, vil man forstå, at dette er forhold, man umuligt kan tænke sig overført til Danmark. Man tror da ikke, vore unge herhjemme ville finde sig i at blive genindkaldt flere uger hvert andet eller hvert tredje år, til de er blevet 50 år gamle? Jeg tror ikke, jeg behøver at kommentere dette yderligere.

Det er forståeligt, at man til enhver tid søger at finde en løsning, der både er så billig og så lidet byrdefuld som muligt for befolkningen, men jeg tror nu, at alle erfaringer viser, at der ikke er nogen lette løsninger på dette spørgsmål. Hvis vi ønsker at tage vort sikkerhedspolitiske problem højtideligt, slipper vi ikke uden ofre både på det økonomiske og det personelle område.

Der er efter min opfattelse i øjeblikket intet, der taler for, at vort sikkerhedspolitiske problem skulle være blevet mindre, og derfor tror jeg, vi må anskue alle disse problemer ud fra et alvorligt ønske om at skabe og fastholde den sikkerhed, som vort medlemskab af Atlantpagten har skaffet os. Der sker ændringer i Atlantpagtens organi-

[Erik Kragh.]

sation; det er der ingen tvivl om, men Atlantpagten forsvinder ikke. End ikke general de Gaulle vil have den afskaffet, han vil blot have den lavet om. Hvis han fremturer med sin politik på dette område, vil det uvægerligt ende med fransk isolation. Der er allerede nu en gruppe i gang med at planlægge, hvorledes NATO skal være, hvis Frankrig ikke vil deltage aktivt i det integrerede forsvar, men kun vil deltage i et koordineret forsvar. Ingen kan selvfølgelig sige i dag, hvordan det er om 4 år, men de kendsgerninger, vi må bygge vore overvejelser på, har ikke ændret sig så forfærdelig meget og ændrer sig heller ikke så forfærdelig meget, selv om atomstrategien skulle få en anden udformning, end amerikanerne ønsker det, og det er i øvrigt ikke meget sandsynligt.

Første næstformand (From): Jeg skal her afbryde forhandlingen.

Udvalget angående forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v. har afgivet tillægsbetænkning over nævnte lovforslag. Eksemplarer er omdelt.

Det er meddelt mig, at udvalget angående forslag til lov om ændring i lov om boligbyggeri ønsker at afgive mundtlig indstilling ved nævnte lovforslags tredje behandling.

Statsrevisorerne har afgivet tillægsbetænkning over statsregnskabet for finansåret 1963-64. Eksemplarer er omdelt.

Folketingets næste møde afholdes i morgen, fredag den 4. juni, kl. 9 med følgende dagsorden:

1) *Valg af 1 medlem til landsskatteretten* (i stedet for tømrer Anton Olsen, Hørsholm).

2) *Fortsættelse af tredje behandling af:*

Forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1964 til 31. marts 1965.

3) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om særlig indkomstskat m. v.

4) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om vurdering og beskatning til staten af faste ejendomme.

5) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om skattefri afskrivninger m. v.

6) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om indskud på etableringskonto.

7) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring af lov om beskatningen af renteforsikringer m. v.

8) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ophævelse af lov om skattelettelse for visse indskud m. v.

9) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om lån til betaling af ejendomsskatter for visse parcel- og rækkehuse.

10) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændring i lov om boligbyggeri.

11) *Tredje behandling af:*

Forslag til lov om ændringer i lov om regulering af bymæssige bebyggelser [af Axel Kristensen m. fl.].

12) *Eventuelt: anden behandling af:*

Forslag til lov om midlertidig regulering af obligationsudstedelsen.

Mødet hævet kl. 14¹³.

103. møde.

Fredag den 4. juni kl. 9.

Formanden: Medlem af folketinget Gerda Møller har meddelt mig, at hun ønsker til ministeren for kulturelle anliggender at stille følgende spørgsmål:

„Vil ministeren oplyse, hvad de samlede udgifter til administrationen af statens kunstfond — herunder udgifter til honorarer, kontorhold og lejeudgifter — andrager på kunstfondens og kulturministeriets budgetter?“

Spørgeren udbeder sig skriftligt svar.

Det er meddelt mig, at *Grethe Philip* ønsker at udtræde af finansudvalget. Til at indtræde i det nævnte udvalg i stedet for *Grethe Philip* har vedkommende gruppe udpeget *Skytte*, som herefter er valgt.

Den første sag på dagsordenen var:

Valg af 1 medlem til landsskatteretten (i stedet for tømrer Anton Olsen, Hørsholm). (Jfr. tidenden sp. 5788).

Valgt blev: Tømrermester *Simon Jørgensen*, Hornbæk.

Den næste sag på dagsordenen var:

Fortsættelse af tredje behandling af forslag til lov om tillægsbevilling for finansåret fra 1. april 1964 til 31. marts 1965.

(Foregående del af tredje behandling findes i tidenden sp. 6118).

Statsministeren (J. O. Krag): Om alt går vel, herunder også de forhandlinger, der nu skal finde sted mellem Nationalbanken og kreditinstitutterne, skulle vi i dag være samlet til det sidste folketingsmøde inden sommerferien, det sidste møde inden septemberferien.

Det er rigtigt, at de forløbne måneder af samlingen i mange henseender har været

usædvanlige. Arbejdet er ikke gået stille af; det har været præget af dramatik, og det har været præget af overraskende hændelser. Heldigvis har det også været præget af positive resultater, og dem skal jeg om lidt komme nærmere ind på.

Hvad var disse til tider ret hårde arbejds-måneders mest beklagelige overraskelse? Ja, her må enhver jo tale for sig selv. For mig var det mest skuffende træk i begivenhederne den trevenhed, langsommelighed og til slut uvilje, der fra de to store borgerlige oppositionspartiets side blev lagt for dagen omkring de økonomiske forhandlinger i februar-marts. Det ærede medlem hr. Poul Hartling, der ikke selv deltog i disse forhandlinger, synes at mene, at denne langsommelighed skyldtes regeringen, men det er jo ikke rigtigt, i alt fald er det en ensidig og ufuldstændig fremstilling af forhandlingsforløbet.

Regeringen var klar med sine første finansielle forslag den 3. februar og var parat til straks at gå i gang med realitetsforhandlinger om dem. Man kan sige, at 3. februar var sent nok, men først den 12. marts lykkedes det at få disse forhandlinger i gang. Over 1 måneds kostbar tid gik tabt. Hvorfor? Fordi en del af de finansielle oplæg måtte vente på andre begivenheders løsning, bl. a. på de overenskomstforhandlinger på det store arbejdsmarked, som jeg er sikker på at man fra alle sider tillægger stor betydning, og som måtte spille en rolle også for statens budget. Derfor måtte regeringen, derfor måtte finansministeren straks ved de første forslags fremsættelse den 3. februar bebude, at yderligere forslag måtte komme, og at de først kunne komme senere, når den saglige baggrund for at fremsætte dem var til stede. Men uanset dette var regeringen rede til straks at gå i gang med saglige forhandlinger om forslagene. Oppositionen nægtede imidlertid at gå i gang med sådanne forhandlinger, før man kendte hele oplægget. Det er klart, at det er oppositionens formelle og politiske ret at afslå en forhandling, at forsinke den. Men det var jo her, en afgørende forsinkelse af forhandlingerne fandt sin årsag — og det var altså ikke regeringens skyld.

Først den 12. marts kom forhandlingerne i gang i 17 mands udvalget. Som jeg har haft lejlighed til at redegøre for det under